

“We zullen nooit weten wat de werkelijke bedoeling achter een beeld is, nooit weten wat een blik heeft waargenomen en wil overbrengen. Het dieperliggende niveau van de fotografie, dat wat wij denken en ons voorstellen als we ernaar kijken, heeft het realisme verdrongen. En de macht van de suggestie heeft gewonnen van de bewijsplicht.”

Michel Frizot, *Histoire de voir, de l'instant à l'imaginaire* (1930-1970), serie Photopoche (3).

Uit: [Wanaverbecq](#), A. & [Esterik](#), C. (2001). *Willem Diepraam*. Amsterdam: Focus Publishing. p. 15.

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Samenvatting	3
Inleiding 'Traditionele' fotojournalistiek	4

Hoofdstuk 1 Aanleiding voor het onderzoek

1.1	Veranderde fotografie	6
1.2	Gevolgen voor <i>World Press Photo</i>	8
1.3	Wat is <i>World Press Photo</i> ?	9
1.4	Vraagstellingen	12
1.5	Opzet van het onderzoek	13

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1	Veranderingen in de fotojournalistiek	14
	2.1.1 <i>Digitalisering</i>	
	2.1.2 <i>'Civiele' journalistiek</i>	
	2.1.3 <i>De grens tussen journalistiek en kunst</i>	
2.2	De portretfotografie	25
	2.2.1 <i>Begin van de portretfotografie</i>	
	2.2.2 <i>Definities van het portret</i>	
	2.2.3 <i>Identiteit en representatie</i>	
	2.2.4 <i>Het portret in de media</i>	

Hoofdstuk 3 Casestudy portretten

3.1	De portretcategorie van <i>World Press Photo</i>	47
	3.1.1 <i>Het ontstaan van de categorie</i>	
	3.1.2 <i>De categorie omschrijvingen</i>	
	3.1.3 <i>De bekroonde portretten van 1997 tot 2006</i>	
3.2	Nationaal deel: de interviews	52
	3.2.1 <i>Opzet interviews</i>	
	3.2.2 <i>Verantwoording respondenten</i>	
	3.2.3 <i>Uitvoering van de interviews</i>	
3.3	Internationaal deel: de vragenlijst	54
	3.3.1 <i>Opzet vragenlijst</i>	
	3.3.2 <i>Verantwoording respondenten</i>	
	3.3.3 <i>Uitvoering van de vragenlijsten</i>	

Hoofdstuk 4 Resultaten

Blz.

4.1	Resultaten nationaal	59
	4.1.1 Fotografen	
	4.1.2 Fotoredacteuren	
	4.1.3 'Experts'	
	4.1.4 Analyse nationale resultaten	
4.2	Resultaten internationaal	79
	4.2.1 Fotojournalistiek	
	4.2.2 Portretfotografie	
	4.2.3 World Press Photo	
4.3	Vergelijking internationaal – nationaal	86

Hoofdstuk 5 Conclusies & Discussie

5.1	Conclusies	90
	5.1.1 Het portret van World Press Photo	
	5.1.2 De portretcategorie herzien	
5.2	Discussie	95
	5.2.1 De toekomst van World Press Photo	
	5.2.2 Aanbevelingen	

Referenties

Literatuur	98
Artikelen	100
Websites	101
Interviews	102

Bijlagen

Inschrijfformulieren 1997-2006	
Bekroonde portretfoto's 2006	
Begeleidende tekst voor vragenlijst	
Vragenlijst redacteuren	
Vragenlijst fotografen	
Lijst respondenten vragenlijst	

De internationale fotowedstrijd *World Press Photo* heeft na de uitslag van de bekroonde foto's in 2006 veel kritiek gekregen. Ontwikkelingen in de fotojournalistiek zorgen voor nieuwe opvattingen over het medium fotografie en geven professionele fotografen een andere positie in het vak. De fotowedstrijd van *World Press Photo* promoot een vrije uitwisseling van informatie en wil tegelijkertijd een platform zijn voor de huidige fotojournalistiek. Deze laatste doelstelling zorgt ervoor dat *World Press Photo* kritisch naar de categorie-indeling van de competitie moet blijven kijken.

De fotocompetitie staat vooral bekend om de harde nieuwsbeelden van oorlogen, rampen, honger en armoede. Door de dominantie van deze beelden is de portretcategorie minder bekend bij de buitenwereld. In een journalistieke fotocompetitie heeft het gecontroleerde en gemanipuleerde portret een andere plek dan de reportagebeelden. De jury heeft moeite met het bekronen van het portret omdat volgens hen gecontroleerde studio-beelden niet passen in een journalistieke context. Dit is niet het enige probleem van de portretcategorie. De uitsluiting van manipulatie door *World Press Photo* is een ander aspect waardoor veel portretten niet zijn ingezonden of worden bekroond.

In 1997 is de portretcategorie door *World Press Photo* toegevoegd om gecontroleerde portretten een plek in de competitie te geven naast het gros van de nieuwsbeelden. De bekroonde portretten van de afgelopen competities laten echter zien dat de doelstelling waarmee de portretcategorie is toegevoegd, niet door de jury is gehanteerd. Het gecontroleerde portret is sporadisch bekroond en het 'spontane' portret domineert de portretcategorie. De bekroning door de jury zorgt ervoor dat de portretcategorie van *World Press Photo* niet aansluit bij de portretfotografie in de gedrukte media. De overlap van de portretcategorie met de categorie 'Mensen in het nieuws' is erg groot waardoor één van de twee categorieën een overbodige plek in de competitie krijgt.

Het beschrijven van een aantal invloeden (digitalisering, civiele journalistiek en de grens tussen kunst en journalistiek) op de fotojournalistiek biedt inzicht in de ontwikkelingen van deze discipline. Uit de bestudering van de portretfotografie blijkt dat de positie van het portret in de media sterk is. Media gebruiken gecontroleerde en gemanipuleerde portretten in een journalistieke context. Deze gegevens zijn aangevuld met opmerkingen en opvattingen van nationale en internationale fotografen, redacteurs en fotoagentschappen. Aan deze respondenten zijn vragen gesteld over de fotojournalistiek, portretfotografie en de fotocompetitie van *World Press Photo*.

Uit de verzamelde gegevens van dit onderzoek blijkt dat de competitie van *World Press Photo* het mediagebruik van portretten moet overnemen om een volwaardige portretcategorie te creëren. Dit betekent dat gecontroleerde en gemanipuleerde portretten in de portretcategorie thuishoren. Volgens de respondenten is een onderscheid tussen gecontroleerd en spontaan noodzakelijk om de regels voor manipulatie duidelijk vast te stellen. De verzameling van alle opinies over *World Press Photo* levert geen waterdichte resultaten op maar zorgt voor een opiniërend karakter van dit onderzoek. Voor verder onderzoek naar *World Press Photo* is het van belang om de groep respondenten uit te breiden. De kern van het probleem van de portretcategorie ligt bij de keuzes van de jury. In de toekomst is het noodzakelijk voor de relevantie van de competitie dat *World Press Photo* het jurypanel zorgvuldig selecteert om de huidige beeldcultuur bij te blijven.

INLEIDING

‘Traditionele’ fotojournalistiek | De internationale fotowedstrijd *World Press Photo* houdt de discussie over fotojournalistiek gaande. Na de bekendmaking van de winnende foto’s op 10 februari is een discussie losgebarsten over de huidige betekenis van fotojournalistiek en de rol van *World Press Photo* hierin. De media schrijven na de bekendmaking van de foto’s over een langdurige traditie die de competitie van *World Press Photo* domineert. In *de Volkskrant* van 11 februari zijn opinies van fotografen en andere fotospecialisten over de uitslag verzameld. Volgens de directeur van *Hollandse Hoogte*, Louis Zaal, is het jammer dat het harde nieuws is vervangen door symbolische beelden. Hij zegt hierover het volgende: “Het is de taak van de fotograaf om duidelijk te laten zien wat er aan de hand is en dat gebeurt niet bij deze foto. Het is geen traditionele journalistiek die wordt bedreven.”¹³

Enige tijd is *World Press Photo* vrij van kritiek geweest maar na de officiële uitreiking van de prijzen en de opening van de tentoonstelling in de Oude Kerk te Amsterdam is de discussie verder gegaan. Ditmaal op de website van Photoq, een portal voor nieuws op fotografisch gebied, waarop fotograaf Michel Szulc Krzyzanowski via een ingezonden brief pleit voor een marginale aanpak van de traditionele fotojournalistiek. Hij bedoelt hiermee dat *World Press Photo* openingen moet creëren voor vormen van visuele communicatie. De fotograaf vindt dat de winnende *World Press Photo* voor een bizarre verwarring wekt: “Er is veel verklarende tekst nodig om te begrijpen waar de winnende foto eigenlijk betrekking op heeft en hoe het met dat handje zit. De winnende foto kan dus niet op zichzelf staand afdoende informatie verschaffen over het onderwerp en zodoende effectief zijn rol spelen.”¹⁴ Concluderend stelt Krzyzanowski dat de wedstrijd van *World Press Photo* toe is aan herbezinning door hun formule te analyseren en de doelstellingen te heroverwegen.

Afbeelding 1.1 *World Press Photo 2005: Finbarr O’Reilly, Canada, Reuters, moeder en kind bij een noodvoedsel kamp in Niger.*

¹³ Haijtema, ‘Schoonheid, gruwel en wanhoop ineen’, *de Volkskrant*, 11 februari 2006.

¹⁴ ‘World Press Photo wekt bizarre verwarring’, <www.photoq.nl>, 25 april 2006.

De twee voorgaande discussies kenmerken de onduidelijkheid waarin de fotojournalistiek verkeert. De voorzitter van het *World Press Photo* bestuur, Gerrit Jan Wolffensperger, sprak in zijn toespraak tijdens de opening van de tentoonstelling over een herdefiniëring van het woord foto. Door het digitale medialandschap lijkt er een andere beleving van fotografie te zijn ontstaan. Het proces van fotograferen en het uiteindelijke product zoals dat in de media verschijnt, is veranderd door digitale ontwikkelingen. In verschillende genres binnen de fotojournalistiek is manipulatie een acceptabel middel mits de kijker ervan op de hoogte is. Zo is ieder studioportret geretoucheerd voor publicatie in de media. In de categorie-indeling van *World Press Photo* is het portret opgenomen maar gezien de uitsluiting van digitale manipulatie bij *World Press Photo* zullen veel studioportretten niet ingezonden worden die wel in de media zijn gepubliceerd. Naast de digitalisering kan de sterke relatie van de fotocomeditie met de journalistiek ertoe leiden dat veel portretfoto's, die niet voor journalistieke doeleinden zijn gemaakt, niet worden ingezonden. In de ontstane mediawereld kan de positie van het portret veranderd zijn waarbij de vraag ontstaat of de portretcategorie van *World Press Photo* hierbij aansluit. Door veranderingen in de media is het waardevol voor *World Press Photo* om de wedstrijdcategorieën regelmatig aan een toets en evaluatie te onderwerpen.

1.1 VERANDERDE FOTOGRAFIE

De uitvinding van de fotografie in de negentiende eeuw hing sterk samen met de wens om de werkelijkheid af te beelden. Destijds versterkte de opkomst van de exacte wetenschap, technologie en het naturalisme in de literatuur deze positie van de fotografie. Na de Tweede Wereldoorlog werd de 'objectieve' wereld weerlegd en de notie van werkelijkheid werd op de proef gesteld. De relatie van fotografie met de werkelijkheid beperkte haar invloed. Vanaf de jaren zestig werd het maken van een foto makkelijker door beter hanteerbare camera's en het publiceren van foto's in de media nam toe door verbeterde druktechnieken. Voor de fotografie had dit alles tot gevolg dat de grondslag om de werkelijkheid af te beelden niet meer geldig was: "The photograph as an evidentiary document began to lose face in light of increased understanding of the subjective nature of visual representation."¹⁵ Het werk van de fotograaf werd niet meer gezien als een afbeelding van de werkelijkheid maar was een weerspiegeling geworden.

Door het 'naïef' realisme achter zich te laten, heeft de fotografie zich ontwikkeld tot een belangrijk medium binnen de nieuwsmedia. Hoogleraar Journalistiek & Massa Communicatie, Hanno Hardt, omschrijft de status van de foto in het nieuws als volgt: "If we don't have a picture, it must not be news."¹⁶ De aandacht van het publiek wordt gestuurd door de foto's die de media gebruiken bij nieuwsgebeurtenissen waardoor fotojournalistiek een sterke relatie heeft met de publieke opinie. Zo schrijft voormalig directeur van *Black Star Photo Agency*, Howard Chapnick, in zijn studie naar fotojournalistiek en de invloed op publieke opinie: "Those who say that photographs cannot make a difference have not thought the matter through [...] During my lifetime in photojournalism, photography has had profound effect on people's understanding of the world in which they live and on their perceptions of important social and political issues."¹⁷ De impact van beelden op de publieke opinie is recentelijk zichtbaar bij de foto's van de Abu Ghraib gevangenis. De media, waaronder fotografie, als vierde macht in een maatschappij oefenen invloed uit op de publieke meningsvorming waarbij foto's oorlogen, conflicten, culturen en religies visualiseren.

Na de komst van film en televisie lijkt er een ware dominantie van beelden te zijn in onze cultuur. Het woord verliest het geleidelijk van het beeld doordat mensen minder tijd doorbrengen met een boek of krant en in toenemende mate met geïllustreerde tijdschriften en voor de televisie of het beeldscherm. De toename van de beeldproductie hangt volgens Hoogleraar Journalistiek & Samenleving, Warna Oosterbaan, sterk samen met de overtuigingskracht van beelden in vergelijking met woorden: "Woorden lijken niet op de werkelijkheid waarnaar ze verwijzen, het zijn symbolen, en elke taalgemeenschap houdt er zijn eigen symbolen op na." Beelden verwijzen volgens Oosterbaan op een veel directere manier naar de werkelijkheid en laten minder over voor misverstanden. Historicus en Hoogleraar Journalistiek & Cultuur, Frank van Vree, beschrijft de kracht van het beeld op de volgende manier: "Natuurlijk wéten we dat foto en film *representeren* en niet de waarheid of

¹⁵ Newton, 2001, p. 3.

¹⁶ Brennen & Hardt, 1999, p. 9.

¹⁷ Chapnick, 1994, p. 11.

objectieve realiteit belichamen, maar ze werken wel op ons in: de beelden en de begeleidende geluiden bedwelen ons als het ware en maken het ons moeilijk afzijdig, afstandelijk en kritisch te blijven.”¹⁸

De status van het stilstaande beeld is door verschillende ontwikkelingen veranderd. Allereerst heeft de ‘concurrentie’ van de televisie ertoe geleid dat stilstaande beelden niet meer de nieuwsvoorziening van de maatschappij zijn.¹⁹ Ten tweede hebben digitale ontwikkelingen de fotografie sneller, makkelijker en vluchtiger gemaakt. Sinds het begin van de fotografie heeft dit medium zich ‘revolutionair’ ontwikkeld tot een alledaags gebruiksartikel. Media zijn door de digitalisering met elkaar verweven en de computer is het centrale instrument om foto’s te bewerken, te versturen, te bewaren en te bekijken.²⁰ Het fototoestel is geïntegreerd in andere apparaten zoals mobiele telefoons zodat fotografie voor de massa een zeer bereikbaar medium is. Bij onverwachte situaties zoals een terroristische aanslag, kunnen professionele fotografen niet altijd ter plekke aanwezig zijn en neemt de gewone burger de rol van de fotograaf over. De beelden van de aanslagen in Londen, gemaakt door burgers, domineerden de eerste dagen het nieuws. Door de hoge nieuwswaarde van deze nieuwe ‘fotografie’ besluiten sommige kranten om steeds vaker te kiezen voor amateurbeelden.

De regionale krant *De Gelderlander* heeft zelfs een paar maanden schrijvende redacteurs, na een snelcursus persfotografie, met eigen digitale camera’s opmerkelijke momenten laten fotograferen. Dit experiment komt volgens waarnemend hoofdredacteur Louis van de Geijn niet voort uit een bezuinigingsdoelstelling: “De budgetten zijn wel krappere geworden maar de fotografie heeft hier nog niet onder geleden.”²¹ Volgens Van de Geijn gebeurt het te vaak dat er situaties zijn waarbij alleen een verslaggever aanwezig is zonder fotograaf. Dit tijdelijke experiment dat geen extra materiaal heeft toegevoegd aan het bestaande fotojournalistieke beeld van *De Gelderlander* is voorlopig in de ijskast gezet. Veel beroepsfotografen zijn door dit experiment onrustig geworden omdat volgens hen fotojournalistiek een vak is dat niet zomaar door amateurs is uit te voeren. Door het veranderde beleid van kranten en tijdschriften is het voor fotografen steeds moeilijker om het werk gepubliceerd te krijgen. De toenemende concurrentie van het internet heeft invloed op de gedrukte media waardoor alles snel en goedkoop moet. Iedereen kan zijn beelden gratis op het net publiceren en kranten zoeken naar alternatieve methoden om aan beeldmateriaal te komen. Het plaatsen van amateurbeelden onder het mom van ‘burgerjournalistiek’ zorgt voor een actieve participatie van het publiek in het nieuws waarbij de beroepsfotograaf overbodig lijkt.

¹⁸ Vree in Gierstberg, Oosterbaan, 2002, p. 62.

¹⁹ Garner, 2003, p. 68.

²⁰ Hofstede, ‘Fotogenie’, *Erasmus Magazine*, nr. 13, 2006.

²¹ De Gelderlander laat schrijvende journalisten fotograferen’, <www.photoq.nl>, 12 januari 2006.

1.2 GEVOLGEN VOOR WORLD PRESS PHOTO

De ontwikkelingen in de fotojournalistiek hebben onder meer gevolgen voor de positie van de professionele fotograaf en de genres binnen de fotografie. Nieuwe genres krijgen de ruimte om te ontwikkelen door een veranderd denken over fotografie. Een fotowedstrijd als *World Press Photo*, dat een platform wil zijn voor de huidige fotojournalistiek, zal de ontwikkelingen in beschouwing moeten nemen door kritisch naar de categorie-indeling te kijken. *World Press Photo* ontvangt na de jaarlijkse fotocompetitie adviezen en evaluaties van de juryleden maar ook tijdens de tentoonstellingen en seminars in het buitenland ontvangen medewerkers reacties over de wedstrijd. In de loop der jaren zijn verschillende categorieën toegevoegd, verwijderd of inhoudelijk aangepast om aan te blijven sluiten met de internationale fotojournalistiek. Na de discussies in de media over de uitslag van de laatste fotocompetitie zijn er veel vragen ontstaan over de positie van *World Press Photo* binnen de fotojournalistiek. Het is moeilijk om de fotowedstrijd in zijn geheel te bestuderen omdat de categorie-indeling verschillende genres bestrijkt. Door de sterke relatie van de wedstrijd met harde nieuwsbeelden lijken andere genres, zoals het portret, bij de buitenwereld minder bekend. De onbekendheid van de portretcategorie kan komen doordat de winnende portretten van *World Press Photo* niet aansluiten bij de portretfotografie. Vanuit de wedstrijd is de relevantie, de positie en de invulling van de portretcategorie ter discussie komen te staan. Door middel van een onderzoek wil *World Press Photo* antwoorden krijgen op deze vragen over de portretcategorie.

Het portret, dat er eerder was dan de journalistiek, is een belangrijk fotografisch genre in de huidige fotojournalistiek. Binnen de fotocompetitie van *World Press Photo* heeft dit genre sinds 1997 een vaste plek in de categorie-indeling. Vanaf die tijd is er veel veranderd in de portretfotografie waardoor het voor de wedstrijd van *World Press Photo* belangrijk is om te kijken of de portretcategorie is meegegaan met die veranderingen. Digitale manipulatie heeft een belangrijk aandeel in deze vraag omdat retouchering in de portretfotografie een veelgebruikt middel is. Vanwege de uitsluiting van digitale manipulatie en de hoge concentratie op reportagefotografie binnen *World Press Photo*, zenden veel portretfotografen hun werk niet in of worden gecontroleerde portretten door de jury niet gekozen. In de media duikt het gemanipuleerde en gecontroleerde portret regelmatig op maar binnen de portretcategorie van *World Press Photo* is deze vorm van portretten niet of nauwelijks te zien. Het retoucheren van een portret tast volgens Stephen Mayes, de secretaris van de wedstrijd, niet de integriteit van de foto aan: "a good portrait is not defined by its factual honesty or showing every crease and wrinkle, but by the emotional honesty of the subject's character."²² Volgens Mayes moet *World Press Photo* de noodzaak van het studioportret inzien omdat het belang hiervan in de media groot is. Door de sterke positie van gecontroleerde portretten in de media is voor *World Press Photo* de vraag ontstaan hoe dit soort portretfotografie in een journalistieke fotowedstrijd kan worden opgenomen en welke positie dit genre dient te hebben.

²² Mayes, 2002, 'Press photography in the new millennium'.

1.3 WAT IS WORLD PRESS PHOTO?

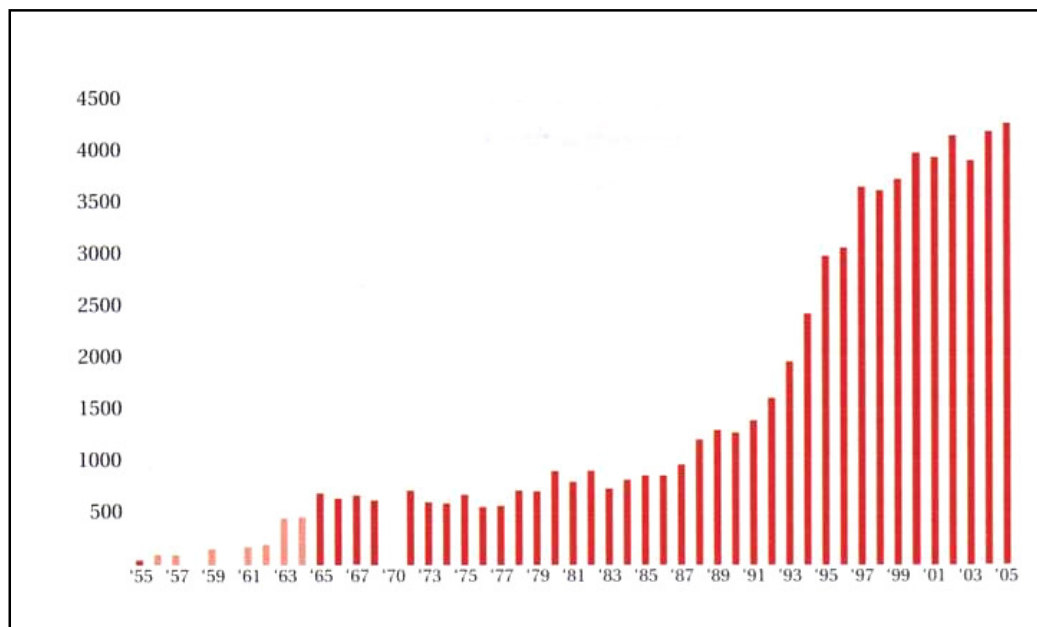
De professionalisering van de fotojournalistiek in Nederland had als belangrijke impuls de verplichte naamswijziging in de oorlog van persfotograaf naar fotojournalist. Het ging niet langer om een fotograaf die voor de pers werkte, maar om een fotograaf die via foto's informatie doorgaf aan het publiek.²³ In 1946 werd de Nederlandse Vereniging voor Fotojournalisten (NVF) opgericht. Hierop volgde in 1948 de instelling van een journalistieke tuchtraad en een eerste examen in de fotojournalistiek als toelatingseis voor de NVF. In 1949 werd de jaarlijkse prijs ingesteld onder de naam van *De Zilveren Camera* en in de jaren vijftig vloeide hier de internationaal georiënteerde wedstrijd *World Press Photo* uit voort.

De stichting *World Press Photo* is een onafhankelijke organisatie die in 1955 in Nederland is opgericht. De organisatie wil de professionele persfotografie op een internationale schaal aanmoedigen door de jaarlijkse fotowedstrijd en tentoonstellingen te organiseren, educatieve programma's te ontwikkelen en verschillende publicaties uit te geven. De voornaamste doelstellingen van *World Press Photo* zijn het internationaal promoten en ondersteunen van het werk van professionele persfotografen, een platform te zijn voor de fotojournalistiek en een vrije uitwisseling van informatie mogelijk maken. De eenvoudig begonnen expositie heeft een enorme vlucht genomen. De eerste tentoonstellingen zijn georganiseerd door een aantal vrijwilligers. Tegenwoordig is er een staf van 20 medewerkers die als dagtaak alles in goede banen moeten leiden want het werk bestaat niet alleen uit het organiseren van de jaarlijkse tentoonstelling. Een comité van invloedrijke personen uit het bedrijfsleven ondersteunt het bestuur. Sinds 1955 is bijna ieder jaar een wedstrijd georganiseerd. Veel van de winnende foto's zijn tot iconen uitgegroeid, zoals het beeld van de boeddhistische monnik die zichzelf in brand steekt, het Vietnamese meisje dat getroffen is door een napalm aanval en een man die op het plein van de Hemelse Vrede in Peking demonstreert voor een tank. In de jaren 1959, 1961 en 1970 zijn geen wedstrijden georganiseerd wegens geldgebrek. De organisatie ontvangt bijdragen van sponsors als Canon, TNT en de Postcode Loterij.

De fotowedstrijd | De organisatie *World Press Photo* is begonnen met de competitie en dit is nog steeds de belangrijkste activiteit. De jaarlijks gehouden wedstrijd biedt een overzicht van hoe fotojournalisten wereldwijd hun werk aanpakken. De internationale wedstrijd brengt niet alleen de foto's bijeen maar biedt tevens een reflectie op trends en ontwikkelingen in de fotojournalistiek en laat zien hoe de pers het nieuws in beelden kadert. De deelnemelijsen gaan in oktober de deur uit en de deadline ligt in midden januari. Niet alleen fotografen maar ook fotoagentschappen, kranten en magazines zijn uitgenodigd hun materiaal op te sturen. Vanaf het begin in 1955 is het aantal van 42 deelnemende fotografen per jaar sterk toegenomen tot ruim 4000 deelnemers in 2006 zoals zichtbaar is in afbeelding nummer 1.2.

²³ Kester in Bardoel, Vos, van Vree, Wijffes, 2002, pp. 236-264.

Afbeelding 1.2 Aantal deelnemers van de wedstrijd van 1955-2005.

Bron: *World Press Photo*

In tien categorieën reikt *World Press Photo* eerste, tweede en derde prijzen uit voor zowel enkele foto's als fotoverhalen. De tien categorieën van de wedstrijd in 2006 zijn: *Spot News*, *General News*, *People in the News*, *Sports Action*, *Sports Features*, *Contemporary Issues*, *Daily Life*, *Portraits*, *Arts and Entertainment*, *Nature*. De prijs van *World Press Photo* van het jaar wordt uitgereikt aan een fotograaf die een probleem, situatie of gebeurtenis met een hoge journalistieke relevantie heeft vastgelegd. De foto moet van een hoog visueel en creatief niveau zijn. Uit de juryevaluatie van 1997 staan drie elementen centraal die de winnende *World Press Photo* moet bevatten. Deze hebben te maken met de iconwaarde, de journalistieke waarde en de fotografische waarde. De wedstrijdjury bestaat uit dertien fotoredacteuren, fotografen en vertegenwoordigers van persbureaus uit verschillende delen van de wereld en met diverse achtergronden. Er moet een variëteit bestaan in hun perceptie, creativiteit, ervaring en visies. Vanwege de diversiteit binnen de jury is er discussie over de winnende *World Press Photo*. De beoordeling van de foto's is het resultaat van een compromis tussen de juryleden. De jury handelt onafhankelijk van de organisatie en *World Press Photo* heeft geen invloed op hun beslissingen. In februari begint de jury en in de tweede week van dezelfde maand worden de winnaars tijdens een persconferentie bekend gemaakt. Eind april kunnen de winnende fotografen hun prijs in ontvangst nemen tijdens de Award Days.

Award Days | De *World Press Photo* van het jaar en de winnende foto's uit de categorieën worden tijdens een ceremonie in Amsterdam uitgereikt. Fotografen en andere professionals reizen af naar Amsterdam om de ceremonie bij te wonen maar ook voor de activiteiten die georganiseerd worden tijdens deze dagen. Gedurende de Award Days kunnen de prijswinnende fotografen hun portfolio's presenteren aan fotojournalisten en andere belanghebbende partijen. Sinds 2002 is de Sem Presser

lezing onderdeel van de Award Days. Een prominente spreker praat over een onderwerp dat in de fotojournalistiek leeft. In 2006 is Oliviero Toscani, de voormalige creatief directeur van het kledingmerk Benetton, uitgenodigd om de Sem Presser lezing te geven. In zijn lezing, genaamd 'There isn't photography and photography. There is just photography', heeft hij vooral over zijn werk gesproken van de afgelopen veertig jaar dat hij voor *Elle*, *Vogue*, *Colors* en Benetton heeft gemaakt. De Award Days zijn tevens het begin van de jaarlijkse tentoonstelling.

Tentoonstellingen | Op de jaarlijkse tentoonstelling van *World Press Photo* is de winnende foto van het jaar gepresenteerd samen met de winnende foto's uit de tien categorieën. Een vooraanstaand Nederlands politicus opent de jaarlijkse tentoonstelling van de winnende persfoto's zoals Wim Kok en Job Cohen dat hebben gedaan en Ruud Lubbers dat in 2006 heeft gedaan. Na de openingsceremonie tijdens de Award Days gaat de tentoonstelling direct op tournee. Hiervoor heeft *World Press Photo* een flexibel tentoonstellingsysteem ontwikkeld dat niet alleen in galeries gepresenteerd kan worden maar ook in publieke ruimtes zoals treinstations. De tentoonstelling slaat een brug tussen de fotografen en het publiek. De eerste tentoonstelling buiten Europa heeft plaatsgevonden in 1969 in Japan. In de jaren tachtig en negentig is de internationale ontwikkeling van de tentoonstelling voortgezet. Naast de jaarlijkse tentoonstelling organiseert *World Press Photo* kleinere tentoonstellingen die gerelateerd zijn aan een speciaal thema. Een voorbeeld hiervan is de tentoonstelling van de Joop Swart Masterclass die een resultaat is van een workshop met twaalf jong getalenteerde fotografen. Om het vijftigjarige bestaan van *World Press Photo* te vieren, is in 2005 een tentoonstelling georganiseerd waarin een overzicht is geboden van een halve eeuw fotojournalistiek in context van de oorspronkelijke publicaties.

Educatie | Geïnformeerd worden door beelden is een luxe waar men in de westerse wereld aan gewend is geraakt. In andere werelddelen bestaat deze luxe niet doordat fotografen en journalisten niet de middelen of de vrijheid hebben om hun werk uit te oefenen. *World Press Photo* organiseert jaarlijks seminars in landen waar het onderwijs, het beroep of de politieke omgeving niet gelijk zijn met de ontwikkelingen in de westerse wereld. Het eerste seminar is gehouden in 1990 in Boedapest waarna met regelmaat andere seminars volgden in onder meer Praag en Jakarta. Het huidige programma concentreert zich op Armenië, Indonesië, Nigeria en Tanzania. Het programma van de seminars is geconcentreerd op de individuele ontwikkeling van de deelnemende fotografen. Er worden trainingen in techniek en journalistieke vaardigheden gegeven maar ook worden de fotografen gestimuleerd in de creativiteit en attent gemaakt op huidige en historische ontwikkelingen in de fotografie zowel op lokaal als globaal niveau. Vanaf 1990 zijn verschillende thematische seminars georganiseerd in samenwerking met onder meer UNESCO en het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Naast de seminars wordt sinds 1994 ieder jaar de Joop Swart Masterclass georganiseerd. Het doel hiervan is om ervaren fotografen uit het vak hun kennis en ervaring te laten delen met twaalf veelbelovende fotografen. De masterclass moet de beginnende fotografen helpen op het gebied van theorie en praktijk. Ieder jaar worden jonge kandidaten op basis van hun portfolio geselecteerd door achttien onafhankelijke comités uit verschillende delen van de wereld. Als voorbereiding voor de

masterclass dienen de fotografen een foto-essay te maken over een vastgesteld thema. Gedurende de vijfdaagse masterclass kunnen de studenten hun foto-essay en portfolio presenteren en beargumenteren.

Publicaties | Sinds 1962 wordt het jaarboek van *World Press Photo* gepubliceerd dat is verbonden met de tentoonstelling. Het jaarboek, dat gepubliceerd wordt in zeven talen, biedt een overzicht van de winnende foto's van de competitie van dat jaar. De functie van het jaarboek is om een fotojournalistiek overzicht van gebeurtenissen, houdingen en zaken van dat jaar te geven. Als aanvulling op het jaarboek worden een aantal thematische publicaties uitgegeven. Dit zijn onder meer de jaarlijkse catalogi van de Joop Swart masterclass en verslagen van activiteiten en seminars. In 2005 is in de lijn van het vijftigjarige bestaan van *World Press Photo* een overzicht uitgegeven die de fotojournalistiek en de wedstrijd kenmerken. In de vorm van nieuwsletters, mailings en via de website wordt de lezer op de hoogte gehouden van activiteiten en om te reageren op actuele problemen in de fotojournalistiek.

1.4 VRAAGSTELLINGEN

Het onderzoek naar de portretcategorie van *World Press Photo* gaat over de relatie tussen de beoordelingscriteria en categorisering van de portretfotografie door de fotocategorie in verhouding tot de technische en esthetische ontwikkelingen van de portretfotografie in de fotojournalistiek. In dit onderzoek wordt gekeken of beide, de fotocategorie en de fotojournalistiek, nog op elkaar aansluiten. Hieruit zal blijken of *World Press Photo* genoodzaakt is de portretcategorie bij te sturen. Op deze manier is een vergelijking gemaakt tussen *World Press Photo* en de fotojournalistiek met betrekking tot de benadering en waardering van de portretfotografie. Om dit te problematiseren is een vraag geformuleerd over de positie van het portret die voor de fotojournalistiek evenals *World Press Photo* beantwoord dient te worden.

- Welke positie heeft de portretfotografie in de gedrukte media?
- Welke positie heeft de portretfotografie binnen de fotocategorie van *World Press Photo* en hoe kan deze verbeterd worden?

De fotojournalistiek is in context van dit onderzoek beperkt tot de gedrukte media zoals kranten en tijdschriften omdat de fotografie van *World Press Photo* hiermee een sterke relatie heeft. Door de technische en esthetische ontwikkelingen te bestuderen, kan de positie van de portretfotografie in de gedrukte media worden beschreven. De portretfotografie zal bestudeerd worden vanuit de beoordelingscriteria en de categorisering die door de fotocategorie zijn vastgesteld. Het positioneren van de portretfotografie geeft inzicht in de benadering en waardering van het portret.

1.5 OPZET VAN HET ONDERZOEK

In dit eerste hoofdstuk is de aanleiding en de uitleg van het onderzoek toegelicht. Vervolgens gaat het onderzoek verder met een theoretische uiteenzetting van de ontwikkelingen die de laatste jaren de fotojournalistiek hebben veranderd. In het theoretisch kader van hoofdstuk twee wordt de fotojournalistiek besproken vanuit drie invloeden: digitalisering, 'civiele' journalistiek en kunst. Het begin van de portretfotografie in de media zal uiteengezet worden om tot een huidige definitie van het portret te komen. In de casestudy in hoofdstuk drie is het ontstaan en de definitie van de portretcategorie beschreven. De bekroonde portretten van 1997 tot 2006 zullen bestudeerd worden op een aantal kenmerken met behulp van interne gegevens van *World Press Photo*. Om deze gegevens te toetsen aan de situatie in de media zijn nationale en internationale respondenten benaderd. Dit is gebeurd in de vorm van interviews en vragenlijsten waarbij tijdschriftenredacties, krantenredacties, persbureaus en fotografen gevraagd zijn deel te nemen aan het onderzoek. In hoofdstuk vier zijn de resultaten gepresenteerd waarna in hoofdstuk vijf conclusies zijn gegeven. Uiteindelijk worden aanbevelingen gedaan voor aanpassing van de portretcategorie en voor verder onderzoek naar de fotocategorie van *World Press Photo*.

2.1 VERANDERINGEN IN DE FOTOJOURNALISTIEK

De wedstrijd van *World Press Photo* heeft een directe relatie met de fotojournalistiek dus is het noodzakelijk om deze vorm van journalistiek te beschrijven. Dit vakgebied is ontstaan na de uitvinding van de fotografie en is niet vrij geweest van veranderingen. In dit hoofdstuk staan drie invloeden op de fotojournalistiek centraal. Achtereenvolgens komt de digitalisering van de fotografie, de actieve deelname van de burger in de media en de vervagende grens tussen kunst en journalistiek aan bod. Voor een fotocampagne kunnen deze veranderingen gevolgen hebben voor de indeling van de categorieën en de wedstrijdregels. Het beschrijven van de veranderingen in de fotojournalistiek vormt de context van dit onderzoek.

2.1.1 Digitalisering | De mogelijkheid om foto's te manipuleren en te bewerken is niets nieuws. In de geschiedenis van fotografie zijn veel manieren gebruikt om foto's naar de hand van de fotograaf te zetten. Sommige methoden binnen de fotografie zijn geaccepteerd zoals de donkere kamer technieken. Tijdens het afdrukken mag de fotograaf de contrasten aanbrengen en elementen weglaten. Volgens fotografische puristen zijn andere technieken zoals montage, kleurmanipulatie en het combineren van negatieven niet acceptabel.²⁴ De puristen hebben niet kunnen voorkomen dat door de digitale revolutie in 1980 een grotere controle over fotografie is bereikt met de computer als centraal instrument. De stempel van de fotograaf is met een paar klikken op de muis verdwenen als beelden digitale bestanden worden. Het digitale beeld is oneindig te veranderen waardoor de oorspronkelijke relatie van de foto met tijd en plaats verdwijnt.²⁵

De digitalisering van de fotografie brengt een aantal ingrijpende veranderingen met zich mee voor de fotografische praktijk. Enerzijds vereist de digitale ontwikkeling nieuwe vaardigheden van de fotograaf, anderzijds is de fotograaf steeds vaker gedwongen de uiteindelijke beeldredactie in handen te geven van digitale beeldbewerkers.²⁶ Behalve voor de praktijk vormt de digitalisering ook een uitdaging voor de theorie van de fotografie. De digitalisering heeft namelijk vergaande implicaties voor de status van het fotografische beeld. Een indicatie is de manipulatie van een foto na de bomaanslagen in Madrid in 2004. Een aantal Engelse kranten hebben op de cover een foto gepubliceerd die is aangepast om de lezer te 'beschermen' tegen de gruweligheden van de aanslag. Fotoredacties van onder meer *The Guardian*, *The Daily Telegraph* en *Time magazine* 'photoshopten' wat extra steentjes over een plek op de foto waar een losgerukt lichaamsdeel zichtbaar is. In afbeelding 2.1 is de originele foto en de gemanipuleerde foto getoond. Redacties zijn verweten de 'objectiviteit' van het fotografische beeld op een ontoelaatbare wijze te hebben aangepast waardoor een discussie is aangewakkerd over toelaatbare manipulatie in nieuwsbeelden.²⁷

¹³ Garner, 2003, p. 239.

²⁵ Newton, 2001, p. 175.

²⁶ De Mul, 1995, p. 15.

²⁷ 'Aanslag in beeld: met of zonder stoffelijke resten?' <www.photoq.nl>, 12 maart 2004.

Afbeelding 2.1 Originele foto en de cover van *The Daily Telegraph*.

Recenter is de foto van brandend Beiroet die de Libanese fotograaf Adnan Hajj met Photoshop heeft bewerkt. Het Britse persbureau Reuters heeft deze foto gedistribueerd en later ingetrokken. De rookwolken op de foto zijn door de fotograaf met het computerprogramma donkerder gemaakt. Reuters zegt geen foto's meer van Adnan Hajj te publiceren omdat deze fotograaf een ernstige inbreuk heeft gemaakt op de normen van het persbureau.²⁸

Afbeelding 2.2 De bewerkte en de originele foto van Adnan Hajj.

Het verwijt van de aantasting in de 'objectiviteit' van het beeld is volgens Hoogleraar Wijsgerige Antropologie aan de Erasmus Universiteit, Jos de Mul, slechts te begrijpen in het licht van de opvatting dat de fotografie zich onderscheidt van andere analoge representatievormen. De fotografie levert volgens deze opvatting een objectief bewijs van het bestaan van het afgebeelde. Dit realisme is in de afgelopen decennia door invloedrijke auteurs verdedigd. In de jaren zestig en zeventig heeft criticus Roland Barthes betoogd dat de foto een indexicaal teken is en dat zij een bewijs is dat het afgebeelde 'er geweest is'.²⁹ Het arbitraire karakter van het beeld in de moderne cultuur heeft ertoe geleid dat de afbeelding als werkelijker wordt ervaren dan het afgebeelde. De werkelijkheid valt

²⁸ 'De fotograaf als vervalser', *NRC.next*, 8 augustus 2006.

²⁹ Barthes, 1980, p. 96.

volgens De Mul voor een deel samen met het beeld dat de massamedia ons voorschotelen. Al in 1936 heeft de Duitse cultuurfilosoof, Walter Benjamin, opgemerkt dat in het tijdperk van de massamedia alles in toenemende mate is gemaakt of geselecteerd met het oog op de fotografische reproduceerbaarheid. Het succes van politici is voor een belangrijk deel afhankelijk van hun presentatie in de media. De ideeën van Benjamin zijn door de Franse filosoof Jean Baudrillard geradicaliseerd door te beweren dat de werkelijkheid in de moderne massamedia geheel aan het verdwijnen is. Hij betoogt in 'La Guerre du Golfe n'a pas eu Lieu' dat de Golfoorlog een gesimuleerde oorlog is. De media creëren volgens hem een beeld van de wereld.³⁰

De 'objectieve' verslaggeving van fotojournalistiek is in de jaren negentig meerdere malen door critici besproken en onderzocht. Zo illustreert Vicky Goldberg in *The power of photography* dat foto's ons geen waarheid tonen maar dat het publiek de waarheid aan de foto toekent. Ze maakt dit duidelijk met de foto van de demonstrerende student voor de tank op het plein van de Hemelse Vrede in Peking waarvan het onderschrift in het westen een andere lading zal dekken dan in China. In het westen zal de foto betekenis leggen op de individuele moed van de jongen terwijl in China de 'goede' daad van het leger benadrukt zal zijn omdat de jongen niet is gedood terwijl hij een hele rij van tanks blokkeert. Journalistiek is volgens Goldberg een constructie van de werkelijkheid waarbij het maken van foto's door de fotograaf een resultaat is van conventies, kadering, geheugen en opinie.³¹ Een fotografisch beeld is niet een weergave van iets dat is gebeurd maar het is altijd het beeld dat iemand heeft gekozen. Het is nooit onmogelijk geweest om beelden te bewerken maar het digitale beeld is per definitie te bewerken en zelfs te genereren waardoor de notie van authenticiteit is aangetast.

*"De foto laat de werkelijkheid zien. Het geeft een heel andere identiteit aan de afgebeelde werkelijkheid. Minimale veranderingen in de foto kunnen een grote verandering in de emotionele lading bewerkstelligen. Dat maakt je zenuwachtig en onrustig."*³²

De relatie tussen het beeld en zijn referent is tegenwoordig onduidelijk. Vroeger is de foto gedefinieerd als een mechanische reproductie van een moment in de werkelijkheid. Bij het maken van een digitale foto is geen werkelijkheid nodig en vormen verschillende bronnen zoals analoge beelden, videobeelden en scanners de input van de foto.³³ Het bewerken van beelden is in het huidige medialandschap zeer makkelijk en snel uit te voeren dankzij de digitalisering waardoor het vertrouwen in de betrouwbaarheid van beelden is geschaad. Hoogleraar Media & Cultuur aan de universiteit van Tilburg, Hans van Driel, onderscheidt drie categorieën bewerkte beelden. De eerste categorie bewerking is zichtbaar maar hierbij is kennis en ervaring belangrijk om de bewerking waar te nemen. Een foto van de Nederlandse fotografe Margi Geerlinks waarop een oude vrouw haar rimpels wegveegt met een make-up spons is hier een voorbeeld van. Ten tweede kan de bewerking kenbaar zijn. Dit betekent dat de bewerking niet direct waarneembaar is maar waarvan we wel zouden kunnen weten dat het beeld is bewerkt. De dinosaurussen in *Jurassic Park* van Steven Spielberg zijn een

³⁰ De Mul, 1995, pp. 16-19.

³¹ Goldberg, 1991, p. 250.

³² Gierstberg & Vroege, 2003, p. 64.

³³ Lunenfeld, 1995, p. 94.

voorbeeld hiervan. Een laatste categorie bewerking is waarneembaar noch kenbaar. Door de vorderende techniek kunnen beelden zijn bewerkt zonder dat dit zichtbaar of kenbaar is. Dit zijn de zogenaamde simulatiebeelden die lijken op vertrouwde, geloofwaardige beelden. Een filmbeeld van Forrest Gump die president Kennedy een hand geeft, is hier een voorbeeld van. Een groot deel van dit beeld heeft zich ooit voor de camera afgespeeld maar een klein gedeelte niet. Dit beeld representeert niet maar simuleert de werkelijkheid.³⁴ De scheiding tussen deze drie categorieën is niet altijd duidelijk zichtbaar maar het uitgangspunt is dat de referent - datgene waarnaar het beeld verwijst - niet altijd meer heeft bestaan.³⁵ De drie voorbeelden zijn geïllustreerd in de afbeeldingen 2.3 tot 2.5.

Een gevolg van de digitale cultuur is een verandering van een mechaniserend wereldbeeld in een digitaliserend wereldbeeld. In een mechaniserend wereldbeeld is de werkelijkheid transparant en overzichtelijk. De wereld wordt beschouwd als een nauwkeurig uurwerk en gebeurtenissen zijn opgevat als lineaire vertellingen. Als gebeurtenis B plaatsvindt dan is deze verklaarbaar uit een gebeurtenis A en ontwikkelt zich teleologisch naar een hoger doel. Van Driel beschouwt de complexiteit van 11 september 2001 als begin van het digitaliserend wereldbeeld waarbij het internet als metafoor dient. Het internet is gezichtsloos en kent nauwelijks hiërarchie of eigendomsverhoudingen.³⁶ In de geschiedschrijving leidt dit wereldbeeld tot een nieuw bewustzijn. Door deze veranderde blik op de werkelijkheid en de omgang met fotografie is de positie van de fotojournalistiek veranderd. Het fotografische medium en de media waarin het is gepubliceerd, zijn door de digitale ontwikkelingen meer diffuus. Spreken en schrijven over fotografie leidt al gauw tot misverstanden vanwege het verschil in definities. Fotojournalistiek is een term die de meeste mensen wel begrijpen maar moeilijk kunnen definiëren.

Voor de digitalisering omschrijft voormalig fotoredacteur van de *Sunday Times*, Harold Evans fotojournalistiek als 'pictures on a page' en Wilson Hicks, langdurig fotoredacteur bij *Life*, definieert het als 'words and pictures'. De Duitse fotojournalist en historicus Robert Lebeck verwerkt het publiek in zijn definitie: "The sequence of pictures on the printed page which appears in magazines and actually reaches the reader."³⁷ Dankzij digitalisering kan van een totale versmelting van media (film, video, fotografie, telefonie en radio) worden gesproken waardoor de voorgaande definities van fotojournalistiek niet meer gepast zijn. Hoogleraar Visuele Communicatie, Julianne Newton, beperkt haar definitie niet tot stilstaande beelden op papier en rekent televisie en internetbeelden tot fotojournalistiek. In dit onderzoek is fotojournalistiek beperkt tot de context van de gedrukte media en is de definitie van Newton te breed geformuleerd. Maar de definities van Evans, Hicks en Lebeck zijn achterhaald en minder relevant in onze digitale samenleving omdat fotojournalistiek tegenwoordig meer is dan 'pictures on a page' zoals de videobeelden van de aanslag in de metro in Londen illustreren. Enkele van deze beelden zijn als 'stills' gepubliceerd in kranten en tijdschriften. Het gebruik van foto's in de gedrukte media is dankzij digitale ontwikkelingen ruimer waardoor media zich niet beperken tot foto's die alleen met een fotocamera zijn gemaakt.

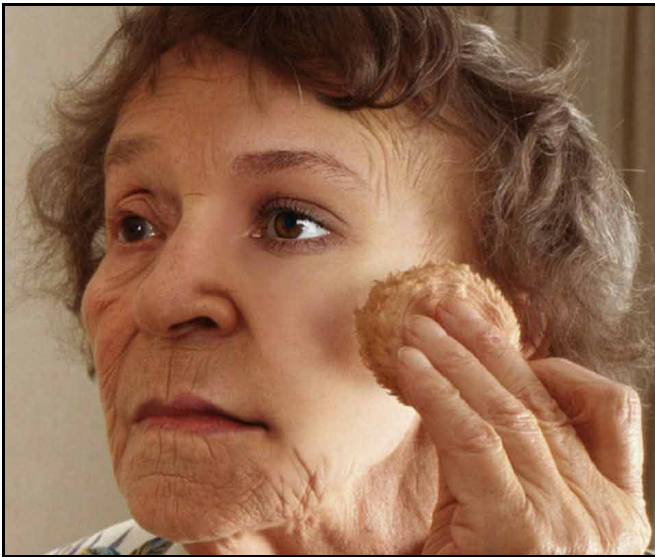
³⁴ Van Driel, 2004, p. 28.

³⁵ Van Driel, 2001, p. 24.

³⁶ Van Driel, 2004, p. 39.

³⁷ Panzer, 2005, p. 3.

Afbeelding 2.3 *Bewerking zichtbaar.*

Afbeelding 2.4 *Bewerking kenbaar.*

Afbeelding 2.5 *Bewerking waarneembaar noch kenbaar.*

Het gehele fotojournalistieke proces is door de digitale technologie veranderd: van het ruwe materiaal tot het uiteindelijke beeld. Van Driel beschrijft drie termen om de geschiedenis van de nieuwe media te overzien: opslag, distributie en communicatie. Technologische vernieuwingen aan het einde van de negentiende eeuw hebben het mogelijk gemaakt om naast het schrift ook auditieve en visuele informatie vast te leggen en op te slaan. De distributie van informatie is door de digitalisering onafhankelijk gemaakt van de afstand. Met behulp van het internet kan alle informatie in een zeer korte tijd worden binnengehaald. Communiceren is altijd afhankelijk geweest van de mogelijkheden voor opslaan en distributie. Media als het schrift en de film zorgden ervoor dat we het geheugen zijn gaan externaliseren: de bibliotheek, het archief en het internet functioneren als het geheugen van de samenleving.³⁸ Het fotografische proces is door de digitale camera sneller en makkelijker. Met computerprogramma's kan men foto's redigeren en de inhoud veranderen door het weghalen van

³⁸ Van Driel, 2001, p. 13.

storende elementen en details. Het transport van de foto is versneld en kortere deadlines hebben invloed op fotoredacteuren. Het opslaan van digitale beelden is beperkt en gevaarlijk want alles kan door een storing verloren gaan.

Ethische kwestie | De gevolgen van de digitale revolutie in de beeldcultuur zijn nog lang niet allemaal waarneembaar. Door de incidenten van het manipuleren van nieuwsbeelden in de media zijn discussies over de bewerking van foto's opgelaaid. De National Press Photographers Association (NPPA) heeft in 2004 een gemoderniseerde versie van hun 'Code of Ethics' gepresenteerd. Deze regels moeten de kwaliteit van de fotojournalistiek bevorderen en het vertrouwen van het publiek versterken. Over digitale manipulatie is het volgende opgenomen: "Editing should maintain the integrity of the photographic images' content and context. Do not manipulate images or add or alter sound in any way that can mislead viewers or misrepresent subjects."³⁹ De fotograaf moet volgens NPPA de verantwoordelijkheid behouden gedurende het proces van het maken van de foto tot de geprinte pagina in de media. Veel redacteuren zijn het niet eens met de ethische regels van NPPA zoals Robert Brandt van *Newsday* die harde nieuwsbeelden onderscheidt van andere fotogenres. Brandt is van mening dat manipulatie absoluut niet bij nieuwsbeelden is toegestaan maar bij andere genres wel. Net als in de schrijvende journalistiek moet men volgens voormalig fotoredacteur van *New York Times Magazine*, Fred Ritchin, in de fotojournalistiek vertrouwen op de integriteit van de fotograaf.⁴⁰ De foto is een hybride en ambigu object en de terminologie binnen fotografie dient aangepast te worden. Een verdeling tussen fictie en non-fictie is volgens Ritchin noodzakelijk om een bewerkte foto-illustratie te onderscheiden van andere foto's.

2.1.2 'Civiele' journalistiek | In de media zijn de grenzen tussen de maker en gebruiker en tussen de professional en amateur vervaagd. De digitalisering van het wereldbeeld met het internet als metafoor heeft hierin een belangrijk aandeel. De belangrijkste titels in de gedrukte media hebben een versie speciaal voor internet waarbij nieuwe functies de gebruiker meer informatie biedt die de geprinte versie niet heeft. Hyperlinks leiden lezers naar relevante informatie, achtergrondartikelen en fotoreportages. De traditionele media zoeken naar manieren om het internet te gebruiken als aanvulling op de geprinte versie. Zo hebben *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *AD* en *Vrij Nederland* webloggen op hun websites om de lezer te betrekken bij het eindproduct van het medium. Onderzoeker naar de publieksgerichte journalistiek, Nico Drok, besteedt aandacht aan de problematiek van de dalende oplagecijfers van kranten. Hierbij pleit hij voor zogenaamde 'civiele journalistiek', ofwel 'journalistiek voor (en door) de burger'. Dit is een concept waarbij de journalistiek zich zo dicht mogelijk beweegt bij de belevingswereld van het publiek teneinde veel betrokkenheid te genereren. De situatie in de gedrukte media, gezien de steeds maar dalende oplagecijfers van kranten en leestijd is weinig hoopvol voor de journalistiek.

³⁹ 'NPPA Board adopts new 'modernized' Code of Ethics', <www.nppa.org>, juli 2004.

⁴⁰ Ritchin in Squiers, 1990, p. 36.

Drok stelt verder dat mensen in de toekomst in toenemende mate zelf hun informatie van internet zullen halen. Deze gegevens in ogenschouw genomen, concludeert hij dat de gedrukte media zich moeten bezinnen op hun toekomstige functie. Hierbij dienen zij meer te doen dan het aanpassen van de opmaak, het toevoegen van extra kleur, het opnemen van illustraties, het verschijnen op een ander tijdstip, et cetera. De oplossing voor de media ligt volgens Drok in de buurt van civiele journalistiek waar mediagebruikers via verschillende bronnen zelf hun nieuws verzamelen.⁴¹

Door het internet is er een verandering zichtbaar van een 'push' medium naar een 'pull' medium. De keuze van informatie ligt in handen van de gebruikers en niet van het medium zoals bij de gedrukte media het geval is. Bij de gedrukte media bepalen redacteuren het selectieproces van nieuws door de voorpagina in te vullen en de volgorde van de nieuwsberichten vast te stellen. Terwijl mediagebruikers op internet hun eigen volgorde kunnen kiezen. De toenemende participatie van gebruikers in het nieuws op het internet heeft volgens journalist van *The Financial Times*, John Gapper, geleid tot een explosie van opiniestukken, dagboekschrijven en fotoverhalen. Iedereen kan columnist zijn en de media 'gatekeepers' hoeven niet meer gepasseerd te worden zoals bij het productieproces van de gedrukte media.⁴² Dit veranderde medialandschap heeft amateurs de ruimte geboden een journalist of zelfs fotograaf te zijn van nieuwsgebeurtenissen. Niet alleen de gedrukte media staan onder druk van de toenemende civiele journalistiek ook de beeldende media zijn hierdoor beïnvloed zoals het experiment van *De Gelderlander* illustreert.

Publicaties van amateurbeelden zijn zeker geen nieuw fenomeen maar sinds de opkomst van de digitale camera verschijnen wel meer amateurbeelden in de media. Vooral bij rampen en aanslagen zijn amateurbeelden in trek omdat er geen professionele beelden voorhanden zijn. Hierdoor kunnen amateurbeelden een hoge historische waarde krijgen zoals de films en foto's van de moord op president Kennedy die de wereld overgingen. Meer recent zijn de beelden van toeristen die de vernietigende kracht van de tsunami in Azië vastlegden. De komst van mobiele telefoons met ingebouwde camera's zal ertoe leiden dat steeds meer gebeurtenissen worden vastgelegd door voorbijgangers. Een legitieme vraag die hierdoor ontstaat voor fotografen, is op welk moment amateurbeelden de voorkeur hebben boven professionele beelden.

De Nederlandse dagbladen hebben bij verschillende gebeurtenissen gebruik gemaakt van amateurbeelden. De chef van de beeldredactie van het dagblad *Trouw*, Cecile van der Harten, herinnert zich een foto van de Herculesramp in 1995, gemaakt door een lid van de vrijwillige brandweer: "Er was op dat moment geen ander beeld beschikbaar en het nieuws was te belangrijk."⁴³ Na de vuurwerkramp in Enschede heeft *de Volkskrant* een foto geplaatst van de explosie die genomen is door een bewoner van een flat in het rampgebied. Arno Haijtema, chef van de beeldredactie, stelt dat de amateurfoto een uniek beeld moet laten zien wat de professionele fotograaf niet heeft kunnen pakken.⁴⁴ Internationale en nationale persbureaus verspreiden steeds vaker beelden van amateurs maar professionele fotografen kunnen weinig doen tegen deze opmars. Kranten en tijdschriften werken doorgaans met vaste fotografen en persbureaus zodat de

⁴¹ Drok in Bardeel, Vos, Van Vree & Wijfjes, 2002, p. 384.

⁴² Gapper, 'The fallacy that bloggers have replaced real news hounds', *Financial Times*, 22 maart 2006, p. 12.

⁴³ Lennarts, 'De fotojournalist als kop van jut', <www.photoq.nl>, 9 januari 2006.

⁴⁴ Ibidem, 2006.

professionele nieuwsfoto nooit helemaal zal worden vervangen. Tot nu toe zijn amateurbeelden alleen gebruikt bij calamiteiten vanwege de grote nieuwsaarde.

De populariteit van amateurbeelden in de persfotografie roept veel morele vragen op. In *The Guardian* in 2005 is een stuk geplaatst over ethische kwesties ten gevolge van fotodatabanken waarin 'fotografen' hun werk kunnen plaatsen en delen met anderen. Dit zogenoemde 'photosharing' vindt plaats via weblogs en websites zoals Flickr en Scoopt. Dit laatste is een initiatief uit Schotland dat zich opwerpt als agent voor voorbijgangers die een foto maken van een nieuwsgebeurtenis. Na drie dagen had de website al een bestand van 500 'fotografen'. Volgens de redacteur van *The Guardian*, Roy Greenslade, is er nog steeds behoefte aan de journalistieke professional om gebeurtenissen te interpreteren en het aanbod te selecteren voor de lezers. Hiernaast zijn voor de media afwegingen bijgekomen die betrekking hebben op de commercie, vrijheid van meningsuiting en het burgerschap. Het brede aanbod van amateurbeelden heeft tot de vraag geleid hoe terughoudend de media moeten omgaan met beelden van slachtoffers zoals die van de vermoorde Theo van Gogh op de covers van de Nederlandse dagbladen.

In de fotojournalistiek zijn er meer vragen dan antwoorden over het fenomeen van de amateurbeelden. In het nawoord van het boek *Things as they are* constateert Christian Caujolle dat kranten en tijdschriften de amateuropnamen blijkbaar net zo graag afdrukken als de opnamen van professionals. Hij stelt hierbij een paar vragen over de betrouwbaarheid van die amateurbeelden omdat de digitale manipulatiemogelijkheden zijn toegenomen. Maar zoals Warna Oosterbaan concludeert is deze problematiek niet uniek voor de amateurfotografie: "Vervalsers en bedriegers zijn overal, ook onder professionele journalisten."⁴⁵ De hoofdredacteur van *Guardian Unlimited*, Emily Bell, vergelijkt het werk van de professionele journalist met de bijdragen van de burgers: "But the idea that what the professional journalist can provide will always in all circumstances be qualitatively better than a citizen journalist is not true anymore – if it ever was."⁴⁶ De scheidslijn tussen professionele fotojournalisten en amateurs is steeds dunner. Het gebruik van de digitale camera door amateurs leidt volgens de winnaar van de *World Press Photo* van 2005, Arko Datta, tot een grotere populariteit en maatschappelijk belang van de fotojournalistiek.⁴⁷

2.1.3 De grens tussen journalistiek en kunst | De amateurbeelden in de fotojournalistiek hebben volgens schrijver en fotograaf Hans Aarsman tot gevolg dat de professionele fotojournalisten zich terug trekken waarin de amateur het slechtst uit de voeten kan: de esthetiek.⁴⁸ Warna Oosterbaan signaleert ook een verleiding van de kunst in de fotografie. Dit komt volgens hem mede door de statusstijging van de fotografie. Naast de gereproduceerde fotografie in tijdschriften en kranten is er een circuit ontstaan van beperkte oplagen, fotografieverzamelaars, fotogaleries en musea.⁴⁹ Dit heeft volgens Oosterbaan het gevolg dat fotografen een ander beroepsperspectief en een sterstatus krijgen.

⁴⁵ Oosterbaan, 'De dokter is een ster geworden; Vijftig jaar fotojournalistiek verbluffend in beeld gebracht', *NRC Handelsblad*, 18 november 2005 p. 33.

⁴⁶ Bell, 'We're all reporters in the digital democracy', *The Guardian Unlimited*, 20 maart 2006, p. 4.

⁴⁷ 'Arko Datta breekt lans voor amateurs', <www.photoq.nl>. 4 mei 2006.

⁴⁸ Aarsman, 'Niemand veilig voor de fotografie; de belangrijkste nieuwsbeelden zijn amateurfoto's', *Vrij Nederland*, 31 juli 2004, pp. 61-65.

⁴⁹ Oosterbaan, *ibidem*, *NRC Handelsblad*, 18 november 2005, p. 33.

De fotoveiling van *Sotheby's* in Amsterdam in maart 2006 kan als exemplarisch worden gezien voor de 'verleiding' van de kunst. Het portret van een jongen in zwembroek bij Odessa van de fotografe Rineke Dijkstra is geveild voor 57.600 euro. Tijdens de veiling zijn 189 foto's verkocht met een opbrengst van ruim zeven ton.⁵⁰ Over de esthetisering en commercialisering van de fotografie is Aarsman erg cynisch: "Het wereldnieuws als een ingelijst kasplantje aan de muur bij mensen die het kunnen betalen."⁵¹ Maar volgens fotograaf Richard Avedon ligt de kracht van fotografie om te communiceren in de sterkte van esthetiek.⁵² Esthetiek in een beeld kan de aandacht van een kijker trekken én behouden waardoor het als communicatiemiddel in de journalistieke fotografie gebruikt kan worden.

Over de toekomst van de fotojournalistiek is in het verleden regelmatig gediscussieerd. Recentelijk is tijdens *Visa pour l'image* in 2005, het festival voor de fotojournalistiek in Perpignan, de vraag gesteld of de toekomst misschien ligt in het museum of de galerie. De tendens van 'getuigen zijn van gebeurtenissen' en 'het informeren over nieuwsfeiten' is langzaam aan het verdwijnen volgens Alain Frilet van *Magnum Photos*.⁵³ De klassieke journalistieke vragen naar het wie, wat, waarom, wanneer, waar en hoe van een gebeurtenis worden niet altijd beantwoord in een foto. De verklaring hiervoor kan liggen in het toegenomen belang van televisie en radio die de informatieve functie zijn gaan vervullen in de beeldcultuur. Voor de fotografie is hierdoor volgens Warna Oosterbaan een nieuwe legitimiteit ontstaan zodat de artistiek getinte fotografie de afgelopen decennia een eigen plaats heeft veroverd in de media.

De esthetisering van de journalistiek is zichtbaar geweest in het veranderde fotobeleid van een aantal toonaangevende kranten en tijdschriften. In Nederland was het beeldgebruik geïnspireerd door de fotografie in *Libération* en *The Independent*. Christian Caujolle was vanaf 1981 de drijvende kracht achter het baanbrekende fotobeleid van de Franse krant. De tegenstelling tussen esthetiek en nieuws vond de fotoredacteur onzin: "Een foto vertelt net zo min de waarheid als een stuk tekst. Objectiviteit bestaat niet."⁵⁴ Caujolle wilde niet langer de volgende dag in zijn krant de televisiebeelden zien van de vorige avond. Hij wilde opvallende, op zichzelf staande beelden. Geen illustraties bij het nieuws maar foto's die het uiterlijk van de krant bepalen. Hij verwezenlijkte zijn plannen met fotografen uit het kunstcircuit. Zonder strikte opdrachten stuurde hij ze op pad. Het enige dat de Franse redacteur verlangde, was dat zij met opvallende en oorspronkelijke reportages naar de redactie terugkeerden. Het fotobeleid van *Libération* inspireerde de hoofdredacteur van *The Independent* tot een even opzienbarend beeldgebruik. Bij het in 1986 opgerichte dagblad kregen foto's veel ruimte, indien nodig ten koste van tekst. Steeds meer kranten gingen eind jaren tachtig op zoek naar wat in de journalistiek 'de andere foto' ging heten. Niet meer de conventionele nieuwsplaat maar een treffende foto van eigen makelij die het karakter van de krant benadrukte. Hoofdredacties realiseerden zich dat de krantenfoto ingezet kan worden in strijd met de concurrentie en behandelden de fotografie opeens minder strikt.⁵⁵

⁵⁰ 'Sotheby's veilt 189 foto's voor 7 ton', <www.photoq.nl>. 22 maart 2006.

⁵¹ Aarsman, *ibidem*, 2005.

⁵² Williams, 2000, p. 4.

⁵³ 'Fotojournalistiek naar galerie en museum?', <www.villamedia.nl>, 15 september 2005.

⁵⁴ Ribbens, 1995, p. 81.

⁵⁵ *Ibidem*, 1995, p.81.

Meer recent is het beeldgebruik van de Franse *Vogue* en *Elle* dat de verdwijnende grens tussen kunst en journalistiek illustreert. Zo heeft de Franse *Vogue* in december 2005 een overzicht van de oorlogsreportages gepubliceerd van de fotograaf James Nachtwey. Naast de vastgelegde context van alle materiele zaken en modereportages geeft *Vogue* een onverwachte impuls door het werk van Nachtwey te publiceren. Een ander voorbeeld is een reportage van fotograaf Martin Parr in de Franse *Elle*. Voor het verjaardagsnummer voor 60 jaar *Elle* heeft Parr 'carte blanche' gekregen zodat de Engelse fotograaf zijn ironische blik op het huwelijk via een reportage duidelijk maakt. Dat geïllustreerde tijdschriften uitstapjes nemen naar de fotojournalistiek is niets nieuws want in de tijd van het tijdschrift *Life* is journalistiek al met kunst vermengd. Voor modetijdschriften is het echter niet gebruikelijk om te kiezen voor journalistieke reportages. Door de uitwisseling van de media zijn kranten verweeten te kiezen voor esthetische en artistieke beelden die geen nieuwswaarde hebben. De vervaging van de genres biedt de fotojournalistiek mogelijkheden om het publiek te voorzien van verschillend beeldmateriaal waarbij diversiteit centraal staat. In de afbeeldingen 2.6 en 2.7 is een deel van de reportages van Nachtwey en Parr geïllustreerd.

Het is moeilijk om eenduidig over kunst en journalistiek te schrijven omdat de definities veranderen in de tijd en verschillen per cultuur. De grenzen van deze disciplines zijn steeds ter discussie gesteld en opnieuw gedefinieerd. Volgens Hoogleraar Moderne en Hedendaagse Kunstgeschiedenis, Kitty Zijlmans, loopt het gangbare kunstbegrip achter bij de ontwikkeling van de media: "Kunstenaars bedienen zich tegenwoordig van allerlei nieuwe technische snufjes en experimenteren met digitale beeldmanipulatie, computersimulaties en internet, terwijl het kunstbegrip van de meeste van ons nog is gebaseerd op traditionele kunstvormen, met noties als oorspronkelijkheid, authenticiteit, individualiteit, en de hand van de meester."⁵⁶ In de hedendaagse beeldcultuur gebruiken kunstenaars journalistieke en documentaire vormen in hun werk en gaan zij verder waar de journalistiek ophoudt: verslag doen. Maar het omgekeerde is ook het geval doordat het werk van journalisten tot een hoge waardering kan leiden binnen de kunstkringen.

⁵⁶ Zijlmans, 2002, p. 80.

Abbeelding 2.6 James Nachtwey in Vogue.

Bron: Maurits Brands, <www.photoq.nl/kiosk>

Abbeelding 2.7 Martin Parr in Elle.

2.2 PORTRETFOTOGRAFIE

Na de beschrijving van de context van het onderzoek is dit tweede deel van het theoretisch kader gericht op portretfotografie. In deze bespreking staat de waardering, categorisering en definiëring van het portret door de media centraal. Allereerst zal het begin van dit genre besproken worden waarbij verschillende opvattingen over het portret aan bod komen. Vervolgens zullen enkele definities van dit genre op een rij worden gezet. De betekenis van het portret wordt besproken aan de hand van twee kernbegrippen: identiteit en representatie. Tot slot wordt het portret in context van de media geplaatst waarbij is gekeken naar de plek van het portret in de fotojournalistiek.

2.2.1 Begin van de portretfotografie | Het maken van portretten was voor de uitvinding van de fotografie in handen van schilders en beeldhouwers die afhankelijk waren van de welgestelde klasse die zich een duur portret konden permitteren. Dankzij de fotografie werd het laten maken van een portret ook voor het grote publiek toegankelijk. Het doel van het fotografische portret was niet eenduidig geformuleerd waardoor uiteenlopende opvattingen ontstonden over het gebruik van het portret in de fotografie. Vanaf het begin van de portretfotografie bestond het idee dat de essentie van een goed portret de menselijke ziel vangt door expressieve gezichtsuitdrukkingen op de foto vast te leggen. Volgens Howard Chapnick was het dan aan de kijker om de individualiteit van de afgebeelde persoon af te lezen van de foto.⁴⁵ Deze traditionele opvatting van het fotografische portret was door Robert Sobieszek, curator fotografie in het George Eastman House in Rochester, als volgt geformuleerd: "It has been to record the faces and figures of kin, acquaintances, and the famous. As a document, the portrait becomes a form of visual biography utilized for both immediate recognition and historical recollection."⁴⁶

De vele bloeiperiodes van het portret binnen het medium van de fotografie hebben discussies veroorzaakt over de status van het portret. Dit heeft ertoe geleid dat er naast de opvatting om de ziel bloot te leggen in het portret andere, meer moderne, opvattingen over het portret zijn ontstaan. In de twintigste eeuw zijn vragen gesteld bij de traditionele opvatting over het portret om de innerlijkheid van de geportretteerde vast te leggen. Volgens schrijfster en curator, Susan Bright is de paradox van het portret dat de innerlijkheid van de menselijke psyche nooit is af te lezen door simpelweg naar de foto te kijken. De interpretatie van de toeschouwer kan de oorspronkelijke bedoeling van de fotograaf of de afgebeelde persoon negeren. Bright zegt hierover: "However much we want to capture a person's true personality with a camera, it just isn't possible. If you put a different caption under the image or change its context, the meaning will change with it. Identity can be changed in an instant."⁴⁷ De betekenis van het portret ligt volgens haar besloten in de codes en rituelen die door de driehoeksrelatie van de fotograaf, de afgebeelde persoon en de toeschouwer worden gevormd.

⁴⁵ Chapnick, 1995, p. 275.

⁴⁶ Ibidem, 1995, p.276.

⁴⁷ Bright, 2006, p. 18.

Het uitbeelden en afbeelden van mensen was altijd een belangrijk onderdeel van de fotografie. Historici en theoretici discussieerden lang over de democratische waarde van de portretfotografie. Uit verschillende studies naar portretten bleek dat portretfotografie alleen te begrijpen was in relatie tot de psychologie waarmee het karakter van de geportretteerde kon worden afgeleid. Zo beweerde kunsthistoricus John Tagg het volgende over het portret: "The portrait is a sign whose purpose is both the description of the individual and the inscription of social identity."⁴⁸ Het portret was volgens deze opvatting niet alleen bedoeld om de menselijke ziel van het individu te vangen maar ook om de sociale identiteit te tonen. In het vervolg hierop verdwenen grotendeels de stijve en deftige portretten die geïnspireerd waren op de negentiende-eeuwse voorbeelden van Nadar en Mathew Brady. Er kwam een bewegingsvrijheid en een meer ongedwongen lichaamstaal bij de geportretteerde.

Afbeelding 2.8 *Portret door Brady.*

Afbeelding 2.9 *Portret door Nadar.*

In de jaren twintig was een meer drastische verandering zichtbaar doordat het picturalisme werd vervangen door een nieuwe fotografische stijl. De picturalisten zochten aansluiting bij de schilderkunstige traditie maar de modernisten gebruikten experimenten als close-ups, beeldafsnijdingen en montage om mogelijkheden en kwaliteiten van fotografie te benadrukken. De strijd tussen de twee stijlen werd gevoerd met het portret. In het portret lagen de basisvooronderstellingen van wat het betekende om in een cultuur 'mens' te zijn. Het modernisme dat het maatschappelijke leven van nieuwe fundamenteën wilde voorzien, gebruikte het portret voor deze strijd. Het modernistische portret stelde de identiteit van de geportretteerde voortdurend ter discussie. Het toonde niet meer dan het tijdelijk vastleggen van een in wezen vloeibare en veranderde identiteit. In de meest radicale vorm was het gezicht totaal onherkenbaar gemaakt of werden mensen van achteren geportretteerd. Het oorspronkelijk mimetische streven van de portretfotografie was door het

⁴⁸ Tagg, 1988, p.55.

modernisme van de jaren twintig uitgedaagd door de verdwijnende relatie tussen de referent en het afgebeelde.⁴⁹

Vóór het modernisme had men het idee dat de portretfotograaf de geportretteerde mooier probeerde te maken. Maar na het modernisme werd het begrip kwetsbaarheid ingebed in het portret. Dit kwam volgens schilder Lucien Freud (kleinzoon van Sigmund Freud) door de afhankelijke positie van de geportretteerde bij de fotograaf.⁵⁰ De geportretteerde was overgeleverd aan het ego van de fotograaf. Door de veranderde representatie van de identiteit in het modernisme werd het portret op een andere manier toegepast. Voor beroemdheden, die altijd een gewillig onderwerp waren voor de portretfotografen, betekende dit twee dingen. Het zelfbeeld of de status van de geportretteerde werd rond 1940 en eerder door het werk van Cecil Beaton, Edward Steichen en Karsh bevestigd. Na de Tweede Wereldoorlog portretteerden Richard Avedon en Irving Penn beroemdheden met meer sarcasme in tegenstelling tot de eerdere imagobevestigende portretten. De aandacht van hun portretten lag op het onthullen in plaats van het complimenteren door de minder flatteuze kanten van beroemdheden te belichten. Iedereen, van presidenten tot filmsterren tot intellectuelen, werden afgebeeld op een spontane manier zodat het leek alsof de fotograaf getuige was van de gebeurtenis.

Afbeelding 2.10 *Portret door Cecil Beaton.*

Afbeelding 2.11 *Portret door Richard Avedon.*

Door traditionele opvattingen over het portret is het menselijke gezicht lang gezien als raam om in de ziel van de afgebeelde persoon te kijken. Dit is voortgekomen uit de traditie van de portretkunst en is overgenomen door de fotografie. Deze oorsprong van het portret is door veel hedendaagse fotografen gebruikt en weerlegd. Zo wil fotografe Cindy Sherman het oude geloof van het portret en de innerlijke ziel van zijn voetstuk stoten. Haar werk is geconcentreerd rondom de postmodernistische gedachte dat onze identiteit bestaat uit meerdere delen en dat we ons iedere keer aanpassen aan de cultuur en omgeving.

⁴⁹ Warren, 2006, p. 1291.

Het portret vertelt een persoonlijk verhaal waardoor de identiteit en de representatie van de afgebeelde de betekenis van het portret kunnen beïnvloeden. Tegenwoordig zijn portretten minder spontaan, meer gecontroleerd, minder naïef, meer zelfbewust, minder subtiel en meer gewaagd. Het geloof dat een moment zonder aanwijzingen op een foto tot stand is gekomen en dat fotografie een transparante manier is om iemand af te beelden is voorbij.⁵¹

Afbeelding 2.12 *Portret door Cindy Sherman.*

2.2.2 Definities van het portret | Na de bespreking van een aantal opvattingen over het portret, is deze paragraaf gericht op de definitie van het portret. Door de alledaagsheid en reproduceerbaarheid van het medium fotografie is portretfotografie ruim interpreteerbaar. De intimiteit van het portret zoals dit aanwezig is in de schilderkunst, is door de toegankelijkheid van het fotografische portret gedeeltelijk verloren gegaan.⁵² Het hybride karakter van de fotografie heeft ervoor gezorgd dat het portret in diverse praktijken van de samenleving zoals de politiek, wetenschap en reclame is gaan functioneren. De vroegere relatie van de fotografie met objectiviteit en de representatie van de werkelijkheid heeft ertoe geleid dat het portret wordt gezien als een 'wetenschappelijke' afbeelding van een persoon.⁵³ Fotografische portretten zijn over het algemeen gelijkende afbeeldingen van personen.

⁵⁰ Goldberg, 'In the portrait game, the photographer wins', *The Guardian*, 13 maart 1994.

⁵¹ Garner, 2003, p. 180.

⁵² Drück, 2004, p. 19.

⁵³ Drück, 2004 p. 20.

Het idee dat een portret de afgebeelde 'natuurgetrouw' zou moeten weergeven, zit volgens fotograaf Ton Hendriks opgesloten in de verwachtingen van de fotografie. De behoefte aan portretten vertegenwoordigt een diep verlangen: foto's van jezelf en van je naasten bewaren en koesteren.

Een interessant portret bevat volgens Hendriks een meerwaarde door uit te stijgen boven de primaire eis van gelijkenis.⁵⁴ Bij alles geldt dat de fotograaf een objectief instrument heeft maar geen objectieve blik. Het portret is daarom volgens hem een afbeelding van een manier van kijken naar de ander. Hendriks onderscheidt drie verschillende vormen van portretteren: het individuele portret, het sociale portret en het subjectieve portret. Het individuele portret geeft een beeld van de persoon weer en heeft vaak de functie van een karakterschets. De fotograaf probeert hier zoveel mogelijk de afgebeelde als zichzelf te laten zien. Bij het sociale portret gaat het veel minder om de afbeelding van een individu. De afgebeelde persoon staat voor een hele groep mensen, een volk of beroep. De intentie van de fotograaf bepaalt wat het sociale portret wezenlijk onderscheidt van het individuele portret. Het sociale portret vraagt via de afbeelding van het individu aandacht voor de achtergronden van een bepaalde groep mensen. Bij het subjectieve portret is de afbeelding van een persoon gebruikt als persoonlijk uitdrukkingsmiddel. De persoon die gefotografeerd wordt, is niet belangrijk, maar hij staat model voor de lyriek van de fotograaf.⁵⁵ De grens tussen het documentair vastleggen en regisserend fotograferen is heel vaag. De fotograaf is nooit een passieve registrator. In de eerste twee vormen is het registrerende aandeel sterker maar bij het subjectieve portret speelt de regie een grotere rol. Belangrijke betekenisgevende elementen bij het portret zijn volgens Hendriks de blik, de pose, een achtergrond en eventuele objecten. Via deze elementen kan de fotograaf de interpretatie van het portret sterk sturen. In de blik en de pose kunnen gevoelens en stemmingen uitgedrukt worden, terwijl achtergrond en objecten symbolen kunnen staan voor een maatschappij en cultuur.

Er zijn heel veel manieren om te portretteren waardoor het lastig is om een sluitende definitie van een portret te geven. Een close-up van een persoon zal door velen bestempeld worden als een portret. Maar als er meer omgeving op de foto zichtbaar is, kan de vraag worden gesteld of dat een portret is. Uit de portretcategorie van *World Press Photo* blijkt dat fotografen op uiteenlopende manier portretteren en dat de jury het portret op verschillende wijze interpreteren. Het meest duidelijke onderscheid in de portretfotografie lijkt er te zijn tussen een 'spontaan' portret en een gecontroleerd portret. Een 'spontaan' portret is vaak onderdeel van een reportage terwijl het gecontroleerde portret tot stand komt door een bewuste pose van de geportretteerde met regie van de fotograaf. Voormalig jurysecretaris van *World Press Photo*, Adriaan Monshouwer, zet vraagtekens bij het spontane portret en vraagt zich af of dat wel bestaat. Een portretfoto moet volgens Monshouwer emoties of het karakter blootleggen en dit vergt een relatie tussen de fotograaf en de geportretteerde: "Het maken van een portretfoto is een constructie die de fotograaf heel bewust uitvoert. De vraag is dus of een spontaan portret wel bestaat. De fotograaf heeft een beeld in gedachte waar hij naartoe streeft en dat staat lijnrecht tegenover spontaniteit."⁵⁶

⁵⁴ Hendriks, 1995, p. 82.

⁵⁵ Hendriks, 1995, p. 80.

⁵⁶ Interview Adriaan Monshouwer, 28 april 2006.

De tegenstelling 'spontaan' en gecontroleerd is in dit onderzoek van belang om portretten te categoriseren. Het verschil tussen deze begrippen ligt in de regie van de fotograaf of de geportretteerde. Bij een gecontroleerd portret bepaalt de fotograaf of de geportretteerde hoe het portret eruit komt te zien. Het gecontroleerde portret kan zowel gemaakt zijn in een studio als op een locatie. In beide gevallen is een controle over het licht, make-up, pose, achtergrond, et cetera. Bij een 'spontaan' portret bepaalt een situatie of een gebeurtenis vaak de foto. De fotograaf heeft hierbij geen controle over de pose van de geportretteerde maar 'treft' de persoon in een bepaalde situatie aan. De competitie van *World Press Photo* benoemt deze tegenstelling met twee Engelse termen: "controlled-situation" en "observed reality". We weten dat fotografen niet de werkelijkheid laten zien zodat de laatste term van *World Press Photo* moeilijk hanteerbaar is. Het is niet altijd na te gaan in hoeverre een situatie of gebeurtenis werkelijk is gebeurd of is beïnvloed en gemanipuleerd door de media en fotografen. De tegenstelling gecontroleerd – spontaan heeft betrekking op de invloed van de fotograaf of de geportretteerde en niet op de werkelijkheid van de situatie op de foto.

De vele interpretaties die het portret op kan roepen, leidt tot enige verwarring. Zo spreekt men vaak van 'dat is me toch een portret' waarmee bedoeld wordt dat die persoon een apart figuur is. Niet alleen mensen kunnen geportretteerd worden, ook van steden, landschappen en zelfs van oorlogen kunnen portretten worden gemaakt. In de context van dit onderzoek is het van belang dat wordt gesproken over het menselijke portret waarbij een persoon of een situatie waarin een persoon zich verkeert centraal staat. Door de komst van verschillende media zoals televisie en internet zijn genres samengekomen en interactief geworden. Zoals de videoportretten (zichtbaar op afbeelding 2.13) van fotografe Rineke Dijkstra illustreren, kan het portret veel vormen aannemen en zijn methoden van visuele communicatie met elkaar verweven. Het portret is een multi-interpretabel genre dat is gevormd door de intenties van de fotograaf en de context van het medium.

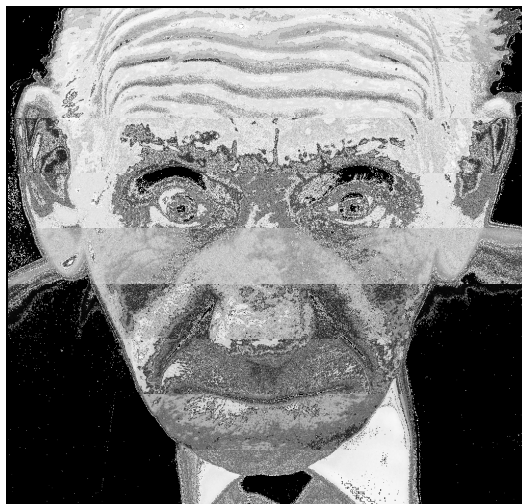
Afbeelding 2.13 Videobeeld van Rineke Dijkstra.

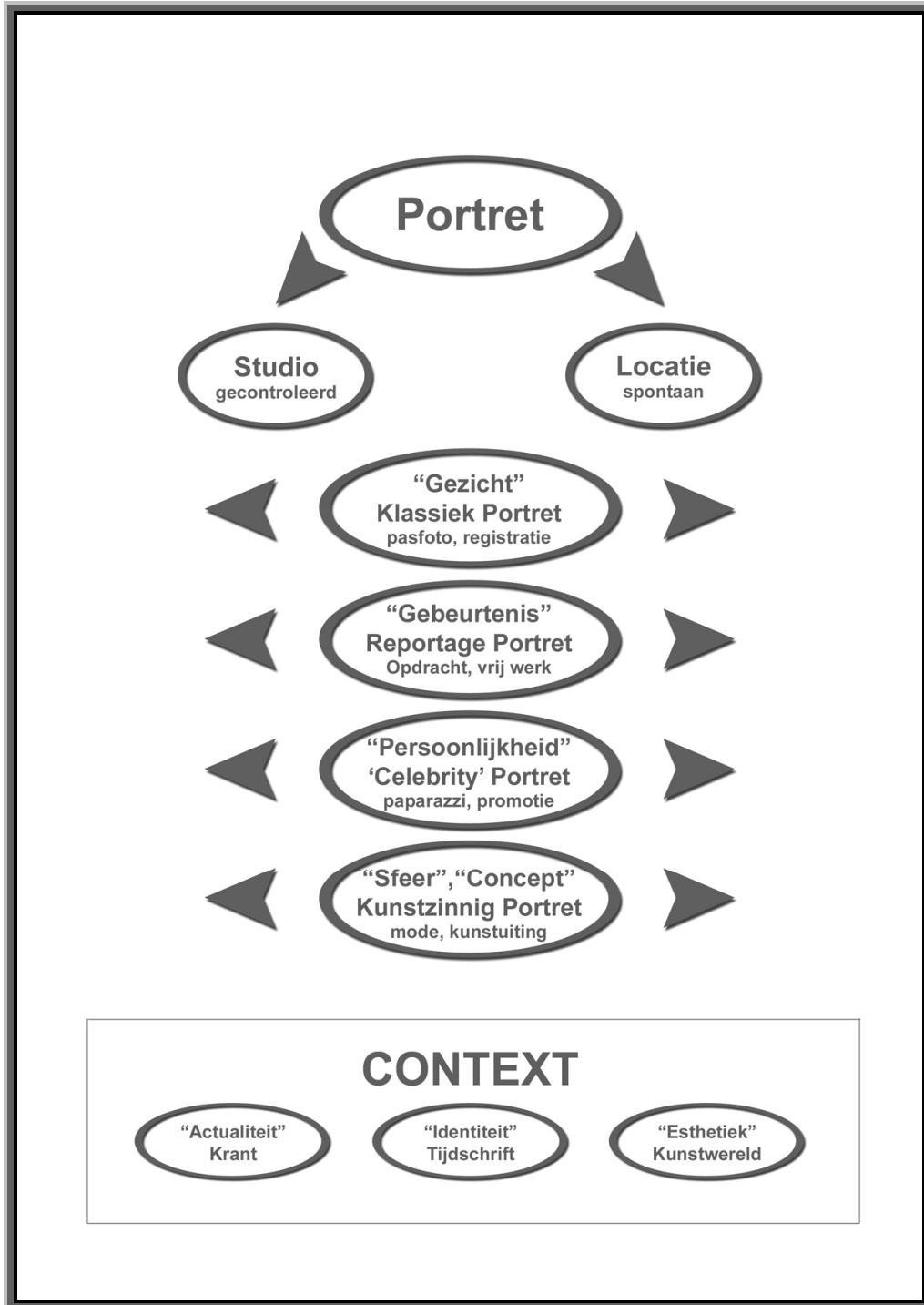
Het portret in schema | Het onderscheid tussen een artistieke foto of een nieuwsfoto is niet strikt en kranten en tijdschriften gebruiken beelden door elkaar. Het is om deze reden moeilijk om begrippen als journalistiek, kunst en portretfotografie af te bakenen. Voor dit onderzoek naar de portretcategorie van *World Press Photo* is het wel zinvol om de begrippen te categoriseren binnen verschillende media. Op deze manier kunnen antwoorden worden verkregen over de positie van portretfotografie binnen de journalistieke media en de kunstwereld. Het is ook van belang om te kijken in hoeverre journalistiek en kunst gescheiden zijn in de portretfotografie. In figuur 2.1 is geprobeerd om het portret op schematische wijze weer te geven waarbij een vast onderscheid is gemaakt tussen studio en locatie. Deze twee begrippen verwijzen naar de eerder genoemde tegenstelling gecontroleerd – spontaan. Studio en locatie zijn symbolische begrippen die verwijzen naar een gecontroleerde (studio) en een spontane (locatie) situatie. De vier onderscheiden portretten kunnen zowel gecontroleerd als spontaan zijn. De pijlen illustreren dit. In het schema zijn vier soorten portretten gepresenteerd. Bij ieder portret is een kernwoord van toepassing dat de focus van het portret illustreert. Bij de vier portretten is gezocht naar voorbeelden om het onderscheid te illustreren. Er is gekozen om, waar mogelijk, portretten van de competitie van *World Press Photo* te bespreken zodat inzicht wordt verkregen in de portretcategorie.

Het klassieke portret is geconcentreerd op het gezicht van de geportretteerde. Het werk van Martin Roemers over de veteranen uit de Tweede Wereldoorlog zijn close-ups waarbij het gezicht van de afgebeelde persoon de focus is van de foto. Het portret van David Høgsholt van een drugsverslaafde is een voorbeeld van een klassiek portret op locatie. Beide voorbeelden zijn geïllustreerd in de afbeeldingen 2.14 en 2.15. De afbeelding 2.16 is een klassiek portret in de studio gemaakt door fotograaf Koos Breukel. Hij heeft een reeks portretten gemaakt van blinden en slechtzienden waarbij het gezicht van de persoon het centrale onderwerp is van de foto. Het klassieke portret kan zowel gecontroleerd als spontaan zijn gemaakt. Het werk van Roemers is gecontroleerd terwijl het werk van Høgsholt 'spontaan' lijkt.

Afbeelding 2.14 *Martin Roemers, Nederland, Hollandse Hoogte*
Laif Photos & Reportagen, Tweede Wereldoorlog veteranen.

Figuur 2.1 *Portret in schema.*

Afbeelding 2.15 *David Høgholt, Denemarken,
Mia, drugsverslaafde en prostituee.*

Afbeelding 2.16 *Klassiek portret in de studio.*

Foto's Koos Breukel

Het tweede portret in het schema is het reportageportret genoemd. Veel werk dat is bekroond in de portretcategorie van *World Press Photo* valt onder het reportageportret. Bij het reportageportret staat de geportretteerde model voor een gebeurtenis of situatie in tegenstelling tot het klassieke portret waarbij het om de geportretteerde gaat. Bij de fotoserie van Paolo Pellegrin over de dood van de paus staan de afgebeelde personen model voor het verdriet dat men had. De foto van Robert Knoth is tevens een reportageportret omdat de kinderen de ramp in Tsjernobyl vertegenwoordigen. De portretten van Pellegrin en Knoth hebben niet zozeer betrekking op de afgebeelde persoon maar op de gebeurtenis waarnaar de foto verwijst. In de afbeeldingen 2.17 en 2.18 zijn de twee reportageportretten op locatie afgebeeld. Een reportageportret in de studio is minder vanzelfsprekend maar komt wel voor zoals Jan Banning laat zien met zijn project 'Sporen van de oorlog'. Dit project bestaat uit foto's en teksten van vierentwintig mannen die als dwangarbeider aan de Pakanbaroespoorlijn en de Birmaspoorweg hebben gewerkt. De portretten van deze mannen zijn in de studio gemaakt en verwijzen naar de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog waarvoor de mannen symbool staan. Afbeelding 2.19 laat een voorbeeld uit de reeks van Banning zien. Het werk van Pellegrin is 'spontaan' maar het werk van Knoth is niet zo makkelijk te duiden. Het feit dat het portret op locatie is gemaakt, wil niet meteen zeggen dat de foto 'spontaan' is gemaakt. De kinderen kunnen door de fotograaf daar zijn neergezet waardoor de foto is gecontroleerd door de fotograaf. Het werk van Banning is duidelijk gecontroleerd gemaakt.

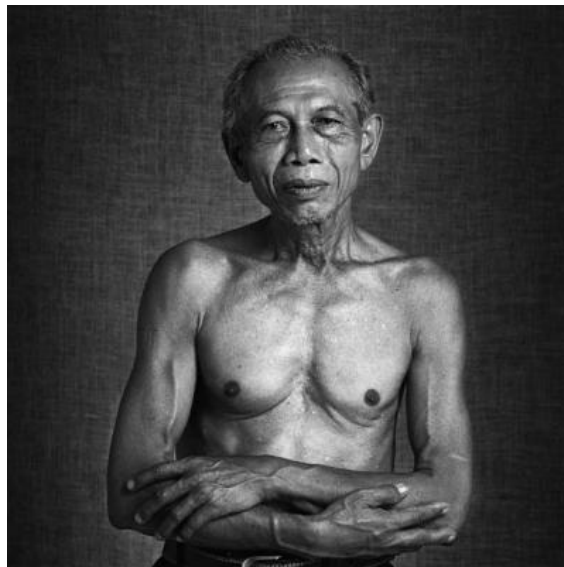
Afbeelding 2.17 Paolo Pellegrin, Italië, Magnum Photos voor *Newsweek*, *Nachtwake op het Sint Pieterplein, Rome, 2 april*.

Afbeelding 2.18 Robert Knoth, Nederland, TCS/Contrasto voor Greenpeace International, Tsjernobyl kinderen Natasha en Vadim.

Afbeelding 2.19 Portret van een dwangarbeider door Jan Banning.

Het derde portret is het 'celebrity' portret waarbij de nadruk op de persoonlijkheid van de afgebeelde ligt. Bij deze portretten gaat het om de bekendheid of het imago van de geportretteerde. Het 'celebrity' portret kan ongeposeerd zijn en is dan meestal op locatie door paparazzi gemaakt. Het ongeposeerde 'celebrity' portret is spontaan gemaakt en vaak tegen de wil in van de geportretteerde omdat de controle in handen ligt van de fotograaf. Het geposeerde celebrity' portret kan dienen als promotie voor de afgebeelde persoon waarbij controle is over kleding, make-up, pose en licht. Het geposeerde 'celebrity' portret is zeer bewust en gecontroleerd gemaakt want de geportretteerde weet dat een imago, uitstraling of de bekendheid versterkt kan worden door een goed portret.

Afbeelding 2.20 Portret van Kate Moss door Mario Testino.

Afbeelding 2.21 De beruchte paparazzifoto van een snuivende Kate Moss.

Het laatste portret in het schema is het kunstzinnige portret. Dit portret is moeilijk te omschrijven omdat bijvoorbeeld een journalistiek portret ook gewaardeerd wordt door het kunstpubliek in een museum of galerie. Dit probleem komt niet alleen terug bij het kunstzinnige portret, ook de voorgaande drie portretten kunnen in verschillende contexten voorkomen. De intentie van de fotograaf en het medium waarin het portret is gepubliceerd, hebben invloed op de 'stempel' die de foto krijgt. Bij het kunstzinnige portret heeft het idee of het concept van de fotograaf een belangrijk aandeel. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het werk van Rineke Dijkstra die is gefascineerd door de onzekerheid en de zoektocht naar identiteit van pubers en adolescenten. Op een onderzoekende wijze legt Dijkstra de jongeren, zonder aanwijzingen, onbevangen vast. Met haar werk onderzoekt de fotografe de grenzen van het portretgenre. De mensen die ze portretteert dragen vaak een naam maar staan evenzeer model voor een groep en ontstijgen het individuele. Naast het concept kan ook sfeer bepalend zijn voor een kunstzinnig portret. Bij deze portretten is vaak gebruik gemaakt van stylistische toepassingen. In geïllustreerde tijdschriften zijn deze 'sfeer' portretten terug te zien en voornamelijk op covers van bijvoorbeeld *Vogue* en *Elle*, die een bepaalde leefstijl willen verkopen. De strandfoto van Rineke Dijkstra en verschillende covers van *Vogue* zijn in de afbeeldingen 2.22 en 2.23 gepresenteerd. Het kunstzinnige portret is in veel gevallen gecontroleerd. Vooral de sfeerportretten zijn met controle en regie van de fotograaf gemaakt. De portretten op basis van een idee of concept kunnen spontaan of gecontroleerd zijn gemaakt, dit is afhankelijk van de intentie van de fotograaf.

Afbeelding 2.22 Strandportret door Rineke Dijkstra.

Afbeelding 2.23 Verschillende covers van Vogue.

Het schema is natuurlijk niet waterdicht want er zijn altijd portretten die onder meerdere noemers vallen. Het schema kan dienen als hulpmiddel om enige grip te krijgen op het portret als genre in de media. Zo is bijvoorbeeld de foto van Tomás Munita van het meisje uit Pakistan een klassiek portret op locatie maar tegelijkertijd gaat deze foto ook over de aardbeving waardoor het meisje model staat voor de ramp in Pakistan. Hierdoor is de foto niet alleen een klassiek portret maar ook een reportageportret. De portretfoto van Pieter Hugo is moeilijk onder te brengen in het schema. Dit portret zou zowel een reportageportret als een kunstzinnig portret kunnen zijn. De omgeving en de hyena op de foto trekken de aandacht weg bij de afgebeelde persoon waardoor de persoon niet het centrale onderwerp van het portret is. Door de weggenomen kleur lijkt het alsof de fotograaf een bepaalde sfeer wil neerzetten dat overeen moet komen met zijn concept of idee over dat gebied in Nigeria. De afbeeldingen 2.24 en 2.25 laten de fotovoorbeelden zien.

Afbeelding 2.24 *Tomás Munita, Chili, The Associated Press, Overlevende van de aardbeving in Kashmir, Balakot, Pakistan.*

Afbeelding 2.25 Pieter Hugo, Zuid Afrika, Corbis, Mallam Galadima Ahamadu met de hyena Jamis, Abuja, Nigeria.

De context waarin foto's zijn geplaatst, kan invloed hebben op de beoordeling en waardering van een foto. Een krant heeft een sterke actualiteitswaarde waardoor gepubliceerde foto's in een krant een relatie moeten hebben met het nieuws. Een tijdschrift dient een andere functie. Hier staat het verkopen van een identiteit en een 'gevoel' centraal. Tijdschriften spelen in op trends en subculturen en sluit de fotografie aan bij de identiteit die het tijdschrift wil uitstralen. In de kunstwereld is het een ander verhaal omdat individuele fotografen hun ideeën of opdrachten uitwerken in foto's zodat een enorme diversiteit ontstaat. De verschillende contexten staan niet los van elkaar. Genres in de fotojournalistiek zijn vermengd en kunst en journalistiek naderen elkaar. Fotografisch werk kan eerst in een tijdschrift of krant zijn gepubliceerd en later worden tentoongesteld in een museum of galerie. Het werk van Rineke Dijkstra is eerst in *NRC Handelsblad* gepubliceerd en later in galeries en musea tentoongesteld waardoor haar portretten als kunst zijn bestempeld. Fotograaf Vincent Mentzel werkt al drieëndertig jaar voor *NRC Handelsblad* maar heeft tegelijkertijd veel exposities in musea en galeries. De contexten sluiten elkaar niet uit en kunnen elkaar aanvullen. De richting van een portret naar studio (gecontroleerd) of locatie (spontaan) is veelal bepaald door de context van de foto. In een krant zullen portretten vaak op locatie plaatsvinden vanwege de nieuwsrelatie en actualiteitswaarde van dit medium. In tijdschriften zijn de portretten vaker in de studio gemaakt vanwege de controleerbaarheid die de geportretteerde wil uitoefenen en de sfeer die een tijdschrift wil uitstralen. Portretten in de kunstwereld zijn veelal bepaald door de intenties en ideeën van de fotograaf. Bij een opdracht geldt voor alledrie de contexten dat fotografen zich hieraan dienen te houden om de stijl van het medium of de wens van de klant te waarborgen.

2.2.3 Identiteit en representatie | Het portret vertelt een persoonlijk verhaal over de afgebeelde persoon of geeft een gebeurtenis een gezicht. De identiteit en representatie van de geportretteerde hebben invloed op de betekenis van het portret. Vanaf de jaren zestig is het begrip identiteit in het westen een algemeen onderwerp geworden door de belangstelling voor het individuele 'zelf'. In de Verlichting is de individuele identiteit omschreven als een stabiele onveranderlijke eenheid maar in het postmodernisme is identiteit gefragmenteerd en dynamisch geworden. De identiteit wordt gevormd door onderlinge verschillen en niet door de overeenkomsten tussen mensen.⁵⁷ De persoonlijke identiteit is een concept dat in de portretfotografie symbolisch is uitgebeeld maar in de loop der jaren is geproblematiseerd. De individuele identiteit is veranderbaar en beïnvloedbaar door kleding, objecten en maskers waardoor de zoektocht van de portretfotografie naar de innerlijkheid en identiteit van de afgebeelde oneindig is.

Door de sterke individualisering in de westerse samenleving is de positie en de betekenis van het individu bediscussieerd. In de media heeft deze individualisering ertoe geleid dat de burger actief deelneemt in de vorm van webloggen en amateurfotografie. In de portretfotografie van nu staan de individualiteit, kwetsbaarheid en waardigheid van mensen centraal. De onafhankelijkheid van het individu heeft ertoe geleid dat men zich meer bewust is van de representatie van de eigen 'ik'. De directe betrokkenheid bij actuele en politieke vraagstukken binnen de Nederlandse fotografie – het engagement – lijkt volgens Frits Gierstberg, naar de achtergrond verdwenen. Veel hedendaagse fotografen in Nederland die zich bezighouden met het portret zijn meer geïnteresseerd in de 'condition humaine' en minder in de traditionele benadering van het fotoportret, die gericht is op het weergeven van iemands karakter.⁵⁸ Volgens een studie van cultuursocioloog Carl Rohde helpen de fotografische documenten van kleine persoonlijke verhalen erbij om vragen op te roepen over de betekenis van het mens zijn. Deze verhalen kunnen dienen als een spiegel voor de kijker om de onzekerheid van het bestaan te representeren.

In het hedendaagse portret is de identiteit geproblematiseerd en laat de fotograaf zien dat een identiteit vloeiend is en kan veranderen door omstandigheden. Het portret is volgens Susan Bright ambigu omdat het een complex gebied is in de artistieke beoefening. Problematische onderwerpen zijn gebruikt om de identiteit, nationaliteit, persoonlijkheid of seksualiteit van de afgebeelde persoon te achterhalen en bloot te leggen. Vanuit de commerciële oorsprong, waarin het portret een snel en goedkoop middel is voor de massa, is er een verschuiving zichtbaar naar een meer diepgaande relatie tussen de fotograaf, de afgebeelde persoon en de toeschouwer. Portretfotografe Dana Lixenberg zegt hierover het volgende: "De vroegere essentie van het portret om de ziel van de afgebeelde in de foto willen leggen is passé. Er zijn andere elementen die het portret beïnvloeden zoals een sfeer die het portret uitstraalt. Iedere fotograaf kan een persoon op een andere manier afbeelden omdat het portret een persoonlijke zitting is tussen de fotograaf en de afgebeelde. Door een eigen blik op de werkelijkheid haalt elke fotograaf een ander aspect van een persoon naar voren."⁵⁹

⁵⁷ Roodenburg, 1997, p. 19.

⁵⁸ Gierstberg, 'Hollandse renaissance', <www.nederlandsfotomuseum.nl>, januari 2006.

⁵⁹ Interview Dana Lixenberg, 14 april 2006.

In de kunstzinnige portretfotografie is identiteit een interessant begrip om te vangen in een beeld. Identiteit is niet eenduidig omschreven waardoor er veel vragen bij komen kijken: “Wat bepaalt iemands identiteit? Een harde, onveranderlijke pit ergens binnenin? Of wordt identiteit bepaald door hoe anderen iemand, een groep of cultuur zien? Of ontstaat identiteit door een wisselwerking tussen die twee? Kun je identiteit fotograferen? Wat voor strategieën kiezen fotografen voor het representeren van mensen en culturen?”⁶⁰ Het werk van Rineke Dijkstra behelst deze vragen. De videoportretten van jongeren in discotheken en op scholen illustreren de complexiteit van identiteit. De jongeren zijn intuïtief gekozen op grond van hun zichtbare eigenheid, hun individualiteit. De videoportretten zijn minutenlange registraties van de wijze waarop jongeren zichzelf laten zien aan de fotografe. Door de jongeren alleen voor de camera te laten staan, zijn ze geïsoleerd uit hun vriendenkring en zijn ze tijdelijk teruggeworpen op zichzelf. Op deze manier construeert Dijkstra voor velen een herkenbaar gevoel: kwetsbaarheid en onzekerheid.⁶¹

De representatie van een identiteit is een interactief proces tussen de verschijning zelf, het referentiekader van de waarnemer en de context. Identiteit hangt dus sterk af van hoe iets of iemand door anderen wordt gezien. Deze interpretatie is weer afhankelijk van de persoon, de context en de achtergrond van de waarnemer. De fotografie voegt hier een extra dimensie aan toe doordat de fotograaf een onderwerp, een uitsnede en een moment kiest. Deze keuzes worden bepaald door de achtergrond van de fotograaf en vormt een interpretatie van de identiteit van de geportretteerde. Het kijken naar een foto is dus het interpreteren van een interpretatie. De identiteit is door de fotograaf geconstrueerd en is daarom veranderlijk en variabel omdat de interpretatie afhankelijk is van factoren die de fotograaf niet altijd in de hand heeft: de context waarin de foto's worden gezien en het referentiekader van degene die de foto's zien.⁶²

De vraag is of identiteit en representatie alleen is gereflecteerd in het kunstzinnige portret of dat deze begrippen ook in de andere portretten worden gebruikt. Aan de hand van het schema van figuur 2.1 kan worden bestudeerd of de begrippen zijn terug te vinden in het klassieke portret, het reportageportret en het 'celebrity' portret. Het klassieke portret is geconcentreerd rondom het gezicht van de afgebeelde persoon. Dit betekent dat de identiteit en representatie van de geportretteerde ligt in het gezicht en expressieve uitdrukkingen. Voor het reportageportret is het moeilijk om te verwijzen naar een identiteit omdat dit portret relateert aan een gebeurtenis of situatie. De identiteit van de geportretteerde is minder van belang omdat de persoon model staat voor een gebeurtenis. Het verhaal van de gebeurtenis is de focus van het reportageportret. Het reportageportret heeft een andere functie dan het uitbeelden van een identiteit en is vooral terug te vinden in de journalistieke media. Bij het 'celebrity' portret zijn de begrippen identiteit en representatie ingebed door de relatie met de persoonlijkheid van de geportretteerde. Het 'celebrity' portret reflecteert in sterke mate naar de representatie en het imago van de afgebeelde persoon.

⁶⁰ Roodenburg, 1997, p. 130.

⁶¹ Ibidem, 1997, p. 21.

⁶² Ibidem, 1997, p. 14.

2.2.4 Het portret in de media | De media gebruiken vaak het reportageportret om gebeurtenissen een gezicht te geven en om het nieuws persoonlijker te maken. De begrippen identiteit en representatie worden in de kunstzinnige fotografie gereflecteerd op het portret. In de media heeft het portret een relatie met een journalistieke achtergrond. Vanaf het begin in de fotojournalistiek zijn mensen gefotografeerd en is het portret niet meer weg te denken uit de fotojournalistiek. Dit heeft het resultaat opgeleverd dat kranten en tijdschriften vol staan met portretten van politici, sterren, zakenmannen en 'gewone' mensen. Veel portretfoto's die in het nieuws verschijnen, zijn volgens Howard Chapnick 'significant portraits' omdat de afgebeelde personen iets hebben bereikt, ontdekt of ontwikkeld. Maar ook worden veel portretten in de media gebruikt om de persoon bij een interview kenbaar voor de lezer te maken. Dit heeft te maken met de nieuwsgierigheid en de verwachtingen van de lezer. Lezers willen weten wie de persoon is achter het verhaal.

Het portret heeft een sterke positie in de media en is volgens velen een belangrijk genre naast het gros van alle nieuwsbeelden. Volgens fotograaf Ton Hendriks heeft het portret een eigen plaats gekregen in de ontwikkeling van de fotojournalistiek. De eigenschappen van het portret zoals de blik, de pose en de compositie zijn gecombineerd met een journalistieke interesse die verder gaat dan de alledaagse nieuwsgaring. Het persoonlijke aspect van het portret, met zijn nadruk op het individu sluiten volgens Hendriks aan bij het huidige decennium waarin het individu centraal staat in de politiek, het bedrijfsleven en in de media. Dit heeft tot gevolg dat het portret in de media vaak als pasfoto wordt gebruikt. Het is dan puur om te zien wie er aan het woord is en heeft een registrerende functie. Door de eigenschappen van het portret is het nieuws persoonlijker verteld en komt het dichterbij de lezer.

Het hedendaagse gebruik van portretten in de media is volgens curator van het Tate Modern in Londen, Emma Dexter, te verklaren vanuit een toegenomen voyeurisme dat tot uiting komt via de realityprogramma's op televisie en via de webcams op computers. Volgens Dexter is het menselijke object en het privé-leven van ieder individu een belangrijk onderwerp binnen de media. In een 'Big-Brother' gecontroleerde omgeving van het dagelijkse leven is de weg naar roem erg kort. Het fotografische portret fungeert hierin als symbolisering van het individu.⁶³ De geportretteerde kan in overleg met de fotograaf op een bepaalde manier naar buiten treden om zichzelf te presenteren. De representatie ligt in handen van de geportretteerde waardoor de verschijning van het individu net als in de reality-programma's een inscenering kan zijn. Door de aandacht voor de 'ik' in de media is het portret volgens Dexter een belangrijk genre geworden.

De populariteit van het portret in de media kan volgens kunsttheoreticus Benjamin Buchloh leiden tot een overbodigheid van het portret. Als in de toekomst ieder individu een acteur wordt van zijn eigen levensgeschiedenis heeft het portret geen enkele meerwaarde meer. Buchloh relateert het portret aan een hiërarchisch denkbeeld van onbekend tot beroemd en dit onderscheid verdwijnt volgens hem als iedereen acteur en beroemd kan worden.⁶⁴ In de media zijn veel nieuwsberichten gericht op mensen en zijn persoonlijke verhalen een manier om het nieuws bij de lezer te krijgen. Beroemdheden worden door de media gebruikt om een groter lezerspubliek te bereiken, zoals

⁶³ Dexter, 2003, p. 19.

⁶⁴ Ibidem, 2003, p. 20.

Adriaan Monshouwer dit formuleert: “Niemand is in Afrika geïnteresseerd totdat Marco Borsato daar naar toe gaat.”⁶⁵ Paparazzi zijn op zoek naar de ‘money-making’ shots van vele bekendheden en zij staan regelmatig op de covers van tijdschriften waarbij de bekendheid en het imago van de persoon het belangrijkste is.

Niet alleen in de fotojournalistiek heeft het portret een belangrijke positie, volgens Geert-Jan Bron zijn de schrijvende media helemaal in de ban van het portret. In zijn artikel ‘Het interview is dood, leve het portret’ in *De Journalist* beschrijft hij de populariteit van het portret onder de journalisten. De definitie van de vorm van dit portret is op de School voor Journalistiek als volgt omschreven: een portret is het schetsen van een beeld van iemand door de ogen van zijn vrienden en vijanden.⁶⁶ Naast de vele verschillen tussen het fotografische portret en het geschreven portret is er een belangrijke overeenkomst op te merken. Een voordeel van het geschreven portret is volgens verslaggever Michel Perres van *NRC Handelsblad* dat je zelf kan bepalen welk onderwerp je kiest en je omzeilt het eindeloze overleg met ‘die voorlichtersbaasjes’.⁶⁷ Het kiezen van het onderwerp, de uitsnede, het moment en de context ligt bij het fotografische portret ook in handen van de maker. De geportretteerde is in beide gevallen, geschreven of gefotografeerd, overgeleverd aan de intenties van de maker waardoor de geportretteerde in een kwetsbare positie komt. De kwetsbaarheid zoals Lucien Freud dit opmerkt, is ingebed in beide vormen van het portret.

De kwetsbare positie van de geportretteerde zal altijd aanwezig blijven maar de geportretteerde heeft tegenwoordig een sterk bewustzijn van zijn representatie. Het portret is niet meer alleen een creatie van de fotografie maar ook een constructie vanuit de geportretteerde die een bepaalde indruk achter wil laten. Veel bekende mensen zoals politici laten zich niet zomaar portretteren. De kleding, make-up en omgeving spelen een belangrijke rol en politici zijn zich bewust van hun representatie in de media. De studioportretten in de media van bekendheden en politici zijn zorgvuldig gecontroleerd door PR medewerkers zodat de representatie van de persoon overeenkomt met het imago dat bereikt moet worden. Fotografen werken mee aan deze imagobevestigende portretten. Adriaan Monshouwer beschrijft dit als volgt: “De portretfotograaf is veel meer propagandist in plaats van journalist. Men is zich meer bewust van het beeld in de media en laat zich daarom niet zomaar even fotograferen. De geportretteerde bepaalt hoe hij kijkt en wat hij aantrekt. Het beeld bestaat uit twee kanten: de journalistieke kant met feiten zoals de naam van de geportretteerde en een tweede meer visuele kant zoals sfeer en indruk. Van dit laatste aspect is men zich meer bewust geworden.”⁶⁸

Invloeden op het portret | De drie besproken invloeden op de fotojournalistiek in het eerste deel van het theoretisch kader kunnen gereflecteerd worden op de portretfotografie. Zo is allereerst de civiele journalistiek vergelijkbaar met de aandacht voor het individu en persoonlijke verhalen in de portretfotografie. Een actieve deelname van de burger is niet terug te vinden in de huidige portretfotografie.

⁶⁵ Interview Adriaan Monshouwer, 28 april 2006.

⁶⁶ Bron, ‘Het interview is dood, leve het portret’, *De Journalist*, 24 maart 2000, nr. 6.

⁶⁷ Bron, *ibidem*, 2000.

⁶⁸ Interview Adriaan Monshouwer, 28 april 2006.

De tweede invloed van de vervaging tussen kunst en journalistiek is geïllustreerd met de portretten van het schema in figuur 2.1. Portretten komen in meerdere contexten voor en zijn gewaardeerd in de kunstwereld en de journalistiek. De derde invloed, digitalisering, heeft niet alleen de fotojournalistiek veranderd maar ook de portretfotografie. Veel portretfotografen werken nog met een analoge camera om het leven en de nuances van de huid te waarborgen. Maar de mogelijkheden van manipulatie zijn sinds de komst van de computer erg snel en goedkoop uit te voeren. Het portret leeft in de tijd van het digitale tijdperk, waarin de media dominant zijn en waar plastische chirurgie en genetische manipulatie het individu kunnen reproduceren.

De fotograaf kan volgens auteur William Ewing vier posities innemen over de benadering van het gezicht in de portretfotografie. In de eerste categorie is het gezicht gebruikt als basiswaarde en komt er geen manipulatie of verdraaidheid aan te pas. De geportretteerde wordt benaderd zoals die zichzelf representeert. De studies van Philippe Bazin naar pasgeboren baby's en de monumentale portretten van Thomas Ruff zijn hier voorbeelden van. Ten tweede is er een groep fotografen die het gezicht in enkele opzichten manipuleren of verdraaien maar vervolgens eenvoudig fotograferen. Een voorbeeld hiervan is Hee Jin Kang die make-up gebruikt bij haar mannelijke modellen. In de derde categorie behoren fotografen die het gezicht gebruiken dat eenvoudig is gefotografeerd en vervolgens gaan manipuleren. De iconische foto 'migrant mother' van Dorothea Lange is door Kathy Grove geretoucheerd zodat alle rimpels van de migranten moeder zijn verdwenen. De laatste categorie fotografen manipuleren zowel het gezicht als het fotografische proces. De Franse kunstenaar Orlan gebruikt plastische chirurgie voor artistieke doeleinden. Ze is ervan overtuigd dat de mens tot meer in staat is en het lichaam als voertuig gebruikt kan worden. De biotechnologie, psychofarmaca en de plastische chirurgie zijn hier de instrumenten voor. Ewing merkt bij deze indeling op dat er veel meer werk is van fotografen dat niet onder te verdelen valt in de vier categorieën. De voorbeelden zijn geïllustreerd in de afbeeldingen 2.26 tot 2.29.

Afbeelding 2.26 *Portretten door Philippe Bazin.*

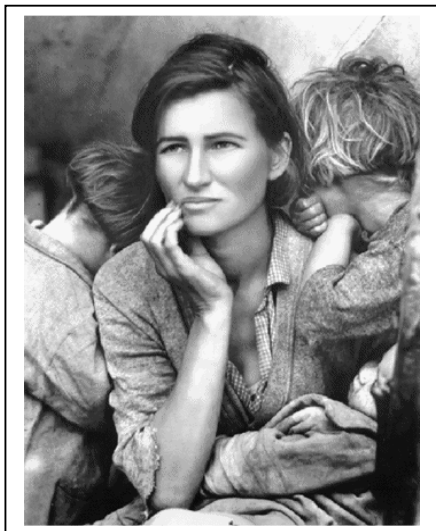

Afbeelding 2.27 *Portret door Hee Jin Kang.*

Afbeelding 2.28 *Bewerking van*

migranten moeder door Kathy Grove.

Afbeelding 2.29 *Portret door Orlan.*

Traditionele genres | Aan het einde van dit theoretisch kader is het belang te noteren dat de traditionele genres die de fotografie lang hebben gedomineerd in de huidige beeldcultuur niet altijd relevant zijn. Het naakt, het klassieke portret en het landschap zijn opgegaan in categorieën die niet strikt te zijn onderscheiden. Het naakt is bijna altijd een jonge vrouw geweest en het klassieke portret moest de ziel bloot te leggen of het individu te beschrijven. Deze traditionele genres behoren volgens Ewing niet meer tot het portfolio van de jonge fotografen net als dat de 'decisive moments' van Henri Cartier-Bresson voor een deel door de amateur met de cameratelefoon zijn overgenomen.⁶⁹ De generatie die is opgegroeid in de huidige beeldcultuur zijn gewend aan veel soorten beeld (foto, televisie, film internet en games) en moeten worden verrast door de media. Volgens fotoredacteur van *NRC.next*, Annelies Kuiper, gaat deze generatie anders om met beelden en zijn de fotodisciplines verbreed en vermengd. De drie disciplines van fotografie als kunst, journalistiek en reclame zijn vervaagd en veel fotografen zijn met alledrie bezig. Dat maakt de fotografie volgens Kuiper interessant maar ook heel ingewikkeld: "Je kunt niet meer precies zeggen wat een journalistieke foto is."⁷⁰ Het gebruik van fotografie in de media is ambigue en het portret is als genre in meerdere contexten toegepast. De vraag is of deze vermenging van genres en disciplines terug is te vinden in de internationale fotocompetitie van *World Press Photo* of dat het portret alleen op een journalistieke manier is benaderd.

⁶⁹ Ewing, 'Movers and fakers', *The Guardian*, 13 augustus 2005, p. 15.

3.1 DE PORTRETCATEGORIE VAN WORLD PRESS PHOTO

In deze casestudy is de portretcategorie in relatie tot de wedstrijd en de media onderzocht. Hiervoor dient eerst het ontstaan en de definitie van de categorie beschreven te worden. Dit is gedaan met behulp van interne gegevens van *World Press Photo* en een gesprek met voormalig jurysecretaris Adriaan Monshouwer. Tot slot zullen kenmerken van de bekroonde portretten van 1997 tot en met 2006 worden vergeleken met portretten afkomstig van enkele persbureaus.

3.1.1 Het ontstaan van de categorie | De introductie van de portretcategorie binnen de wedstrijd van *World Press Photo* is in 1997. In voorgaande jaren is het portret ondergebracht in bestaande categorieën zoals 'Mensen in het nieuws'. In de beginjaren van de wedstrijd is er een categorie die 'celebrity' portretten een plek in de wedstrijd geeft. In 1976 is besloten om de 'celebrity' portretten te verbreden door portretten onder te brengen in de categorie 'Mensen in het nieuws'. In 1997 wordt het portret definitief een zelfstandige categorie. Hoewel het portret één van de oudste fotografische genres is, heeft de fotocompetitie van *World Press Photo* niet vanaf het begin de ruimte geboden voor dit genre. Hoe kan het dat in 1997 het besluit komt om een portretcategorie in het leven te roepen? Een gesprek met Adriaan Monshouwer kan inzicht bieden in het besluit van *World Press Photo*. Hieronder is het gesprek met Monshouwer verwerkt met andere interne gegevens van *World Press Photo*.

Volgens Monshouwer was er binnen de journalistieke media een tendens zichtbaar waarin steeds vaker portretten werden gebruikt en dit ging ten koste van de traditionele reportage. Er was veel discussie over de toenemende 'celebrity' portretten die de media aan het overnemen waren. Vanuit de traditionele reportagehoek was hier veel verontwaardiging over. Maar de media hadden veel geld over voor een studioportret waardoor een ander marktmechanisme was ontstaan. In de jaren tachtig was dit duidelijk zichtbaar en *World Press Photo* merkte dit op. Het lukte niet meer om het geposeerde portret onder te brengen in de categorie 'Mensen in het nieuws', waarin voorheen wel portretten werden ingestuurd maar deze gingen over anonieme mensen en bleven meer verbonden met het traditionele reportageportret. Er moest dus een categorie komen die de geposeerde studioportretten een plek bood in de wedstrijd.

Door de doelstelling van *World Press Photo* om voor alle soorten journalistieke fotografie een platform te bieden, was de toevoeging van een portretcategorie noodzakelijk. De portretcategorie moest de geposeerde portretten van bekende en minder bekende personen onderbrengen in de wedstrijd. Deze geposeerde fotografie was belangrijk in de media en volgens Monshouwer had *World Press Photo* hier nooit een standpunt over ingenomen. De juryleden werden middels het inschrijfformulier geïnformeerd over alle categorieën en zo werd ook de portretcategorie in 1997 voor de jury bekend gemaakt. De categorieomschrijvingen waren niet eenduidig en coherent geformuleerd zodat de jury hierover kon discussiëren.

⁷⁰ Interview Annelies Kuiper, 12 mei 2006.

De indeling van de categorieën diende volgens Monshouwer als hulpmiddel om door het hoge aantal foto's te komen. Het was de bedoeling dat de jury 'ijzersterke' foto's bekroonde en dat de keuze voor het fotografische en het algemene publiek was te verantwoorden.

Er bestaat binnen de jury geen consensus over het ingezonden fotografische werk. De bekroonde foto's zijn het resultaat van discussies en compromissen tussen de juryleden. Tussen de categorieën zitten gaten en niet ieder materiaal is te benoemen of te plaatsen binnen een categorie. Het is dan de taak van de jury welke interpretatie van de categorieën ze hanteren en hoe ze omgaan met de definities. Het portret hoort binnen een bepaalde fotografische classificatie die is gekenmerkt door formele kenmerken net als dat bij het landschap kan. Maar voor de categorieën 'Mensen in het nieuws' en 'Dagelijks leven' gelden andere classificaties van het portret waardoor verwarring ontstaat. Monshouwer zegt hierover het volgende: "Alles waar een mens op staat als hoofdonderwerp kan je wel een portret noemen. In bijna iedere categorie kom je foto's tegen met mensen erop maar het gaat heel vaak over mensen in omstandigheden. Bij een close-up is het duidelijk dat het om een portret gaat maar met meer omgeving erbij is het al meer onduidelijk." De secretaris van de jury moet ingrijpen als een gekozen foto echt niet past binnen een categorie. Naast incoherente categorieomschrijvingen hebben cultuurverschillen binnen de jury ook invloed op het verschil in interpretatie van de categorieën. Door de internationale jury kunnen per cultuur verschillen tussen de opvattingen ontstaan over de invulling en interpretaties van genres.

De komst van de portretcategorie in 1997 heeft enige onrust binnen de jury veroorzaakt. Veel juryleden zijn van mening dat *World Press Photo* alleen nieuwsfotografie moet behandelen en studioportretten van bekende mensen passen volgens de jury daar niet tussen. Hierdoor heeft de jury volgens Monshouwer moeite met het beoordelen van de portretcategorie. In 1997 heeft de jury zich redelijk aan de definitie gehouden om het studioportret te bekronen maar de jaren daarna is toch weer het reportageportret bekroond door de jury. Hierdoor is het verschil tussen de categorieën 'Mensen in het nieuws' en 'Portretten' erg klein. In de portretcategorie is volgens Monshouwer sporadisch een studioportret te ontdekken maar het portret uit een reportage met een journalistieke achtergrond wint vaker. De uitslag van de wedstrijd van 2006 is volgens Monshouwer geen uitzondering op de houding van de jury: "Er is voor tamelijk traditionele journalistiek gekozen en de jury kan het niet accepteren dat de geposeerde en gestileerde portretten een onderdeel zijn geworden van de nieuws – en persfotografie."⁷¹ De portretfotografie verdringt volgens velen in de jury de diepgang van de reportagefotografie. Tegenwoordig moeten foto's in de media erg 'privé' en 'story' zijn en de jury van *World Press Photo* heeft als protest hierop jarenlang de portretten van bekende personen genegeerd en niet bekroond. Volgens Monshouwer is het een ouderwetse opvatting dat het studioportret geen persfotografie kan zijn en dit is terug te zien bij de portretcategorie van *World Press Photo*.

3.1.2 De categorie omschrijvingen | Ondanks het incoherente en meerduidige karakter van de categorieomschrijvingen, heeft *World Press Photo* wel aan iedere categorie een definitie toegeschreven. Voor de deelnemende fotografen is deze definitie van belang om te weten in welke categorie zij hun werk moeten inzenden. In deze paragraaf is de definiëring van het portret binnen de

⁷¹ Interview Adriaan Monshouwer, 28 april 2006.

wedstrijd van *World Press Photo* vanaf 1975 tot 2006 beschreven en wanneer mogelijk van toelichting voorzien. De inschrijfformulieren van 1997 tot 2006 waarop de categorieën zijn omschreven zijn toegevoegd in de bijlage. Zoals eerder is vermeld, is het vanaf 1975 mogelijk voor fotografen om 'celebrity' portretten in te sturen maar het jaar daarop, in 1976, is de categorie veranderd met de titel 'Portraits of People in the News' waardoor de nadruk op bekende personen uit de categorie is verdwenen. Op de inschrijfformulieren uit deze jaren staan geen definitieomschrijvingen en kan de fotograaf de categorie zelf interpreteren. In 1980 is er een verandering in de omschrijving van de categorie waarin het portret is opgenomen. De categorie is 'People' genoemd met een korte omschrijving: "Portraits of people playing a part in the news." In het jaar 1982 treedt er weer een verandering op in de categorie. De omschrijving is dit jaar 'People in the News' met de volgende definitie: "Portraits or portrait series of persons playing a part in the news." Deze categorieomschrijving is tot 1994 gehanteerd. In dit jaar is er voor het portret geen categorie doordat de categorie 'People in the News' is als volgt omschreven: "Pictures or stories of people playing a part in the news." Het woord portretten is uit de definitie gehaald waardoor het voor de fotograaf onduidelijk is of portretten ingezonden mogen worden in de wedstrijd van 1994. Het jaar daarop is de categorie hersteld met de volgende definitie: "Pictures or stories of people or groups of people playing a part in the news, or portraits of celebrities or public figures." Deze definitie van de categorie 'People in the News' blijft in 1996 bestaan maar in 1997 besluit *World Press Photo* te kiezen voor een aparte portretcategorie. De categorie 'People in the News' blijft bestaan maar het woord portret is uit de definitie gehaald. De portretcategorie is in 1997 als volgt omschreven: "Pictures or stories which portray public figures, celebrities and/or people in general." Deze definitie is eenmalig in 2004 veranderd door het deel 'people in general' te verwijderen. Het aantal inzendingen is hierdoor gedaald van 4016 inzendingen in 2003 naar 2208 inzendingen 2004. Door de nadruk te leggen op bekende publieke personen is het aantal portretten binnen de portretcategorie eenmalig gedaald en is in 2005 de definitie hersteld. In de loop der jaren, vanaf 1975, is het aandeel van het portret binnen de wedstrijd aanzienlijk gestegen totdat het in 2005 de op één na grootste categorie is geworden. De onderstaande tabellen laten het aantal inzendingen zien voor alle categorieën. In de eerste tabel zijn alle fotoverhalen, dit zijn series van maximaal twaalf foto's, opgenomen en in de tweede tabel zijn alle enkele foto's vermeld.

Tabel 3.1 Aantal inzendingen stories*.

	2002	2003	2004	2005
AES	1.533	2.381	4.914	6.437
CIS	0	0	8.408	10.245
DLS	7.073	10.401	9.695	12.885
GNS	2.435	3.654	3.353	5.678
NAS	1.391	2.251	2.145	3.128
PNS	2.399	3.23	3.288	4.095
POS	1.787	2.318	1.224	4.945
SAS	0	0	940	2.291
SFS	1.681	2.649	2.698	3.483
SNS	1.581	1.385	2.616	3.123
STS	247	558	0	0

Legenda:

AES:	Arts & Entertainment
CIS:	Contemporary Issues
DLS:	Daily Life
GNS:	General News
NAS:	Nature
PNS:	People in the News
POS:	Portraits
SAS:	Sports Action
SFS:	Sports Features
SNS:	Spot News
STS:	Science & Technology

*Stories zijn fotoverhalen van maximaal twaalf foto's.

Tabel 3.2 Aantal inzendingen singles*.

	2002	2003	2004	2005
AE	512	845	1.258	1.649
CI	0	0	1.044	1.085
DL	2.570	2.891	3.618	3.893
GN	1.295	1.413	1.919	1.898
NA	571	819	1.179	1.342
PN	901	957	1.340	1.292
PO	1.276	1.698	984	2.826
SA	0	0	1.446	2.113
SF	1.355	1.833	926	1.164
SN	761	431	2.001	1.054
ST	97	138	0	0

Legenda:

AE:	Arts & Entertainment
CI:	Contemporary Issues
DL:	Daily Life
GN:	General News
NA:	Nature
PN:	People in the News
PO:	Portraits
SA:	Sports Action
SF:	Sports Features
SN:	Spot News
ST:	Science & Technology

*Singles zijn enkele foto's

Het leidt tot verwarring dat in andere categorieën vaak portretten van mensen terug te vinden zijn. Deelnemende fotografen kiezen een categorie waarin zij hun werk willen inzenden en zij verwachten dat de jury hun werk beoordeelt binnen deze categorie. Uit het gesprek met Monshouwer blijkt dat de jury de indeling van de categorieën niet zo strikt hanteert en slechts dient als hulpmiddel. Voor fotografen is het onderscheid tussen de categorieën moeilijk te begrijpen en volgens fotograaf Jan Banning zou de fotocampagne veel problemen kunnen voorkomen als de categorieën strikter en duidelijker zijn omschreven. Veel portretten passen niet alleen in de portretcategorie maar ook in de categorieën 'Dagelijks leven' en 'Mensen in het nieuws'. De fotograaf weet niet of de inzending binnen een categorie op onderwerp wordt geselecteerd of op de formele kenmerken van een portret. Voor dit probleem is geen eenduidige oplossing omdat de culturele achtergronden in de jury altijd zullen verschillen waardoor de interpretaties van de categorieën uiteen zullen lopen. Vincent Mentzel, oud-bestuurslid van *World Press Photo* en fotograaf van *NRC Handelsblad*, vindt dat de jury meer gestuurd kan worden tijdens de beoordeling. De secretaris en de voorzitter moeten kenbaar maken wat er in welke categorie thuishoort zodat voorkomen kan worden dat categorieën afzakken doordat beelden binnen een verkeerde categorie zijn bekroond.

3.1.3 De bekroonde portretten van 1997 tot 2006 | De prijswinnende portretten van het jaar 1997 tot 2006 worden besproken op basis van enkele kenmerken. Er bestaat geen consensus over de winnende portretten van *World Press Photo* want de bekroonde foto's zijn het resultaat van discussies tussen de juryleden. Vanwege het ontbreken van een duidelijke consensus zijn de bekroonde portretten op basis van vier kenmerken bestudeerd. Op deze manier kan meer gezegd worden over de beoordeling door de jury van de portretten. Uit verschillende interviews is gebleken dat de veronderstelling bestaat dat de bekroonde *World Press Photos* vaak op locatie, in zwart-wit en van onbekende mensen zijn gemaakt. Bij het bestuderen van de portretten van *World Press Photo* zijn deze kenmerken meegenomen met daarbij een specifiek kenmerk voor portretten, de pose. De bekroonde portretten van 1997 tot 2006 zijn geanalyseerd op studio – locatie, geposeerd – ongeposeerd, bekend – onbekend en zwart-wit – kleur. Bij de pose is gekeken of de geportretteerde duidelijk een pose in heeft genomen of dat de persoon wordt 'overvallen' door de fotograaf en

schijnbaar niet poseert. Het onderscheid bekend – onbekend heeft betrekking op de beroemdheid van de afgebeelde persoon. In de onderstaande vijf tabellen zijn de kenmerken van de bekroonde portretten van ieder jaar weergegeven. Het cijfer dat is vermeld tussen haakjes achter het jaartal, geeft het aantal bekroonde portretten van dat jaar weer.

Tabel 3.3 Kenmerken bekroonde portretten 1997-1998.

	1997 (7)	1998 (6)
Studio – Locatie	4 studio – 3 locatie	0 studio – 6 locatie
Geposeerd – Ongeposeerd	6 geposeerd – 1 ongeposeerd	4 geposeerd – 2 ongeposeerd
Bekend – Onbekend	3 bekend – 4 onbekend	3 bekend – 3 onbekend
Zwart-wit – Kleur	5 zwart-wit – 2 kleur	6 zwart-wit – 0 kleur

Tabel 3.4 Kenmerken bekroonde portretten 1999-2000.

	1999 (6)	2000 (7)
Studio – Locatie	1 studio – 5 locatie	0 studio – 7 locatie
Geposeerd – Ongeposeerd	4 geposeerd – 2 ongeposeerd	1 geposeerd – 6 ongeposeerd
Bekend – Onbekend	2 bekend – 4 onbekend	2 bekend – 5 onbekend
Zwart-wit – Kleur	6 zwart-wit – 0 kleur	6 zwart-wit – 1 kleur

Tabel 3.5 Kenmerken bekroonde portretten 2001-2002.

	2001 (6)	2002 (6)
Studio – Locatie	0 studio – 6 locatie	0 studio – 6 locatie
Geposeerd – Ongeposeerd	3 geposeerd – 3 ongeposeerd	2 geposeerd – 4 ongeposeerd
Bekend – Onbekend	0 bekend – 6 onbekend	0 bekend – 6 onbekend
Zwart-wit – Kleur	5 zwart-wit – 1 kleur	3 zwart-wit – 3 kleur

Tabel 3.6 Kenmerken bekroonde portretten 2003-2004.

	2003 (6)	2004 (6)
Studio – Locatie	0 studio – 6 locatie	1 studio – 5 locatie
Geposeerd – Ongeposeerd	4 geposeerd – 2 ongeposeerd	3 geposeerd – 3 ongeposeerd
Bekend – Onbekend	2 bekend – 4 onbekend	3 bekend – 3 onbekend
Zwart-wit – Kleur	6 zwart-wit – 0 kleur	4 zwart-wit – 2 kleur

Tabel 3.7 Kenmerken bekroonde portretten 2005-2006.

	2005 (6)	2006 (7)
Studio – Locatie	1 studio – 5 locatie	2 studio – 5 locatie
Geposeerd – Ongeposeerd	2 geposeerd – 4 ongeposeerd	3 geposeerd – 4 ongeposeerd
Bekend – Onbekend	1 bekend – 5 onbekend	0 bekend – 7 onbekend
Zwart-wit – Kleur	2 zwart-wit – 4 kleur	5 zwart-wit – 2 kleur

In het eerste jaar van de portretcategorie zijn opmerkelijk veel studioportretten bekroond in vergelijking met de daaropvolgende jaren. Maar na 1997 wint het portret op locatie ten koste van het studioportret. Vanaf 1997 hebben de afgebeelde personen geen duidelijke pose op de foto en lijkt de geportretteerde door de fotograaf te zijn verrast. Voor de jury hoeft het portret niet geposeerd te zijn want veel bekroonde portretten zijn 'schijnbaar' ongeposeerd. 'Schijnbaar' betekent in deze context dat de afgebeelde niet bewust lijkt te poseren voor de fotograaf. Dit is moeilijk te controleren omdat de fotograaf invloed heeft op de pose van de afgebeelde zonder dat de kijker dat ziet. Portretten van bekende mensen of beroemdheden zijn in de categorie niet vaak bekroond. In de beginjaren zijn deze

portretten wel bekroond maar na 2000 kiest de jury voor portretten van onbekende mensen. In 2004 komt het aantal 'celebrity' portretten op drie omdat de definitie van de categorie dat jaar is verfijnd met portretten van alleen bekende mensen. Het is opvallend dat niet alle portretten in dat jaar van beroemdheden zijn. Hieruit blijkt dat de jury zich niet helemaal heeft gehouden aan de categorieomschrijving van 2004. Het aantal becroonde zwart-wit foto's is gemiddeld erg hoog in de portretcategorie. Alleen in de jaren 2000 en 2005 is het aantal zwart-wit foto's in de minderheid.

Concluderend kan worden gesteld dat de jury van *World Press Photo* vooral ongeposeerde, zwart-wit portretten van onbekende personen op locatie bekroont in de portretcategorie. Het studioportret is in de beginjaren van de categorie bekroond maar is de laatste jaren bijna niet in de prijzen gevallen. Het 'celebrity' portret is net als het studiobeeld vooral in de beginjaren terug te vinden. Het portret op locatie heeft duidelijk de overhand in de portretcategorie. Dit zijn vooral portretten die een gebeurtenis illustreren aan de hand van een portret van een onbekend persoon. De winnende portretten van *World Press Photo* kunnen vergeleken worden met de portretten van enkele persbureaus. Op de websites van *Corbis*, *Getty Images*, *Camera Press* en *Zuma Press* is op te merken dat het portret een directe relatie heeft met 'celebrity'. Deze persbureaus koppelen het portret aan een beroemdheid dat een studiobeeld kan zijn of is gemaakt op locatie. Alle andere portretten, die veelal in de portretcategorie van *World Press Photo* zijn bekroond, vallen onder de noemer van reportage of nieuws. De persbureaus maken een onderscheid tussen het 'celebrity' portret en het reportageportret waarbij de nadruk op het eerste portret ligt. Een mengvorm van het ('celebrity') studioportret met andere portretten zoals dat in de portretcategorie is gedaan, hanteren de geraadpleegde persbureaus niet.

3.2 NATIONAAL DEEL: DE INTERVIEWS

De interne gegevens van *World Press Photo* zijn het begin van de casestudy. Deze gegevens moeten worden getoetst aan de situatie in de media. In dit eerste onderzoeksgedeelte is het kwalitatieve deel van het onderzoek toegelicht. Achtereenvolgens zal de opzet van de interviews, de keuze voor de respondenten en de uitvoering van de interviews worden besproken.

3.2.1 Opzet interviews | De interviews zijn opgesteld vanuit drie onderwerpen: fotojournalistiek, portretfotografie en *World Press Photo*. Op basis van deze onderwerpen zijn topiclijsten gemaakt die aan alle respondenten zijn voorgelegd. Het eerste onderwerp betreft de fotojournalistiek waarbij vragen zijn gesteld over de positie en het gebruik van het portret in de media. Aan fotografen is gevraagd naar het belang van het winnen van een fotojournalistieke prijs. Tot slot is aan de redacteurs gevraagd een beschrijving te geven van het fotobeleid. In figuur 3.1 zijn de topics weergegeven die behoren bij fotojournalistiek.

Figuur 3.1 *Topiclijst fotojournalistiek.*

F1:	Positie van het portret in de fotojournalistiek
F2:	Mediagebruik van portretten
F3:	Inzenden voor een fotojournalistieke prijs (fotograaf)
F4:	Fotobeleid van de redactie (redacteur)

Het tweede onderwerp is de portretfotografie. In vergelijking met het eerste onderwerp zijn de vragen over portretfotografie meer specifiek geformuleerd over het portret. Aan de fotografen is gevraagd om welke redenen zij het portret gebruiken in hun fotografie. Ten tweede is gevraagd naar de betekenis van het portret en ten derde is gevraagd naar veranderingen in de portretfotografie. Tot slot is aan de redacteurs en experts gevraagd om een definitie van het portret te geven. In de onderstaande figuur zijn de topics over portretfotografie weergegeven.

Figuur 3.2 *Topiclijst portretfotografie.*

P1:	Gebruik van portret in fotografie (fotograaf)
P2:	Betekenis van portretten
P3:	Veranderingen in de portretfotografie
P4:	Definitie van het portret (redacteurs / experts)

Het laatste onderwerp betreft de wedstrijd van *World Press Photo*. Hierbij is gevraagd naar de mening over de winnende portretten van de wedstrijd. Ten tweede is de toelaatbaarheid van manipulatie en amateurbeelden binnen de wedstrijd besproken en tot slot is gesproken over de toekomst van *World Press Photo*. De onderstaande figuur illustreert de topics over *World Press Photo*.

Figuur 3.3 *Topiclijst World Press Photo.*

W1:	Portretten van World Press Photo
W2:	Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo
W3:	Toekomst van World Press Photo

3.2.2 Verantwoording respondenten | Voor de interviews zijn negen nationale respondenten benaderd. De respondenten zijn te verdelen in drie groepen: fotografen, redacteurs en 'experts'. Er zijn vijf nationale respondenten benaderd voor de vragenlijst. Wegens tijdgebrek van de respondent en de intensieve verwerking van de interviews is het niet mogelijk geweest om iedere nationale respondent te interviewen. Daarom is gekozen om vijf mensen te benaderen via de vragenlijst waarvan de resultaten zijn verwerkt bij de interviews. De eerste groep respondenten zijn de fotografen die regelmatig het portret als vorm gebruiken. Zij zijn geselecteerd op basis van hun portfolio, bekendheid in het buitenland of affiniteit met *World Press Photo*. Ten eerste is fotografe Dana Lixenberg benaderd vanwege haar samenwerking met Amerikaanse tijdschriften en het Nederlandse tijdschrift *Vrij Nederland*. Ten tweede is fotograaf Jan Banning geïnterviewd vanwege zijn actieve participatie aan de wedstrijd van *World Press Photo*. Ten derde is fotograaf Joost van den Broek benaderd vanwege zijn journalistieke werkwijze van het portret en zijn tentoonstelling, *Puur Portret*, in

de Melkweg te Amsterdam. Voor de vragenlijst zijn de fotografen Martin Roemers, Taco van der Eb, Hellen van Meene en Ton Hendriks benaderd.

De tweede groep respondenten zijn Nederlandse fotoredacteuren. Er is gekozen voor twee Nederlandse dagbladen en een Nederlands opinietijdschrift. Allereerst is het tijdschrift *Vrij Nederland* benaderd vanwege zijn lange traditie met fotografie. Sinds de restyling van dit blad is het foto-essay geïntroduceerd waar een fotograaf op acht pagina's een onderwerp mag belichten. Ten tweede is *de Volkskrant* benaderd vanwege de grote bereikbaarheid en het kwaliteitsgehalte van deze krant. Ten slotte is gekozen om de nieuwste krant van Nederland, *NRC Next*, te benaderen. Deze krant wordt op tabloidformaat uitgebracht en is gericht op een jongere groep lezers. De fotoredactie heeft recentelijk gebruik gemaakt van een fotomontage en enkele amateurbeelden op de voorpagina. Voor de vragenlijst is het Nederlandse persbureau *Hollandse Hoogte* benaderd.

De laatste groep respondenten voor de interviews zijn de zogeheten 'experts' op fotografisch gebied. Het woord 'experts' betekent in deze context personen die gedurende een lange periode werkzaam zijn geweest bij *World Press Photo* of op een andere manier intensief bezig zijn met het analyseren van fotografie. Zo is allereerst Adriaan Monshouwer geïnterviewd vanwege zijn twaalfjarige ervaring als jurysecretaris bij *World Press Photo* en zijn huidige functie in het creatieve management van het fotopersbureau *Hollandse Hoogte*. Dit gesprek met Monshouwer is eerder in dit hoofdstuk verwerkt in verband met zijn betrokkenheid bij het juryproces en de toevoeging van de portretcategorie. De tweede geïnterviewde in deze groep is staffotograaf van *NRC Handelsblad* en oud-bestuurslid en jurylid van *World Press Photo*, Vincent Mentzel. De laatste geïnterviewde is Maurits Brands, een historicus die op de website Photoq internationale tijdschriften signaleert en analyseert en hij stelt in het najaar van 2006 een overzichtstentoonstelling samen van het Nederlandse tijdschrift *Avenue* in het Nederlands fotomuseum te Rotterdam.

3.2.3 Uitvoering van de interviews | Alle respondenten zijn de eerste maal via de e-mail benaderd waarna in de meeste gevallen telefonisch contact is geweest over een afspraak. Acht van de negen interviews zijn persoonlijk afgenomen. In het geval van Joost van den Broek is het interview via de telefoon afgenomen vanwege zijn continue oproepbaarheid voor *de Volkskrant*. Bij alle respondenten is geprobeerd om op een rustige locatie af te spreken zodat het interview niet teveel gestoord kon worden. In sommige gevallen is op het werk van de respondent afgesproken en in andere gevallen bij de respondent thuis. De interviews hebben een duur van een uur tot anderhalf uur. Alle interviews, met uitzondering van het telefonische interview, zijn met een recorder opgenomen. De interviews zijn in het volgende hoofdstuk verwerkt in tabellen. Van iedere respondentengroep zijn de antwoorden per hoofdonderwerp gepresenteerd.

3.3 INTERNATIONAAL DEEL: DE VRAGENLIJST

In dit tweede onderzoeksdeel is het kwantitatieve deel van toelichting voorzien. Allereerst zal de opzet en de inhoud van de vragenlijst worden besproken en vervolgens is de keuze van de respondenten verantwoord en de uitvoering van de vragenlijst toegelicht.

3.3.1 Opzet vragenlijst | Vanwege het internationale karakter van *World Press Photo* is besloten om naast de nationale respondenten ook internationale respondenten te benaderen voor dit onderzoek. De vragenlijst die is verspreid onder de internationale respondenten bevat dezelfde onderwerpen als de interviews. Om de antwoorden tussen de nationale en internationale respondenten te kunnen vergelijken, is gekozen om de overlap zo groot mogelijk te houden. Vanuit de bestaande topiclijsten van de interviews zijn vragen voor de vragenlijst geformuleerd. Doordat op antwoorden niet doorgevraagd kan worden zoals dat bij een interview wel kan, is gekozen om ook een aantal stellingen te formuleren over de onderwerpen. Hierdoor moest de respondent op meerdere manieren antwoord geven over een onderwerp. De vragenlijst is verdeeld in een versie voor fotografen en een versie voor redacteuren. De eerste groep gebruikt fotografie en de tweede groep verwerkt de fotografie in de media. De volledige vragenlijsten zijn opgenomen als bijlage.

Voor het eerste onderwerp, fotojournalistiek, zijn drie vragen en twee stellingen voorgelegd. De eerste drie vragen en stellingen behoren bij de positie van het portret in de fotojournalistiek en zijn gelabeld met F1. Over het tweede topic, het mediagebruik van portretten, is een vraag gesteld. Tot slot is aan de fotografen gevraagd of ze hun werk zouden inzenden voor een fotoprijs en aan de redacteuren is gevraagd hoe het fotobeleid van de redactie is veranderd. In de onderstaande figuur zijn alle items over fotojournalistiek gepresenteerd.

Figuur 3.4 *Items fotojournalistiek.*

<p>F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek</p> <p>F1.1: Portretten zijn op dit moment het belangrijkste genre in de media.</p> <p>F1.2: Portretten worden steeds meer gewaardeerd in kranten en tijdschriften.</p> <p>F1.3: Hoe zou u de positie van portretfotografie beschrijven binnen de fotojournalistiek?</p> <p>F2: Mediagebruik van portretten</p> <p>F2.1: Waarom denkt u dat tijdschriften en kranten kiezen voor een portret op de cover?</p> <p>F3: Inzenden voor een fotojournalistieke prijs</p> <p>F3.1: Zou u werk inzenden voor een fotojournalistieke prijs? Waarom wel of niet?</p> <p>F4: Fotobeleid van de redactie</p> <p>F4.1: Hoe is het fotobeleid van de redactie veranderd?</p>
--

Over de portretfotografie zijn drie vragen geponeerd en één stelling. De eerste twee vragen hebben betrekking op de definitie en de betekenis van het portret. De stelling gaat over de relatie van portretfotografie met nieuwsbeelden en is gekoppeld aan de betekenis van het portret. Tot slot is gevraagd of de respondent ontwikkelingen en veranderingen in de portretfotografie kon benoemen. Figuur 3.5 illustreert alle items over portretfotografie.

Figuur 3.5 *Items portretfotografie.*

P1: Portret als vorm

P1.1: Waarom gebruikt u het portret als vorm?

P2: Betekenis van het portret

P2.1: Welke betekenis kan het portret hebben?

P2.2: Het portret heeft niets met nieuwsfotografie te maken.

P3: Veranderingen in de portretfotografie

P3.1: Welke ontwikkelingen en veranderingen kenmerken de portretfotografie?

P4: Definitie van het portret

P4.1: Hoe zou u het portret definiëren?

Over het laatste onderwerp, *World Press Photo*, zijn de meeste stellingen en vragen voorgelegd. Allereerst is over de portretten van de wedstrijd een vraag gesteld en een stelling gegeven. Over manipulatie en amateurbeelden in de wedstrijd zijn twee stellingen gegeven en is één vraag over gesteld. Tot slot zijn over de toekomst van *World Press Photo* twee stellingen en twee vragen voorgelegd. De onderstaande figuur laat alle items over *World Press Photo* zien.

Figuur 3.6 *Items World Press Photo.*

W1: Portretten van World Press Photo

W1.1: Een portretcategorie past niet binnen de wedstrijd van World Press Photo.

W1.2: Hoe zou de portretcategorie van World Press Photo veranderd moeten worden?

W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo

W2.1: Het (digitaal) manipuleren van foto's moet geaccepteerd worden binnen de wedstrijd van World Press Photo.

W2.2: Om deel te nemen aan de wedstrijd van World Press Photo moet je een professional zijn die zijn beelden niet bewerkt. Deze regels moeten bijgesteld worden.

W2.3: Hoe gaat de fotoredactie om met ingezonden amateurbeelden (zijn er speciale criteria voor)?

W3: Toekomst van World Press Photo

W3.1: In de huidige mediawereld is de wedstrijd van World Press Photo van belang.

W3.2: De foto's van World Press Photo reflecteren de ontwikkelingen in de huidige fotojournalistiek.

W3.3: Hoe zou u de positie van de wedstrijd van World Press Photo beschrijven binnen de huidige media (reputatie, imago, invloed)?

W3.4: Heeft u vragen, opmerkingen of adviezen voor de wedstrijd van World Press Photo?

3.3.2 Verantwoording respondenten | De vragenlijst is per e-mail verstuurd naar in totaal 98 internationale respondenten. Hiervan zijn 33 respondenten werkzaam bij een tijdschrift, 25 werkzaam bij een fotopersbureau, 15 werkzaam als fotograaf, 22 werkzaam bij een krant, 2 werkzaam bij een fotofestival en 1 respondent is werkzaam bij een kunstgalerie. Er is geprobeerd om zoveel mogelijk representatieve internationale respondenten te benaderen waarvan de contactgegevens beschikbaar zijn bij *World Press Photo*. De respondenten zijn representatief in deze context als ze op hoog niveau werkzaam zijn met portretfotografie of dagelijks in contact komen met beelden op een redactie. Voor de kranten is een onderscheid gemaakt tussen Amerikaanse en Europese kwaliteitskranten. De keuze

voor specifieke titels is in samenwerking met *World Press Photo* gedaan waarbij het van belang is dat de kranten een groot aandeel in fotografie hebben. In Europa is van ieder land een kwaliteitskrant gekozen. Voor de keuze van de tijdschriften geldt een zelfde redenering waarbij een westers perspectief centraal staat. De tijdschriften zijn geselecteerd op basis van hun affiniteit met fotografie zoals het opinieblad *Vrij Nederland* deze functie in Nederland vervult. In overleg met Kari Lundelin, Hoofd Afdeling Communicatie van *World Press Photo*, zijn een twintigtal westerse tijdschriften geselecteerd. De groep fotografen is geselecteerd op basis van hun affiniteit met het portret als vorm. Er is geprobeerd om een relevante selectie te maken van internationale portretfotografen waardoor 15 fotografen benaderd zijn. De fotopersbureaus zijn geselecteerd vanwege hun positie in de internationale fotojournalistiek. Deze bureaus zijn net als de andere respondenten in overleg met Kari Lundelin gekozen. In totaal zijn 25 bureaus benaderd en 3 respondenten die op een andere manier met (portret)fotografie bezig zijn. Dit zijn de volgende drie: de fotofestivals *Visa Pour L'image* en *Rencontres d'Arles* en de Britse kunstgalerie *National Portrait Gallery*. De volledige lijst van de benaderde respondenten is opgenomen in de bijlage, hierin is aangegeven of de respondent heeft meegewerkt.

3.3.3 Uitvoering van de vragenlijsten | Alle vragenlijsten zijn per e-mail naar de respondenten verstuurd. De lage respons die het versturen per e-mail kan hebben, is gecompenseerd door redelijk veel respondenten te benaderen. De vragenlijst is gebruikt als aanvulling op de interviews en om opinies van de internationale media over *World Press Photo* te verzamelen. De vragenlijst is in de e-mail toegevoegd als bijlage in de vorm van een wordbestand. In een begeleidende tekst is het onderzoek geïntroduceerd en wat van de respondent wordt verwacht. Deze begeleidende tekst is opgenomen als bijlage. In de bijlage is de vragenlijst en de begeleidende tekst in het Engels opgenomen omdat met de respondenten in deze taal is gecorrespondeerd. De resultaten van de stellingen zijn in het computerprogramma SPSS verwerkt en van zijn toelichting voorzien omdat de respondent het antwoord kon motiveren. De resultaten van de vragen zullen op een beschrijvende manier worden toegelicht.

Hoofdstuk 4 | Resultaten

In dit hoofdstuk zijn alle gevonden resultaten gerapporteerd die met behulp van de interviews en de vragenlijsten zijn verkregen. Aan de resultaten zijn in dit hoofdstuk geen conclusies verbonden. Hoofdstuk vier dient enkel voor de rapportage van alle bevindingen om in hoofdstuk vijf terug te koppelen naar de theorie. De resultaten van de interviews zijn in het eerste deel gepresenteerd. In de tabellen zijn de antwoorden van de respondenten per onderwerp verwerkt. Achtereenvolgens komen de resultaten over fotojournalistiek, portretfotografie en *World Press Photo* aan bod. Na de gepresenteerde schema's zullen de nationale resultaten geanalyseerd worden door overeenkomsten en verschillen te beschrijven tussen de onderwerpen en de respondenten. In het computerprogramma SPSS zijn de internationale vragenlijsten op verzoek van enkele respondenten anoniem verwerkt. De resultaten van de stellingen zijn in tabellen gepresenteerd waarbij de antwoorden van fotografen met redacteuren zijn vergeleken. De tabellen zijn voorzien van een toelichting omdat de respondenten gevraagd zijn hun antwoorden te motiveren. Bij de vragen is een samenvatting gegeven van de antwoorden. Op de hiernavolgende pagina's zijn de schema's van de nationale resultaten te lezen.

4.1 RESULTATEN NATIONAAL

4.1.1 Fotografen

Tabel 4.1 *Antwoorden fotografen over fotojournalistiek.*

	F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek	F2: Mediagebruik van portretten	F3: Inzenden voor een fotojournalistieke prijs
Dana Lixenberg	“Portretten blijven altijd boeiend omdat er zoveel verschillende mensen op de aardbol rondlopen en iedereen draagt een eigen stukje werkelijkheid. Het portretteren van mensen zal dus altijd in de fotografie interessant blijven.”	“In Amerika worden veel portretten gebruikt om imago’s van bekendheden te bevestigen. Dit vind ik geen boeiende manier. Ik wil het verhaal achter mensen weten. Fotografie in Amerika gaat vooral om personen en niet over nieuwskwesties. Deze portretten zijn niet interessant omdat ze imagovestigend zijn.”	“Ik zou zelf nooit werk insturen voor World Press Photo omdat de winnende foto’s een te sterke relatie hebben met nieuws. Ik stuur voor geen enkele wedstrijd in omdat ik geen waarde hecht aan een fotoprijs. Ik denk dat de jury de benadering van de fotograaf over het oog ziet.”
Jan Banning	“Het portret wordt in de media vaak als vakkvulling gebruikt. Het wordt gezien als conventie om een portret te plaatsen bij een interview terwijl ik het veel interessanter vind om de gebeurtenis in een foto te pakken.”	“Veel portretten worden in de media als PR middel gebruikt en gaat het alleen nog maar over personen. Dit beschouw ik als gebruiksfotografie.”	“Als fotograaf wil je graag een prijs winnen omdat dit zal leiden tot meer publicaties en dat is goed voor de verspreiding van het onderwerp waar je mee bezig bent geweest. Hierbij speelt ijdelheid een grote rol.”
Joost van den Broek	“Het portret zorgt voor afwisseling in de krant naast de nieuwsbeelden. Het verhaal wordt door een portret persoonlijker. Maar je kunt vraagtekens zetten bij de hoeveelheid portretten in de media. Er worden veel statische portretten geplaatst van een lage kwaliteit en een meer journalistieke benadering zou goed zijn.”	“Bij een interview in de krant wil je als lezer de persoon achter het verhaal zien, dit is een ouderwetse regel. Er is een gegroeide aandacht voor portretten in de media. Door de dalende oplagecijfers zijn kranten gedwongen meer na te denken over de fotografie om lezers aan zich te binden. De nieuwe generatie is erg beeldgericht waardoor de fotografie een nog prominentere rol in de media zal krijgen.”	“Ik stuur mijn werk in voor de Zilveren Camera en World Press Photo omdat ik dit de belangrijkste prijzen vind. De Zilveren Camera voor Nederland en World Press Photo op internationaal niveau. Als ik denk een kans te maken, stuur ik in.”
Hellen van Meene	“Ik heb daar geen inzicht in.”	“Het gebruik van portretten in de media is toegenomen en dat is prima.”	“Ik ben kunstenaar en maak geen ‘waarheidsgetrouwe’ foto’s. In de fotojournalistiek dienen foto’s documentair te zijn en World Press is voor mij geen kunstuiting.”

	F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek	F2: Mediagebruik van portretten	F3: Inzenden voor een fotojournalistieke prijs
Ton Hendriks	“Het documentaire portret heeft een eigen plaats in de ontwikkeling van de fotojournalistiek. Er zijn steeds meer fotografen die portretserie maken over een sociaal onderwerp. Opvallend is dat sommige portretfotografen de media mijden omdat zij vinden dat hun fotografie anders te oppervlakkig wordt geconsumeerd.”	“Tijdschriften worden beter verkocht als een portret op de cover staat, vooral bij vrouwenbladen is dit zichtbaar. De nieuwswaarde is nul maar toch doen ze het. Lezers hebben mensen nodig om zich mee te identificeren.”	“Ik weet niet of het winnen van een prijs belangrijk is. Opdrachtgevers me al kennen en kunnen op mijn website kijken of de soort fotografie hun bevalt.”
Taco van der Eb	“Het portret is geïntegreerd in de fotojournalistiek en voor veel fotojournalisten is het portret onderdeel van hun werk.”	“Veel redacties kiezen uit gemakzucht portretten, een plaatje bij een praatje. Het zou mooi zijn als fotografie een toevoeging en een meerwaarde zou zijn in de media.	“Prijzen zijn een waardering voor je inspanningen en in sommige gevallen, wat nog belangrijker is, een erkenning voor een maatschappelijk probleem. Voor mij is een prijs belangrijk omdat mijn naamsbekendheid wordt vergroot en kan dit tegenwicht bieden tegen het monopolie van redacties.”
Martin Roemers	“Het portret is een afgeleide van nieuwsbeelden en geeft een andere invalshoek van een gebeurtenis of situatie.”	“Het is moeilijk om in zijn algemeenheid iets te zeggen over het mediagebruik van portretten. In tijdschriften zoals Volkskrant Magazine heeft het portret een erg belangrijke plek maar in kranten ligt dat anders. Het is dus afhankelijk van het media hoe portretten gebruikt worden.”	“Het winnen van een prijs is wel belangrijk voor mij. Dit heeft vooral te maken met naamsbekendheid en erkenning van mijn werk.”

Tabel 4.2 Antwoorden fotografen over portretfotografie.

	P1: Portret als vorm	P2: Betekenis van portretten	P3: Veranderingen in de portretfotografie
Dana Lixenberg	“Het portret vertelt een boeiend verhaal over mensen en moet voor zichzelf kunnen spreken. De verschillende stukjes werkelijkheid van mensen vind ik fascinerend en wil ik vastleggen in het portret.”	“Niet alleen de persoon kan betekenis in het portret leggen, er moet ook een emotie en een verhaal zijn. Het beeld moet mensen nieuwsgierig maken. De blik van de fotograaf bepaald grotendeels het portret. De fotograaf moet conventies over het portret loslaten en met een eigen blik fotograferen. Iedere fotograaf haalt een ander aspect in een persoon naar boven zodat ieder portret een andere betekenis heeft.”	“Digitale ontwikkelingen in de portretfotografie halen veel leven uit het portret. Daarom fotografeer ik nog steeds op film. Er zijn veel vormen van het portret en niet alles is even interessant zoals de imagovestigende portretten van acteurs. Maar zoals Rineke Dijkstra mensen op een onderzoekende manier vastlegt, is heel boeiend.”
Jan Banning	“Bij mijn portretten moet de vorm en de inhoud met elkaar corresponderen. Als ik een verhaal heb, denk ik zorgvuldig na over hoe ik dat in een visueel verhaal kan vertalen. Het portret moet kloppen met het verhaal door een juiste vorm te kiezen. Voor mijn series heb ik verschillende aanpakken omdat de verhalen anders waren.”	“Dat wisselt heel sterk per serie. Zo heb ik lang nagedacht over mijn serie ‘dwangarbeiders’ en dit is een heel ander proces dan de ‘bureaucratische’ portretten waarbij ik de situatie fotografeerde zoals ik die aantrof.”	“Ik heb geen voldoende overzicht van de hele portretfotografie om hier iets over te zeggen.”
Joost van den Broek	“Het portret biedt mij de kans om een verhaal op een andere manier te vertellen. Naast nieuws – en documentaire fotografie gebruik ik het portret om meer mensen te bereiken. Persoonlijk is het uitvoeren van meerdere genres afwisselend en uitdagend.”	“Het portretten van een persoon is voor mij een heel bewust proces waarbij ik al mijn zintuigen gebruik. Ik probeer zo zorgvuldig te luisteren, te kijken, te observeren en te ruiken. Op basis van mijn eigen intuïtie in combinatie met mensenkennis probeer ik de persoon zo af te beelden dat het klopt. De persoon moet zich op zijn gemak voelen zodat je ook mag fotograferen zoals je dat wilt.”	“De magazineachtige fotografie is heel erg opgekomen. Het portret is tegenwoordig duidelijk geënceneerd waarbij locatie en pose een belangrijke rol spelen. Het portret is afstandelijker geworden. Er is een mix zichtbaar tussen het autonome en het journalistieke portret. Het klassieke portret zal altijd blijven bestaan en de meer eigentijdse fotografie is aan trends onderhevig.”
Hellen van Meene	“Ik gebruik het portret om een bepaalde kwetsbaarheid van het individu bloot te leggen.”	“De betekenis van een portret is totaal afhankelijk van wat de fotograaf wil vertellen en welke gebeurtenis of persoon de foto naar verwijst.”	“Ik heb geen idee welke ontwikkelingen er gaande zijn.”

	P1: Portret als vorm	P2: Betekenis van portretten	P3: Veranderingen in de portretfotografie
Ton Hendriks	"Het portret is een vorm waarmee mensen zich kunnen identificeren. Bij een achtergrondverhaal met een nieuwswaarde past uitstekend een portret bij."	"Bij het documentaire portret wordt de geportretteerde uitgenodigd om samen te werken met de fotograaf. Bij het reportageportret gaat het vooral om een sociaal probleem en niet over een individu."	"Het documentaire portret is naast het klassieke reportageportret opgekomen. In de media is de sociale fotografie minder populair geworden en de aandacht voor de bijzonderheid van het individu is toegenomen."
Taco van der Eb	"Een portret kan veel vertellen over een persoon en vertelt een verhaal. De bezieling van een persoon kan in een portret worden blootgelegd en kan een verhaal versterken."	"Er zijn genoeg vormen van portretten te bedenken. Voor World Press kunnen de portretten tot nieuwsfotografie gerekend worden. De betekenis is afhankelijk van de persoon en de situatie die de foto blootlegt."	"De waardering voor portretten lijkt de laatste tijd te zijn gestegen. Het is een makkelijk te herkennen vorm en kan op afstand mensen aanspreken."
Martin Roemers	"Ik kies een bepaalde vorm bij een verhaal."	"Dit is totaal afhankelijk van het soort portret. Als ik kijk naar de wedstrijd van World Press moeten de portretten absoluut een nieuwsrelatie hebben."	"De portretfotografie is continu in ontwikkeling en ik weet niet precies welke dat momenteel zijn."

Tabel 4.3 Antwoorden fotografen over World Press Photo.

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
Dana Lixenberg	<p>“Door de naam en de reputatie van World Press associeer ik de foto’s altijd met nieuws. Het portret past hier niet altijd tussen omdat dit genre niet meteen een relatie met nieuws hoeft te hebben. Dat Inez van Lamsweerde won, vond ik verrassend omdat dit een conceptueel portret is. De rest van de portretten vind ik erg traditioneel. De categorie vind ik erg vaag omdat in andere categorieën ook portretten terugkomen. Iedere fotjournalist heeft wel een portret in zijn portfolio zitten dus je zou bijna zeggen dat binnen iedere categorie een portretsectie moet worden toegevoegd.”</p>	<p>“Ik begrijp dat World Press zich niet wil associëren met geënceneerde beelden en dat deze dus gediskwalificeerd worden. Het is moeilijk om de grens van bewerking te stellen want het is onherroepelijk als het beeld digitaal wordt geschoten dat het bewerkt kan worden. World Press kan een platform bieden voor discussies over deze onderwerpen. Je moet vertrouwen op de integriteit van de fotograaf. De discussie over amateurs vind ik lastig, want als mensen veel bezig zijn met fotografie zou dit een plaats moeten hebben bij World Press maar aan de andere kant zijn fotjournalisten bewust bezig met interpreteren en een boodschap overbrengen met het publiek. De minder ervaren fotografen denken hier niet over na.”</p>	<p>“Het is goed dat er een plek is waar persfotografen hun werk kunnen inzenden en dat er ruimte is om die foto’s te laten zien. Maar ik vind het een log instituut worden. De tentoonstelling voegt niets toe aan het boek. Het is een display van plaatjes geworden zonder dynamiek. Door de jarenlange presentaties heeft het iets stoffigs gekregen. De doelstelling van de wedstrijd is niet duidelijk. Het wordt heel snel een eenheidsworst. De kwaliteit van het boek vind ik heel slecht en de vormgeving vind ik niet inspirerend, er wordt geen statement gemaakt met de foto’s. Ik vind de wedstrijd niet helemaal af doordat de categorieën niet kloppen en de associatie met nieuws zorgt voor een selectie onder de fotografen.”</p>
Jan Banning	<p>“Het is moeilijk om een totaalbeeld te geven van de portretcategorie omdat er veel verschillende portretten in zitten. Als wedstrijd probeer je de categorieën te laten corresponderen met de fotografie en daarom is het logisch dat portretten zijn opgenomen in de wedstrijd. Bij World Press wordt het portret journalistiek geïnterpreteerd en dit lijkt me in de context de juiste interpretatie. Er moet een maatschappelijke context zitten bij het journalistieke portret.”</p>	<p>“De regels over manipulatie zijn goed vol te houden omdat er sancties staan op het fozelen met beelden. Wat de amateurbeelden betreft, zit er een praktisch aspect aan. Je krijgt een enorme chaos als iedereen zijn ‘zooi’ kan inzenden. Het gebruik van amateurbeelden duikt tot nu toe alleen op bij spotnieuws. Ik ben niet onder de indruk van de kwaliteit van de amateurs. Het bewerken van beelden vind ik toelaatbaar tot het tegendeel is bewezen. Dat redacties werk van een fotograaf gaan bewerken, vind ik te ver gaan. Dan kiezen ze maar een ander beeld. World Press wil integer zijn en daarbij passen deze regels uitstekend. Het kan helpen om te discussiëren over deze onderwerpen zodat er meer duidelijkheid is.”</p>	<p>“De wedstrijd heeft een geweldig imago en het is een ijzersterk merk. De inzendingen stijgen ieder jaar, dus zo slecht doen ze het niet. Ieder jaar zal de uitslag anders zijn door het verschil in jury. Het is niet uitgesloten dat andere portretten zoals het portret van Van Lamsweerde kan winnen. De categorie-indeling vind ik erg verwarrend, deze zou meer gedefinieerd mogen worden. Voor fotografen is het lastig om een categorie te kiezen en de jury gaat hier dan ook weer mee schuiven.”</p>

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
Joost van den Broek	<p>“De portretten zijn een redelijke weerspiegeling van de portretfotografie. Tussen de portretten zit alleen een erg groot kwaliteitsverschil. Als ik alleen al kijk naar de Nederlandse portretfotografie had er een veel betere selectie kunnen zijn. Op het gebied van soloportretten miste ik veel maar de fotografen die zich hierop concentreren zullen niet veel voelen voor een journalistieke prijs. Er is een duidelijke scheiding tussen journalistiek / documentair en kunst / galerij fotografie. Deze twee stromingen komen soms nader tot elkaar maar de kunststroming zal zich niet snel mengen in de journalistieke fotografie.”</p>	<p>“De wedstrijd moet een duidelijk standpunt hierover innemen omdat er nu teveel ruis is. Bij een journalistieke wedstrijd is het verboden om geënceneerde beelden toe te staan. Fotografen mogen geen aanwijzingen geven om een bepaald beeld te bereiken en mogen absoluut geen Photoshop gebruiken. Doordat fotografen het werk van elkaar kennen, weet ik dat er geënceneerde beelden winnen en World Press neemt geen duidelijk standpunt in. Voor het portret gelden andere regels omdat het portret per definitie geënceneerd is. Door de categorie ‘Mensen in het nieuws’ af te bakenen van het portret door een journalistieke benadering te hanteren voor ‘Mensen in het nieuws’ waar geen manipulatie is toegestaan en bij ‘Portretten’ wel. Ik denk niet dat amateurbeelden moeten worden toegelaten in de wedstrijd. Een voorbijganger die met zijn telefoon een foto maakt is anders dan een professionele fotojournalist. Er zou wel een aparte categorie voor deze beelden kunnen komen omdat de nieuws waarde erg hoog is. Maar je moet dit niet in de huidige wedstrijd willen omdat dat verwarring wekt.”</p>	<p>“De wedstrijd is in de toekomst erg belangrijk omdat er behoefte is aan een wedstrijd die kan concurreren met andere wedstrijden. Maar World Press moet wel inspelen op ontwikkelingen en duidelijkheid scheppen over manipulatie. Als hierover geen consensus is, zullen serieuze fotografen hun werk niet meer inzenden. Door scherpe regels te stellen, weten fotografen waar ze aan toe zijn. De discussie die is ontstaan dit jaar zou voorkomen kunnen worden door van tevoren standpunten in te nemen over de kwaliteit van het winnende beeld. De jury en World Press zouden moeten discussiëren zodat een consensus ontstaat over de kwaliteit van iedere categorie. Je ziet in het eindresultaat verschil in opvattingen tussen de jury en dit kan door discussies voorkomen worden.”</p>
Hellen van Meene	<p>“De foto’s van World Press moeten over de werkelijkheid gaan en zijn geen kunstbeelden. De portretcategorie moet een relatie met nieuws hebben en dat niet digitaal in elkaar is gezet.”</p>	<p>“World Press is volgens mij ontstaan vanuit echte beelden die voor de krant zijn gemaakt. Dus de wedstrijd is geen kunstuiting maar een geschiedvastlegging en dan mag je niet knoeien met je beelden. Het maakt niet uit of de foto door een professional of een amateur is gemaakt, het gaat om de kwaliteit van het beeld.”</p>	<p>“De wedstrijd moet absoluut geen bewerkte beelden toelaten. De wedstrijd moet waarheidsgetrouw blijven omdat dit de oorsprong van de wedstrijd is.”</p>

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
Ton Hendriks	“De portretten van World Press hebben altijd een sterke nieuwsrelatie. Maar nieuws kan breder en ruimer opgevat worden. Het documentaire portret is opgekomen in de portretfotografie ten kost van het reportageportret maar bij World Press is vooral het reportageportret te zien.”	“De regels over manipulatie en amateurbeelden zijn goede regels die in stand moeten worden gehouden. De foto’s van de wedstrijd gaan over de werkelijkheid en niet over kunst. De amateur kan niet echt goede beelden met een verhaal erachter maken.”	“World Press heeft een grote naam maar of het evenveel invloed heeft, valt te betwijfelen. Het is een instituut dat op zichzelf lijkt te staan zonder vertakkingen naar bladen. Naast de nieuwsfoto’s zijn er zoveel genres in de media die de wedstrijd niet bereikt waardoor je niet meer kan spreken van een grote invloed. Door de conservatieve jurering is World Press niet meer de gangmaker van de trends. World Press bestrijkt alleen de echte nieuwsfotografie en fotojournalistiek kan ruimer opgevat worden.”
Taco van der Eb	“Het nieuwsfeit dient als uitgangspunt en er zijn genoeg voorbeelden te bedenken die tot nieuwsfotografie gerekend kunnen worden. Zoals al eerder gezegd kan het portret veel vertellen over een persoon.”	“De inhoud van het beeld mag niet veranderd worden maar fotografie is al bij het begin manipulatie. Misschien moet de jury toegang krijgen tot de originele, onbewerkte bestanden zodat er een controle is op manipulatie. Amateurbeelden kunnen iets toevoegen aan de registratie van een gebeurtenis maar media moeten terughoudend met deze beelden zijn omdat de achtergrond en ethiek niet bekend zijn.”	“De wedstrijd is van belang voor fotografen omdat World Press hun een podium biedt. Fotografen krijgen waardering voor het werk dat ze hebben gedaan. Fotoredacties worden erop gewezen dat fotografie er nog steeds toe doet en dat lange en kostbare projecten wel degelijk vruchten afleveren. Voor fotografen heeft World Press dus een belangrijke functie.”
Martin Roemers	“De portretcategorie van World Press is goed zo, zolang de portretten maar een relatie hebben met nieuws.”	“De wedstrijd moet besloten blijven voor professionals omdat er anders een niveaudaling zichtbaar zal zijn. De amateurbeelden zijn een toevoeging en geen vervanging van de fotojournalist. De fotograaf mag wel de kleur veranderen en contrast aanzetten maar absoluut geen fysieke veranderingen.”	“World Press is de belangrijkste wedstrijd voor de fotojournalistiek met een groot imago. Er is echter de laatste jaren een tendens zichtbaar van meer symbolische beelden die makkelijk te begrijpen zijn. Ik vind dat er meer een complexe fotografie bij World Press mag komen.”

4.1.2 Fotoredacteuren

Tabel 4.4 *Antwoorden fotoredacteuren over fotojournalistiek.*

	F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek	F2: Mediagebruik van portretten	F4: Fotobeleid van de redactie
Vrij Nederland	“Het is altijd zo geweest dat mensen belangrijk zijn in het nieuws. Het is aantrekkelijk om mensen op de cover te plaatsen omdat het verhaal persoonlijker wordt.”	“Voor een blad is het belangrijk dat je een goed ritme hebt. Dit bereik je door een afwisseling in fotografie. We proberen om minder portretten te plaatsen en diegene die we plaatsen moeten van kwaliteit zijn. Portretten zijn wel steeds belangrijker geworden in de media omdat het een vak apart is geworden. Er worden veel interviews geplaatst en hierbij hoort een portret. Het portret kan wel snel saai worden waardoor je creatief met het genre om moet gaan, maar dit geldt voor alle fotografie.”	“Het beleid is enkele malen veranderd door verschillende restylingen van het blad. Na de laatste restyling hebben we gekozen om minder foto's te brengen maar met een hoge kwaliteit. Het blad is minder illustratief geworden en de fotografie moet echt bij het verhaal passen. We schrijven minder opdrachten uit en we gebruiken zo min mogelijk materiaal van bureaus omdat we een eigen stempel willen dragen. In de toekomst willen we meer opdrachten uitzetten voor het foto-essay.”
Volkscrant	“De vraag en behoefte aan mensen op een foto zal altijd blijven en daarom heeft het portret een sterke positie in de fotojournalistiek.”	“Wij gebruiken een groot portret als de persoon veel aandacht verdient en er een groot verhaal bij hoort. De intensiteit en de grootte van het portret wordt mede bepaald door de plek die het verhaal krijgt. Het portret is vrij statisch en wil je niet in heel de krant hebben. Het portret gebruiken we ook op een puur functionele manier om te laten zien hoe iemand eruit ziet. In een krant is het vrij handig om kleine portretten te plaatsen. Er zit geen tussenweg in tussen de grote en kleine portretten.”	“We hebben voor de kwaliteit van een kleine groep fotografen gekozen. Dit betekent dat je niet kiest voor kwantiteit en dat fotografen niet ter plekke aanwezig kunnen zijn. De fotografen moeten voldoen aan een aantal eisen die we hebben opgesteld. Ze moeten nieuwsgericht zijn, de beelden moeten een esthetische waarde hebben, ze moeten gevoel hebben met <i>de Volkscrant</i> , een onderzoekende geest hebben en complexe situatie kunnen interpreteren. De fotoredactie is een zelfstandig opererende redactie met een vrij sterke positie.”
NRC.next	“Er worden heel veel portretten gemaakt en vaak op een registrerende manier wat niet interessant is. Het portret maakt het nieuws persoonlijker waardoor je dicht bij de lezer komt. Het portret moet goed communiceren met het verhaal. Het portret is een van de oudste genres en heeft een belangrijke plaats in de media.”	“Er worden nieuwe manier gezocht om mensen te portretteren. Door allerlei nieuwe vage media zijn beelden onbetrouwbarder geworden. Door een persoon naast een verhaal te zetten in de vorm van een portret denk ik dat de geloofwaardigheid vergroot wordt.”	“In de wandelgangen van <i>NRC</i> wordt <i>NRC Handelsblad</i> klassiek genoemd in vergelijking met <i>NRC.next</i> . Dit komt door de grootte van artikelen, woordgebruik, voorkennis van de lezers, en natuurlijk fotografie. <i>NRC Handelsblad</i> kiest voor een klassieke uitsnede en <i>NRC.next</i> wil mensen verrassen. Ik werk met een jongere groep fotografen en zij begrijpen wat ik wil waarbij hun eigen input erg belangrijk is.”

	F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek	F2: Mediagebruik van portretten	F4: Fotobeleid van de redactie
Hollandse Hoogte	“Portretfotografie is niet meer dan een discipline. Er zijn veel fotografen die dit naast andere fotografie uitoefenen. Gezien de ontwikkeling van het personaliseren van problemen zal het aandeel van portretfotografie in de totale productie toenemen.”	“Indien het gaat om ‘echte’ portretten is de trend (zoals iedere trend van voorbijgaande aard is) om nu meer portretten te plaatsen. Dit is echter geen fotojournalistieke of inhoudelijke overweging maar om de focus van het blad meer te richten op de persoon i.p.v. het onderwerp. Portretten zijn, evenals interviews, een makkelijke en toegankelijke (en ook luie) manier van informatieoverdracht.”	“Het is moeilijk om het begin hiervan te beschrijven en welke veranderingen de boventoon voeren. De hele fotowereld is op zijn kop gezet: digitalisering, internationalisering en internet. Uiteindelijk blijft het echter neerkomen op het aanbieden / vinden van het juiste beeld voor die specifieke toepassing. ‘Juist’ is een balans tussen kwaliteit en beschikbaarheid en de beschikbaarheid is fantastisch toegenomen.”

Tabel 4.5 Antwoorden fotoredacteuren over portretfotografie.

	P2: Betekenis van portretten	P3: Veranderingen in de portretfotografie	P4: Definitie van het portret
Vrij Nederland	“Een portret moet iets vertellen over de afgebeelde persoon en dus niet in tegenstelling tot de reportagefotografie dat een bepaalde gebeurtenis centraal staat. De persoon is het belangrijkste onderwerp van het beeld waarbij een pose niet belangrijk is en de persoon hoeft ook niet in de lens te kijken.”	“Er zijn steeds meer fotografen die zich specialiseren in portretten waardoor een heel goede Nederlandse school is ontstaan. Er is een heel goede reportagefotografie van het portret ontstaan waarin niet alleen klassieke studioportretten zitten maar ook portretten op locatie.”	“Een portret is voor mij een foto waar één of meerdere personen op staan. De persoon hoeft niet per definitie geposeerd te hebben. De vorm is niet bepalend voor het portret maar de inhoud, namelijk dat de foto iets vertelt over de afgebeelde persoon.”
Volkscrant	“Portretten moeten voor mij niet te illustratief en te duidend zijn. Het wordt interessant als mensen zichzelf kunnen zijn maar dit ligt heel erg aan de fotograaf die dat in mensen naar boven moet halen. De betekenis van een portret is sterk afhankelijk van de persoonlijkheid van de fotograaf. Niet iedere fotograaf kan mensen op hun gemak stellen en dat zie je terug in portretten. Mensen moeten zich bloot durven te geven.”	“Veel portretten worden nog steeds op film geschoten omdat de digitale camera toch een bepaalde scherpte mist. Het aantal goede portretfotografie wordt wel minder omdat het een duur genre is. Door alle tweede en derde rang fotografie op internet zal de behoefte aan kwaliteit toenemen. Een portret waar je meerdere malen naar kunt kijken, is iets wezenlijks anders dan een amateurbeeld.”	“Dat ligt eraan waar het portret voor bedoeld is. Als het gaat over een situatie kies je een ander portret dan bij een interview. Als een foto meer moet zeggen over de persoon kies je voor een psychologisch portret. Hier moet het uiterlijk iets losweken over het innerlijk van de persoon. Het portret suggereert een interactie tussen de fotograaf en de geportretteerde waarbij de geportretteerde weet dat er een camera op hem gericht is.”
NRC.next	“Het verhaal vertellen over een persoon moet het belangrijkste zijn bij het portret en de bedoeling van de fotograaf moet centraal staan. Het portret is een persoonsgebonden verhaal.”	“Ik weet niet of er een trend is in de portretfotografie en of er een lijn is van waar het naar toe gaat. Wij zijn opgegroeid met beeldtaal en je ziet een ontwikkeling in de vervaging van genres. Fotografen hebben commerciële, kunst en reclame opdrachten. Je gaat anders om met beeld en fotografie is verbreed en vermengd.”	“De bedoeling van de fotograaf bepaalt of een foto een portret is. Is een portret een hoofd op een foto? Deze vraag is lastig te beantwoorden omdat het een lastig genre is.”
Hollandse Hoogte	“Het journalistieke portret gebruikt het portret als vorm om een verhaal te vertellen over bijvoorbeeld armoede, machtsverhoudingen, etc. Het portret van bekende mensen gaat over de persoon.”	“Juist de portretfotografie is niet drastisch veranderd. Wel constateer ik dat journalistieke fotografie de portretfoto als taal gebruikt om journalistieke beelden te maken.”	Niet van toepassing.

Tabel 4.6 Antwoorden fotoredacteuren over World Press Photo.

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
Vrij Nederland	<p>“Over het algemeen zijn het nieuwsportretten maar het portret is niet altijd gebonden aan nieuws. Fotografen die hun werk inzenden zijn vooral met nieuwsfotografie bezig waardoor er weinig studioportretten tussen zitten. De portretcategorie is absoluut geen sterke omdat het totaal niet laat zien wat er gebeurt in de internationale portretfotografie. Ik vraag me sterk af of de wedstrijd wel een portretcategorie moet hebben want zoals die nu is, kan die eruit. Er is een selectie van fotografen die zich niet met nieuws en wedstrijden bezighouden en deze groep zendt niet in.”</p>	<p>“De regels over manipulatie moet de wedstrijd hanteren omdat het over nieuwsfotografie gaat. Maar je moet wel goed kijken naar de betekenis van de prijs. Als je de beste nieuws prijs wilt zijn, zul je beelden van Abu Graib moeten toelaten. Je kunt hiervoor een uitzondering maken door te kijken naar de relevantie van het beeld in de media. De discussie over amateurbeelden wordt vaak overdreven. Media kiezen vaak voor kwaliteit en daar is de professionele fotograaf voor. De digitalisering heeft het vak wel veranderd en het is makkelijk geworden om beelden van over de hele wereld te ontvangen.”</p>	<p>“Door de categorie-indeling moet de wedstrijd duidelijk stellen wat ze als wedstrijd pretenderen. Als ze in iedere categorie de belangrijkste prijs willen zijn dat moeten ze keuzes maken over richtingen. Want zoals de portretcategorie nu is, is die geen weerspiegeling van de portretfotografie. Om deze groep te bereiken moet je veel energie insteken en ik weet niet of dat haalbaar is. In een nieuwswedstrijd weet ik niet of een portretcategorie past. Doordat de wedstrijd pretendeert een nieuws prijs te zijn en zoveel mogelijk inzendingen willen, is het gevolg dat de kwaliteit er niet beter van wordt. Het is heel nobel om zoveel mogelijk landen te representeren maar hierdoor zul je een wrijving krijgen tussen opvattingen. Het idee om een beste foto te betitelen is raar omdat er niet zoiets bestaat als één beste foto.”</p>
Volkscrant	<p>“De categorie is erg uiteenlopend en verschillend. Sommige portretten zijn alleen maar reportage en hebben weinig te doen met het portret. Er moet een duidelijker onderscheid gemaakt worden tussen reportage en studio want de categorie is nu van alles wat. Het is niet de meest interessante categorie omdat het portret introvert is en je bent niet altijd geïnteresseerd in het individu. Je kunt niet altijd belangstelling opbrengen voor het individu en daar heeft de portretcategorie onder te lijden.”</p>	<p>“In de perswereld is manipulatie niet toegestaan en bestaat het streven om de werkelijkheid op een bepaalde manier te laten zien. Je moet als wedstrijd zo integer mogelijk overkomen en geen visuele leugens gaan verkopen. Dat amateurbeelden niet worden toegestaan zoals de Abu Graib beelden kan echt niet. Deze beelden waren nieuwswaardig waardoor de kwaliteit niet altijd van belang is. Door een categorie ‘Amateurfoto’s in het nieuws’ toe te voegen, vang je deze foto’s op. Je kunt niet doen alsof deze beelden niet bestaan.”</p>	<p>“De categorie portretten laat duidelijk zien dat de jury iedereen te vriend wil houden en dat moeten ze eens niet doen. De wedstrijd moet discussie losmaken, dat doen ze nu ook maar dan niet bedoeld. De jury bestaat uit een aantal prominenten maar er moeten meer jonge mensen in zitten waardoor een pleidooi voor meer non-conformistische fotografie gehouden kan worden. Er zit een veel te groot gat tussen het beeldgebruik van jongeren en van de wedstrijd. World Press moet explicieter kiezen en stelling nemen over kwesties. Ze moeten aansluiting vinden bij jongere generaties omdat je anders uitsterft. Ze hebben hun functie nog lang niet verloren maar ze moeten niet in een ivoren toren gaan zitten maar dezelfde taal spreken als jonge mensen.”</p>

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
NRC.next	<p>“Het is een erg vaag en wisselend genre waardoor het portret goed gedefinieerd moet zijn in de wedstrijd. De categorie lijkt erg willekeurig en veel foto's lijken een onderdeel van een reportage. Als ik naar het begin van de portretcategorie kijk, zie ik geen verschil met nu. Terwijl in kranten en tijdschriften echt andere fotografie is ontstaan. De portretten zijn niet vernieuwend. Door de vermenging met andere media kunnen nieuwe portretten ontstaan maar die zie je niet terug bij World Press.”</p>	<p>“Je weet niet waar de grenzen van manipulatie liggen. Hierdoor kom je bij de eeuwenoude discussie over de donkere kamer technieken en World Press moet vragen hierover kunnen beantwoorden. Je moet grenzen benoemen zodat fotografen dat weten. Je mag best manipuleren in de fotografie, je moet er alleen niet om liegen. In de journalistiek wordt ook gemanipuleerd zolang het verhaal maar blijft kloppen en de bedoeling van de fotograaf integer is. Het toelaten van amateurbeelden is een praktisch probleem omdat je dan het viervoudige aantal beelden zult krijgen. Maar misschien moet je in sommige gevallen uitzonderingen maken zodat je niet te verstijfd raakt. Als het door professionele media gebruikt wordt, moet je de definitie verruimen zodat het niet alleen om de professionaliteit van de fotograaf gaat.”</p>	<p>“De portretten zouden verdeeld moeten worden in bekende mensen en 'gewone' mensen omdat het 'celebrity' portret wezenlijk anders is. De wedstrijd zou zichzelf opnieuw moeten vormgeven door met jonge en oude mensen uit verschillende vakgebieden te praten. Ze moeten tot een nieuwe definitie komen voor wat ze willen zijn. Het is belangrijk om bij de basis te beginnen. De tentoonstelling en het boek zijn super klassiek en misschien kun je dit anders vormgeven. Je moet de inhoud van de wedstrijd definiëren en op basis hiervan bepaald je de vormgeving. De wedstrijd moet meegaan met de tijd omdat ze nu niet meer zo prestigieus zijn. De wedstrijd zou leidend moeten zijn maar ze zijn volgend door de conservatieve keuzes. De foto's zijn met stemmen gekozen en dat betekent dat het winnende beeld een compromis is.”</p>
Hollandse Hoogte	<p>“In de prijswinnaars van dit jaar heeft het portret van bekende mensen niet gewonnen maar het journalistieke portret. Dit is een interessante ontwikkeling. Echter, dat soort beelden zou het in de andere journalistieke categorieën afleggen. Dus het is juist dat die beelden in de die categorie blijven vallen en concurreert met het traditionele portret van bekende mensen.”</p>	<p>“World Press is een journalistieke prijs en dient zich niet alleen te houden aan de algemeen geaccepteerde normen binnen de fotojournalistiek maar die ook actief uit te dragen en te verdedigen. De amateurbeelden zijn toevoegingen op de journalistieke fotografie maar het kwaliteitsverschil zal heel groot blijven. Voor amateur en geënceneerde beelden zou een eigen wedstrijd moeten worden georganiseerd.”</p>	<p>“World Press motiveert en stimuleert de journalistieke fotografen in hun werk en vraagt in de media daar aandacht voor. De wedstrijd is de allerbelangrijkste voor de internationale persfotografie. Elke kritiek op World Press en de prijswinnende foto's geven het belang weer van dit gebeuren. Ondanks tv, amateurs en internet is het bevroren beeld nog steeds van wezenlijk belang voor de journalistiek en verdient een dergelijke prestigieuze beoordeling.”</p>

4.1.3 'Experts'

Tabel 4.7 Antwoorden 'experts' over fotojournalistiek.

	F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek	F2: Mediagebruik van portretten	F3: Winnen van een fotojournalistieke prijs
Adriaan Monshouwer	"Het portret is niet meer weg te denken uit de fotojournalistiek. Dit heeft te maken met de nieuwsgierigheid van de lezer. Mensen zijn vanaf het begin van de fotografie gefotografeerd."	"Kranten hebben eigen overwegingen voor het plaatsen van portretten. Als mensen in het nieuws zijn of verbonden zijn met een kwestie kunnen kranten voor een portret kiezen. Voor tijdschriften gelden weer andere regels doordat de cover herkenbaar moet zijn bij de doelgroep en gelden meer stilistische overwegingen."	Niet van toepassing.
Vincent Mentzel	"Het portret is een van de belangrijkste genres naast het gros van nieuwsbeelden. Voor mij moet er altijd iemand op een foto staan om iets van leven te zien. Als je een interview leest, wil je de persoon erbij zien."	"Het portret is belangrijk in de media om te laten zien omdat het portret zoveel zegt. Vroeger werd er 1 kolommetje bijgevoegd om te laten zien met wie de lezer van doen heeft."	"Voor een krant werken is erg frustrerend omdat veel van je werk niet geplaatst kan worden en het is een medium dat mensen weggooien. Bij World Press wordt er met respect naar je foto's gekeken en dat geeft een goed gevoel. Het is leuk als je werk bekroond wordt of in een museum komt te hangen."
Maurits Brands	"Het portret is een onderdeel van de fotojournalistiek. De nieuws waarde van een portret kan bepaald worden door de gebeurtenis van een dag maar ook oudere beelden die constant worden hergebruikt. Deze laatste vallen buiten het gebruik van World Press."	"Het klassieke vrouwenportret (met een blik die de lezer aankijkt) siert talloze tijdschriftcovers Het genereert een vrijwel gegarandeerde verkoopimpuls. Ook andere coverfotografie dat in opdracht gemaakt wordt haalt World Press meestal niet. Reclamefotografie is daarnaast een ander segment – op de fotobeurzen als Paris Photo of Photo-London worden deze beelden regelmatig aangeboden, soms zelfs actuele campagnes die nog in de tijdschriften te zien zijn."	Niet van toepassing.

Tabel 4.8 Antwoorden 'experts' over portretfotografie.

	P2: Betekenis van het portret	P3: Veranderingen in de portretfotografie	P4: Definitie van het portret
Adriaan Monshouwer	“Vroeger was het portret een creatie van de fotograaf maar tegenwoordig is de geportretteerde bewust van de fotografie en het beeld dat die achter laat. De fotograaf is meer propagandist geworden. De betekenis van het portret ligt meer in handen van de geportretteerde.”	“Ik denk niet dat er een lineaire ontwikkeling in zit maar de portretfotografie vormt de economische basis van de fotografie. Door de technische beperkingen in het begin zijn er veel studioportretten gemaakt, maar deze zijn nooit weggegaan. Hiernaast kwam de reportage fotografie in beeld. Het formele portret is vaak geposeerd gebleven, ook in de reportage.”	“Het portret veronderstelt een relatie tussen de fotograaf en het onderwerp. Het is een constructie die door de fotograaf heel zorgvuldig wordt uitgevoerd.”
Vincent Mentzel	“Soms doen mensen zelf hun best om betekenis in het portret te leggen. Je begint met een aanzet die je vervolgens weglaat waardoor er een staart overblijft. Het mooie van portretten is het moment voor de pose, de aanloop naar de foto toe.”	“Door te kijken naar andere fotografen kun je veranderingen zien. Fotografen laten zich inspireren door elkaar. Er ontwikkelt zich af en toe een nieuwe stijl maar de traditionele manier van informatieve journalistieke portretten zal altijd blijven bestaan. Fotografen met een eigen stijl zijn boeiend.”	“Bij het portret moet je iemand naar de ogen kunnen kijken. Het hoeft niet in de ogen, maar naar de ogen. Je kunt naast mensen ook situaties portretteren waardoor het woord portret veel interpretaties draagt. Je moet duidelijk stellen welke definitie van het portret bedoeld wordt.”
Maurits Brands	“De betekenis is logisch en het meest vanzelfsprekend. Enkel als de kijker de afgebeelde niet persoonlijk kent, kan het portret een andere betekenis krijgen. Het portret heeft vaak een persoonlijke betekenis.”	“Uiteraard het aantal afbeeldingen maar ook de amateurfotografie die vooral in het digitale tijdperk ruimte krijgt. Het tonen van echte of oprechte emoties en het consumeren van beelden van 'celebrity' zijn andere ontwikkelingen. Deze beelden liggen tussen (zelf)promotie en herkenning/rolmodel in.”	“Het woord portret is een rekbaar begrip – de (vlotte) vergelijking vanuit kunstgeschiedenis én het aanbod van commerciële fotoagentschappen kan veel duidelijkheid bieden. Geposeerd, ongeposeerd, tot en met geënceneerd – studio-opname of op locatie, als onderdeel van een reportage, vanuit een opdracht tot en met spontane snapshots.”

Tabel 4.9 Antwoorden 'experts' over World Press Photo.

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
Adriaan Monshouwer	<p>"Veel juryleden hebben zich afgekeerd van de portretcategorie omdat ze vonden dat geposeerde portretten niet binnen de wedstrijd passen. In de categorie is sporadisch een studioportret terug te zien en wint het journalistieke reportage portret vaker. De categorie van 2006 is tamelijk traditioneel en de juryleden kunnen niet accepteren dat geposeerde en gestileerde beelden een onderdeel zijn geworden van de persfotografie."</p>	<p>"Dit is een belangrijke kwestie binnen het bestuur en de vraag is welke rol World Press hierin wil spelen. Je kunt het vergelijken met de Oscars, een prijs voor professionals door professionals en amateurbeelden hebben hier niets mee te maken. Technische ingrepen en manipulatie zijn zo oud als de fotografie. Het gaat om de intentie van de fotograaf. De grootste manipulatie vindt voor de foto plaats door keuzes te maken van wat en hoe je iets fotografeert. De regels van de wedstrijd kunnen betwijfeld worden omdat er foto's tussen zitten waarin bewerkt is. Het gaat om de verwachtingen en afspraken met het publiek. Van een nieuwsfoto verwacht je dat het dicht bij de werkelijkheid ligt en van een portret verwacht je dat veel minder."</p>	<p>"De wedstrijd zal niet reageren op trends, wat de jury wel kan doen. Als in de media een ander soort fotografie opduikt, probeer je dat onder te brengen in de wedstrijd. Het is niet moeilijk om kritiek te hebben op de wedstrijd maar het is een enorm succes. Ik denk wel dat het belang meer ligt in de minder ontwikkelde landen. Maar zelfs in het westen komt men met nieuwe beelden in contact en kan het een bron van inspiratie en informatie zijn. Als het aantal inzendingen daalt dan is het over maar dat is nog lang niet. De wedstrijd is een bepaald concept dat moeilijk te veranderen is. World Press is geen podium voor grensverleggende fotojournalistiek, dat is een gevolg van de keuzes. De uitslag van de wedstrijd ligt niet aan de top maar ook niet aan de onderkant, het is een dwarsdoorsnede van de fotografie."</p>
Vincent Mentzel	<p>"Het zijn allerlei soorten beelden door elkaar heen en dat maakt het interessant. Sommige portretten hebben een verhaal en context nodig. Het portret moet verengd worden. Het product van World Press is journalistiek en niet voor de mooiste glamourfoto's. De journalistieke blik mag wel meer nuances bevatten. De combinatie kunst en journalistiek kan heel goed en hoeft niet meteen te worden afgewezen. Door de meerduidigheid van het woord portret moet de wedstrijd het portret juist vertalen of afkaderen."</p>	<p>"Als wedstrijd moet je goed kijken of er niet gerommeld is met beelden. In een journalistieke wedstrijd mag je niet met het beeld knoeien en dat geldt ook voor het portret. De vraag is waar de grens van manipulatie ligt. Je kunt de portretcategorie splitsen in journalistieke portretten en kunstportretten waarin je in de laatste categorie wel mag manipuleren. De amateurbeelden kunnen tot uitzondering leiden doordat een keer een foto kan winnen waarvan de gebeurtenis van belang is en niet de fotograaf. Als het een journalistiek en eerlijk beeld is dan kun je de ernst ervan niet ontkennen."</p>	<p>"De wedstrijd zal concurrentie krijgen van de Chinese wedstrijd CHIPP en als World Press moet je daar een dialoog mee aangaan. World Press is uniek door de democratische achtergrond. Maar als de politieke situatie in China verbetert en het prijzengeld is hoog, zullen veel fotografen gaan inzenden. World Press is nu nog echt onafhankelijk doordat geen foto's om politieke redenen uit de wedstrijd worden gehaald. De wedstrijd moet proberen om jonge fotojournalisten binnen te halen. Je kunt wel kritiek hebben op de wedstrijd maar je kunt beter suggesties geven hoe het beter kan en je moet niet proberen het om zeep te helpen. Er moet zeker de stofkam doorheen worden gehaald en je kunt er best prijzen bij bedenken zoals een kunstprijs maar uiteindelijk is de World Press Photo blijven bestaan."</p>

	W1: Portretten van World Press Photo	W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	W3: Toekomst van World Press Photo
Maurits Brands	<p>“De portretten maken een zeer solide indruk. Het is een combinatie van geposeerd en (schijnbaar) ongeposeerd. De categorieën zijn evenwichtig gekozen en de wedstrijd illustreert dat het woord portret rekbaar is in de fotografie.”</p>	<p>“Een heldere vermelding van manipulatie en het tonen van de originele foto plus de toepassing in publicatievorm zijn noodzakelijk bij World Press. Amateurbeelden zijn een verrijking voor de wedstrijd.”</p>	<p>“World Press biedt een representatieve weergave van het gebruik van beeld in de media. Ze moeten echter constant keuzes maken op het gebied van categorieën in vorm, techniek en onderwerp. Er zijn categorieën die buiten World Press lijken te vallen. Vanuit deze optiek zou World Press tussen kranten en tijdschriften alle mogelijkheden kunnen bekijken en daarmee categorieën toevoegen.”</p>

4.1.4 Analyse nationale resultaten | In deze bespreking zijn alle antwoorden van de nationale respondenten samengenomen om overeenkomsten en verschillen op te merken over de onderwerpen. De antwoorden van alle nationale respondenten zijn per topic besproken.

Fotojournalistiek

F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek.

Over de positie van het portret in de fotojournalistiek zijn de meningen van de respondenten verdeeld. De antwoorden kunnen grofweg verdeeld worden in drie richtingen. Enkele respondenten hebben meerdere antwoorden gegeven waardoor zij niet in één richting zijn te verdelen. De eerste groep respondenten (Ton Hendriks, Taco van der Eb, Vincent Mentzel, Maurits Brands en Adriaan Monshouwer) vindt het portret een geïntegreerd genre en volgens hen heeft het portret een eigen plek binnen de fotojournalistiek. De tweede groep respondenten (Dana Lixenberg, Joost van den Broek, *Vrij Nederland*, *de Volkskrant*, *NRC.next* en Adriaan Monshouwer) verklaart de sterke positie van het portret door het belang van mensen en de persoonlijke vorm van dit genre. De laatste groep respondenten (Martin Roemers, Jan Banning en *Hollandse Hoogte*) ziet het portret niet meer dan een discipline in de fotojournalistiek. Volgens hen is het portret een manier om het nieuws anders te vertellen.

F2: Mediagebruik van portretten.

Over het mediagebruik van portretten zijn de fotografen overwegend negatief. Het portret wordt volgens Dana Lixenberg in Amerika gebruikt om imago's van beroemdheden te bevestigen. Volgens Jan Banning gebruiken redacties het portret vaak als PR middel. Joost van den Broek zegt dat het portret te vaak wordt gebruikt bij een interview in de media. Volgens hem willen lezers de persoon achter een verhaal zien. Het kiezen van portretten in de media is volgens Taco van der Eb gemakzuchtig. Ton Hendriks is het meest positief van de fotografen. Hij zegt dat het portret voor de lezers als identificatie kan dienen. De fotoredacteuren zijn allemaal positief over het mediagebruik van portretten. Portretten zorgen volgens hen voor een goed bladritme, een afwisseling in de fotografie, maken het nieuws persoonlijker en kunnen verhalen geloofwaardig maken. De experts geven geen oordeel over het mediagebruik maar merken enkele aspecten op. Zo is het portret volgens hen een herkenbare vorm en kan dit voor tijdschriften helpen bij de verkoop.

F3: Inzenden voor een fotojournalistieke prijs.

Niet iedere fotograaf zou werk inzenden voor een fotojournalistieke prijs. Zo zouden Dana Lixenberg en Hellen van Meene hun werk niet inzenden. Voor Dana Lixenberg heeft *World Press Photo* een te sterke relatie met nieuws en Hellen van Meene zegt geen waarheidsgetrouwe foto's te maken. De overige fotografen zenden hun werk wel in voor de erkenning en naamsbekendheid die het winnen van een prijs tot gevolg kan hebben.

F4: Fotobeleid van de redactie.

Het fotobeleid van de redacties verschilt sterk. Voor *Vrij Nederland* gelden enkele grote veranderingen na de laatste restyling van het tijdschrift. Het blad is minder illustratief maar de fotografie is zorgvuldig gekozen en iedere week is er ruimte voor een foto-essay als achtergrondverhaal. *De Volkskrant* werkt met een groep vaste fotografen die moeten voldoen aan een aantal eisen die de krant heeft opgesteld. *NRC.next* werkt met de jongere fotografen van *NRC Handelsblad*. Tot slot probeert *Hollandse Hoogte* een balans te vinden tussen kwaliteit en beschikbaarheid. Een verschil tussen de dagbladen is dat *NRC.next* geen abonnement heeft op ANP om zoveel mogelijk een eigen stempel kunnen zetten. Zowel *NRC.next* als *de Volkskrant* maken gebruik van een eigen groep fotografen. *Vrij Nederland* schrijft opdrachten uit of fotografen bieden hun werk aan.

Portretfotografie

P1: Portret als vorm.

Iedere fotograaf heeft zijn eigen redenen om het portret als vorm te gebruiken. Toch zijn enkele overeenkomsten zichtbaar. Voor Jan Banning en Martin Roemers moet de inhoud van de foto corresponderen met de vorm. Dana Lixenberg, Joost van den Broek en Taco van der Eb gebruiken het portret om een persoonlijk verhaal over mensen te vertellen. Hellen van Meene gebruikt het portret op een kunstzinnige manier en valt buiten de groep van de fotojournalistieke fotografen. Ton Hendriks gebruikt het portret zodat lezers zich kunnen identificeren met de afgebeelde.

P2: Betekenis van portretten.

De betekenis van het portret is volgens Jan Banning, Hellen van Meene, Taco van der Eb en Martin Roemers afhankelijk van ieder afzonderlijk portret. Volgens hen valt er niet één betekenis toe te kennen aan het portret. Een andere groep respondenten (Dana Lixenberg, Ton Hendriks, Joost van den Broek, *Vrij Nederland*, *de Volkskrant*, *NRC.next*, Adriaan Monshouwer, Vincent Mentzel en Maurits Brands) is van mening dat de persoon of de emotie van de persoon de betekenis van het portret bepaalt. De blik van de fotograaf op de afgebeelde kan volgens Dana Lixenberg, Vincent Mentzel, *de Volkskrant* en *NRC.next* betekenis leggen in het portret. Tot slot bepaalt volgens *Hollandse Hoogte* het verhaal of de gebeurtenis van het portret de betekenis. Volgens het persbureau is dit het geval bij het journalistieke portret.

P3: Veranderingen in de portretfotografie.

De respondenten noemen veel veranderingen. Er zijn enkele overeenkomsten op te merken. Zo zeggen Dana Lixenberg en *de Volkskrant* dat de portretfotografie niet heel erg door de digitalisering is beïnvloed omdat veel portretfotografen op film blijven schieten. In het digitale portret gaan veel nuances van de huid en het gezicht verloren. Volgens Joost van den Broek, Ton Hendriks en *NRC.next* is er een mix zichtbaar tussen genres binnen de fotojournalistiek en is het portret vanuit verschillende benaderingen gebruikt. Het studioportret heeft volgens *Vrij Nederland* en Adriaan Monshouwer een sterke plaats gekregen naast het reportageportret in de fotojournalistiek. In

Nederland is volgens *Vrij Nederland* een school ontstaan van fotografen die zeer bekwaam zijn in het maken van het studioportret. Maurits Brands merkt een toename op van de interesse in het 'celebrity' portret. Volgens Vincent Mentzel en *Hollandse Hoogte* is de portretfotografie niet heel erg veranderd. Naast het traditionele portret ontstaan volgens Vincent Mentzel trends maar die vervagen op den duur. Tot slot geven Jan Banning, Martin Roemers en Hellen van Meene aan geen inzicht te hebben in de veranderingen in de portretfotografie.

P4: Definitie van het portret.

Over de definitie van het portret is geen eenduidig antwoord geformuleerd. Volgens *NRC.next* is de intentie van de fotograaf bepalend of een foto een portret is. Adriaan Monshouwer en *de Volkskrant* vinden een interactie tussen de fotograaf en de afgebeelde noodzakelijk bij een portret. De geportretteerde moet weten dat er een camera aanwezig is. Het portret moet voor *Vrij Nederland* een verhaal vertellen over een persoon of meerdere personen. Maurits Brands en Vincent Mentzel benoemen het multi-interpretabele karakter van het portret. Volgens hen is het noodzakelijk om het portret binnen iedere context te definiëren.

World Press Photo

W1: Portretten van World Press Photo.

Over de portretten van *World Press Photo* zijn vier gemene delers te noemen. Als eerste hebben de portretten van de wedstrijd volgens Dana Lixenberg en *Vrij Nederland* een sterke nieuwsassociatie. Het portret heeft volgens hen niet altijd een nieuwsrelatie maar de portretcategorie van *World Press Photo* is gedomineerd door nieuwsfotografen en niet door portretfotografen. Ten tweede is de portretcategorie volgens *de Volkskrant*, *NRC.next* en Dana Lixenberg tamelijk vaag door de uiteenlopende bekroonde portretten. Ten derde merken Adriaan Monshouwer, Joost van den Broek en *Vrij Nederland* op dat het studioportret niet is bekroond in de categorie. En tot slot is het portret volgens Jan Banning en *Hollandse Hoogte* journalistiek geïnterpreteerd door de jury. De respondenten met negatieve antwoorden over de portretcategorie hebben enkele verbeterpunten. De competitie moet volgens Joost van den Broek een onderscheid maken tussen journalistiek en kunst. Volgens *Vrij Nederland* moet er meer aandacht komen voor het studioportret.

W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo.

De discussie over manipulatie en amateurbeelden bij *World Press Photo* brengt veel uiteenlopende antwoorden teweeg. Over de bewerking van beelden hebben veel fotografen dezelfde mening. Vanwege het journalistieke karakter van de wedstrijd vinden de fotografen dat manipulatie niet is toegestaan. De wedstrijd moet volgens Joost van den Broek een duidelijk standpunt innemen over toelaatbare manipulatie. Hij vindt dat per categorie andere regels moeten gelden. Voor de portretcategorie moeten volgens hem soepelere regels gelden dan voor een nieuwscategorie. Over amateurbeelden zijn de fotografen meer verdeeld. Zo vraagt Dana Lixenberg zich af wat een amateur is. Iemand die dagelijks met fotografie bezig maar geen perskaart heeft, is volgens haar geen amateur. Jan Banning en Martin Roemers benoemen een praktisch en een kwaliteitsprobleem als

amateurbeelden worden toegelaten in de wedstrijd. Joost van den Broek suggereert om een aparte amateurcategorie toe te voegen. Onder de redacteurs is veel overeenstemming over dit onderwerp. Binnen de journalistieke categorieën mag volgens de redacteurs geen manipulatie worden toegelaten. Maar de wedstrijd moet per categorie de regels bekijken. Volgens *NRC.next* moet de wedstrijd heel duidelijk de grenzen van manipulatie benoemen omdat dit begrip breed is te interpreteren. De redacteurs vinden dat de competitie amateurbeelden niet moet uitsluiten. Als de wedstrijd de beste nieuwsbeelden bekroont, dan kunnen volgens *Vrij Nederland* en *de Volkskrant* de beelden van Abu Ghraib niet ontbreken. *NRC.next* vindt dat de wedstrijd moet kijken naar het gebruik van de foto. Als een foto door professionele media is gebruikt, dan moet de wedstrijd deze foto toelaten ongeacht de maker van de foto. De antwoorden van de 'experts' sluiten aan bij de redacteurs. Volgens Adriaan Monshouwer is manipulatie afhankelijk van de verwachtingen van de lezer. Bij nieuwsbeelden is de verwachting dat deze zo dicht mogelijk bij een werkelijkheid staan. Een onderscheid tussen journalistieke beelden en kunstbeelden zou volgens Vincent Mentzel helpen om manipulatie in de wedstrijd een plek te geven. En tot slot zegt Maurits Brands dat amateurbeelden een verrijking voor de wedstrijd kunnen zijn door de hoge nieuws waarde.

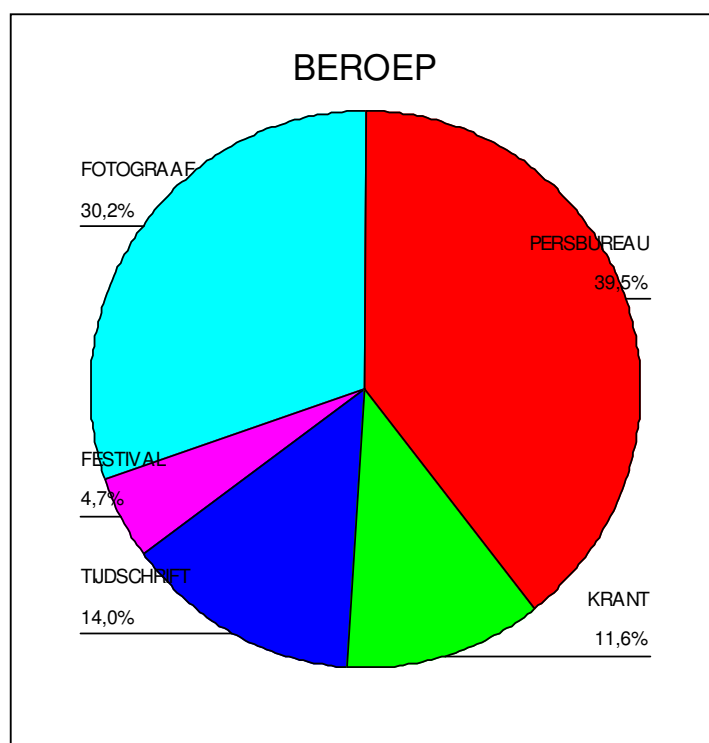
W3: Toekomst van World Press Photo.

Over de toekomst van *World Press Photo* zijn de respondenten verdeeld. Het imago van de wedstrijd is volgens veel respondenten erg goed. Maar er zijn veel opmerkingen en verbeterpunten voor de competitie genoemd. Volgens Dana Lixenberg is de competitie een log instituut door de jarenlange herhaling van het concept. Joost van den Broek vindt dat er binnen de jury meer consensus moet bestaan over de winnende beelden. Volgens Ton Hendriks kan de fotowedstrijd nieuws breder interpreteren zodat meer genres worden bereikt. De redacteurs van *de Volkskrant* en *NRC.next* vinden dat de jury minder conservatieve keuzes moet maken om jongere generaties te benaderen. *Vrij Nederland* vraagt zich af wat de fotowedstrijd met de categorie-indeling wil bereiken. Er zijn veel aanpassingen nodig als de wedstrijd pretendeert binnen iedere categorie de beste foto te bekronen. De portretcategorie is volgens *Vrij Nederland* absoluut niet sterk en de categorie is geen afspiegeling van wat er in de portretfotografie gebeurt. Adriaan Monshouwer zegt dat de winnende beelden niet de top van de fotografie zijn maar meer een dwarsdoorsnede. Volgens Vincent Mentzel kan de competitie concurrentie verwachten van de Chinese fotowedstrijd CHIPP. Tot slot merkt Maurits Brands op dat veel categorieën in de huidige fotojournalistiek buiten de wedstrijd lijken te vallen waardoor *World Press Photo* goed moet blijven kijken naar de categorie-indeling. Volgens hem kan de fotocompetitie haar visie verbreden door het gehele scala aan fotografische genres onder haar hoede te nemen zodat *World Press Photo* kan uitblinken met een volledig overzicht van beelden in de media. Dit kan desnoods in de vorm van een biënnale om bijvoorbeeld kunstfotografie aan bod te laten komen.

4.2 RESULTATEN INTERNATIONAAL

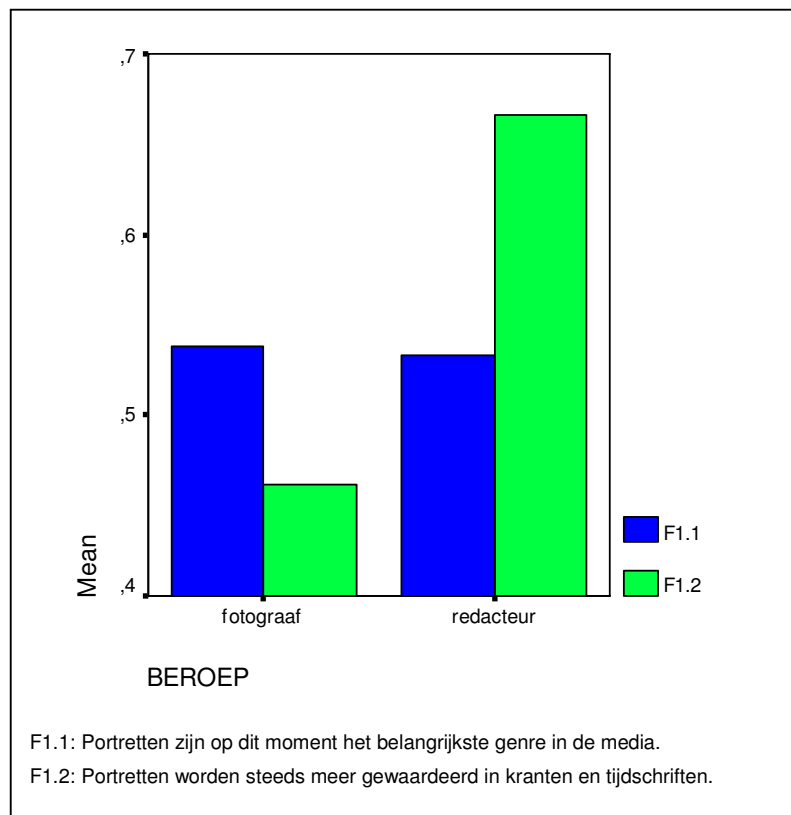
Respons | In totaal hebben 38 van de 98 respondenten (37%) meegewerkt aan de vragenlijst. Hiervan zijn 16 respondenten werkzaam bij een persbureau, 9 werkzaam als fotograaf, 6 werkzaam bij een tijdschrift, 5 werkzaam bij een krant en 2 werkzaam bij een fotofestival. Het onderstaande cirkeldiagram illustreert het beroep van de respondenten. Bij de verwerking van de resultaten is een verdeling gemaakt tussen fotografen en redacteurs. De twee respondenten van het fotofestival zijn ingedeeld bij redacteurs. In de bijlage is de complete lijst met respondenten opgenomen. Hierin is aangegeven welke respondenten hebben meegewerkt.

Figuur 4.1 *Uitvoerend beroep van de respondenten.*

4.2.1 Fotojournalistiek | In de volgende bespreking staan alle resultaten van het onderwerp fotojournalistiek centraal. Per topic zijn tabellen of samenvattingen gepresenteerd van de antwoorden die zijn gegeven door de internationale respondenten. In tabel 4.1 zijn de antwoorden gepresenteerd van de items F1.1 en F1.2 van het topic F1 (Positie van het portret in de fotojournalistiek). De verticale as geeft het aantal bevestigende antwoorden weer.

Tabel 4.1 Resultaten F1.1 en F1.2 uitgedrukt in gemiddelden (scores zijn minimaal 0 en maximaal 1).

F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek.

Over het item F1.1 zegt 53% van alle respondenten het eens te zijn met de stelling en 47% is het oneens. De argumentatie van de 53% is vooral negatief omdat het portret in de media volgens hen een goedkope en snelle manier is om foto's te plaatsen. De trend rondom bekendheden heeft volgens de 53% invloed op de populariteit van het portret in de media. Volgens de 47% van de respondenten is het portret een onderdeel in de fotojournalistiek naast vele andere genres. Het item F1.2 wordt met 60% bevestigd en met 40% ontkend. De grotere waardering voor het portret verklaart de 60% vanuit de populariteit rondom beroemdheden in de media en vanuit het belang van mensen op covers voor de verkoop van tijdschriften. Volgens de 40% is het portret een stabiel genre binnen de fotografie en is de waardering niet meer of minder geworden. Bij dit item is een verschil zichtbaar tussen de respondentengroepen. Redacteurs zien een grotere waardering van het portret in de media dan de fotografen.

Het laatste item van het topic F1 is F1.3 (Hoe zou u de positie van het portret beschrijven binnen de fotojournalistiek?). Volgens ongeveer 70% van de respondenten is het portret een geïntegreerd en centraal genre binnen de fotojournalistiek. Het portret vertelt het nieuws op een andere, meer persoonlijke, manier. De overige 30% van de respondenten interpreteert het portret als een gestileerde foto en zij vinden dat dit genre geen onderdeel is van de fotojournalistiek. Het gestileerde portret mag volgens deze 30% niet te dominant worden in de journalistieke media omdat dit geen vorm is van nieuwsfotografie.

F2: Mediagebruik van portretten.

Over F2 is de vraag F2.1 (Waarom denkt u dat kranten en tijdschriften kiezen voor een portret op de cover?) gesteld in de vragenlijst. Als antwoord zegt 80% van de respondenten dat het portret een herkenbare vorm is voor op de cover en dat lezers zich kunnen identificeren met het portret. Het gebruik van het portret is volgens deze 80% een makkelijke en goedkope manier en dit getuigt van een 'luie' redactie. De overige 20% van de respondenten kan geen redenen bedenken waarom kranten en tijdschriften kiezen voor een portret op de cover.

F3: Inzenden voor een fotojournalistieke prijs.

Aan de respondenten is over dit topic F3.1 (Waarom zou u wel of niet werk inzenden voor een fotoprijs?) voorgelegd. Alle respondenten zeggen de wedstrijd van *World Press Photo* belangrijk genoeg te vinden om werk in te zenden. Dit komt volgens de respondenten vooral door de herkenning, naamsbekendheid en de bevordering van de carrière die het winnen van een *World Press Photo* tot gevolg heeft. Volgens hen is het winnen van een fotoprijs eervol en blijven de foto's goed bewaard in een boek en kunnen deze dienen als visuele herinnering.

F4: Fotobeleid van de redactie.

Aan de redacteuren is gevraagd of zij een beschrijving kunnen geven van veranderingen in het fotobeleid (F4.1: Hoe is het fotobeleid van de redactie veranderd?). Uit de antwoorden blijkt dat voor iedere redactie het beleid erg specifiek is maar er zijn enkele overeenkomsten te noemen. De volgende veranderingen zijn ontstaan in het fotobeleid van de redacties: het overstappen op digitaal werk, het bijstellen van ethische standaarden, een meer selectievere werkwijze omdat de beschikbaarheid van beelden is toegenomen en een kleiner budget.

4.2.2 Portretfotografie | Het tweede onderwerp van de vragenlijst is portretfotografie. Dit onderwerp is verdeeld in vier topics met vijf geformuleerde items. Hieronder volgt de bespreking van de antwoorden die de respondenten hebben gegeven over portretfotografie.

P1: Portret als vorm.

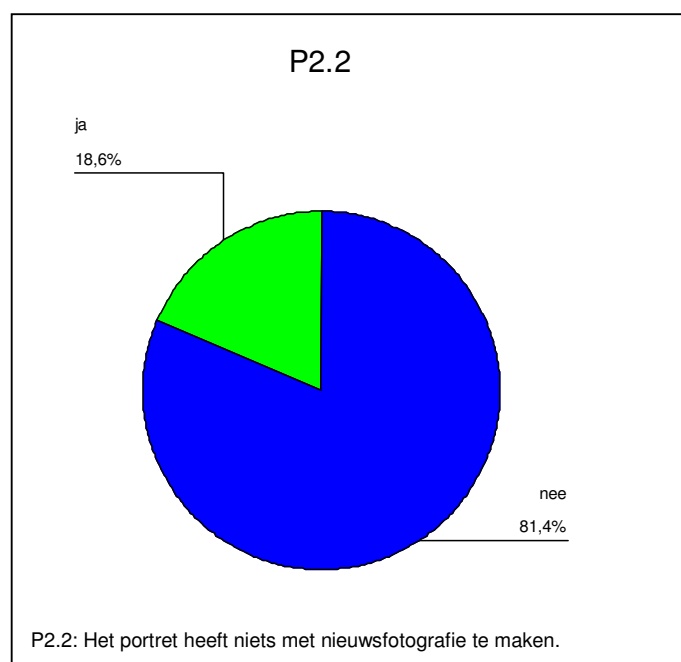
Als eerste is aan de fotografen gevraagd waarom zij het portret als vorm gebruiken (P1.1: Waarom gebruikt u het portret als vorm?). Iedere fotograaf heeft hiervoor persoonlijke redenen maar een belangrijke overeenkomst is de mogelijkheid om nieuws op een andere manier te vertellen. Voor de fotografen is het portret een andere vorm om lezers over een gebeurtenis te informeren waarbij het portret een persoonsgebonden verhaal vertelt.

P2: Betekenis van het portretten.

Ten tweede is aan de respondenten gevraagd om de betekenis van portretten (P2.1: Welke betekenis kan het portret hebben?) te beschrijven. Alle respondenten vinden dat ieder portret een andere betekenis heeft omdat dit geheel afhankelijk is van de gebeurtenis, de intentie van de fotograaf en de context waarin het portret is geplaatst. Volgens de respondenten heeft het portret niet één betekenis

maar ligt dit voor een groot deel besloten in de afgebeelde persoon. Voor het topic P2 is aan de respondenten een tweede item voorgelegd. De stelling P2.2 (Het portret heeft niets met nieuwsfotografie te maken) is aan de respondenten voorgelegd om na te gaan welke relatie het portret heeft met nieuwsfotografie. In de onderstaande figuur zijn de antwoorden op deze stelling gepresenteerd. Van de respondenten is 81% het niet eens met de stelling omdat volgens hen portretten gemaakt kunnen zijn in context van een nieuwsgebeurtenis. De overige 19% is het wel eens met de stelling. Zij refereren naar het 'celebrity' portret dat volgens hen geen enkele nieuwsrelatie heeft.

Figuur 4.2 Resultaten P2.2 uitgedrukt in percentages.

P3: Veranderingen in de portretfotografie.

Ten derde is aan de respondenten gevraagd om veranderingen in de portretfotografie te beschrijven (P3.1: Welke ontwikkelingen en veranderingen kenmerken de portretfotografie?). Volgens 70% van de respondenten is de belangrijkste verandering de toename van de gestileerde 'celebrity' portretten. Dit is volgens hen geen positieve ontwikkeling maar de media zijn gericht op persoonlijkheden en het 'celebrity' portret past hierbij. Een tweede verandering is de overlap van het portret met de fotojournalistiek en zijn de grenzen tussen de fotogenres niet meer duidelijk. Volgens de overige 30% van de respondenten zijn geen opmerkelijke veranderingen zichtbaar in de portretfotografie.

P4: Definitie van het portret.

Over dit laatste topic van portretfotografie is één vraag gesteld. Aan de respondenten is gevraagd om een definitie van het portret te geven (P4.1: Hoe zou u het portret definiëren?). Van alle respondenten antwoord 90% dat het portret een verhaal over een persoon of een gebeurtenis vertelt. Een portret hoeft volgens deze 90% niet een close-up van een gezicht te zijn maar kan het portret meer omgeving

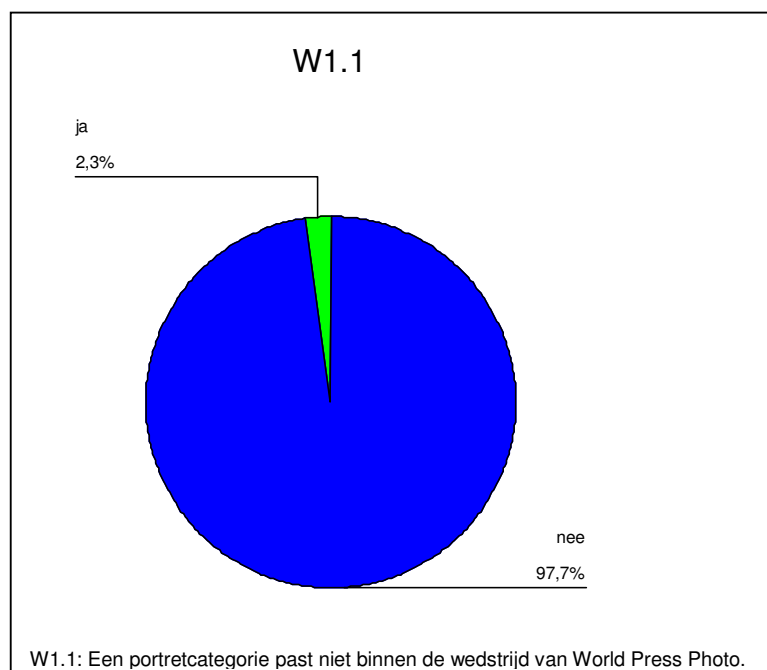
tonen. Volgens de overige 10% van de respondenten kan het portret in veel vormen voorkomen waardoor zij geen sluitende definitie kunnen geven.

4.2.3 World Press Photo | Dit laatste onderwerp van de vragenlijst is te verdelen in drie topics. In totaal zijn hierover negen items voorgelegd aan de respondenten. Hieronder volgt de bespreking en presentatie van alle antwoorden over *World Press Photo*.

W1: Portretten van World Press Photo.

Het eerste item van dit topic is een stelling over de portretcategorie van *World Press Photo* (W1.1: Een portretcategorie past niet binnen de wedstrijd van World Press Photo). Volgens een zeer ruime meerderheid van 98% is de portretcategorie heel belangrijk omdat dit genre een centrale plek heeft in de fotojournalistiek en het portret is een oud fotografisch genre. Slechts 2% is het eens met de stelling omdat het portret volgens hen geen verhaal kan vertellen en daarom verdient dit genre geen plek in de competitie. Het onderstaande cirkeldiagram laat de verdeling van de antwoorden zien.

Figuur 4.3 Resultaten W1.1 uitgedrukt in percentages.

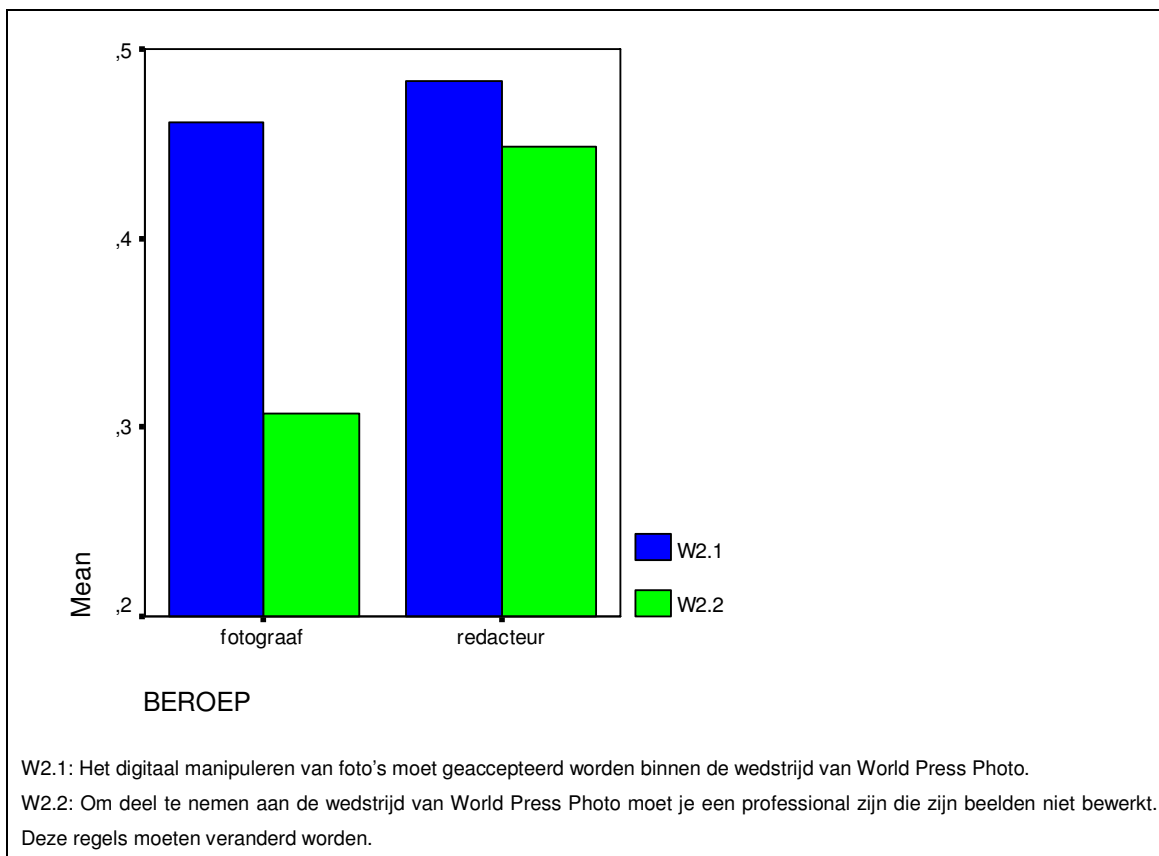
Ten tweede is aan de respondenten gevraagd of de portretcategorie veranderd zou moeten worden (W1.2: Hoe zou de portretcategorie van World Press Photo veranderd moeten worden?). Volgens 80% van de respondenten moet binnen de categorie een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen het 'celebrity' portret en het journalistieke portret. De wedstrijd moet volgens deze 80% aangeven wat voor foto's onder het genre portret vallen. Zoals de categorie nu bestaat, is die volgens deze respondenten een verlengde van andere categorieën en is het geen afspiegeling van de portretten in de media. Meer richtlijnen over het journalistieke portret en het studioportret zijn volgens

hen noodzakelijk. Volgens 15% van de respondenten is het niet nodig om de categorie te veranderen en 5% van de respondenten weet niet van het bestaan van de categorie.

W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo.

Over dit tweede topic zijn drie items aan de respondenten voorgelegd. De onderstaande tabel illustreert de antwoorden van de items W2.1 en W2.2. De verticale as geeft het aantal bevestigende antwoorden weer.

Tabel 4.4 Resultaten W2.1 en W2.2 uitgedrukt in gemiddelden (scores zijn minimaal 0 en maximaal 1)

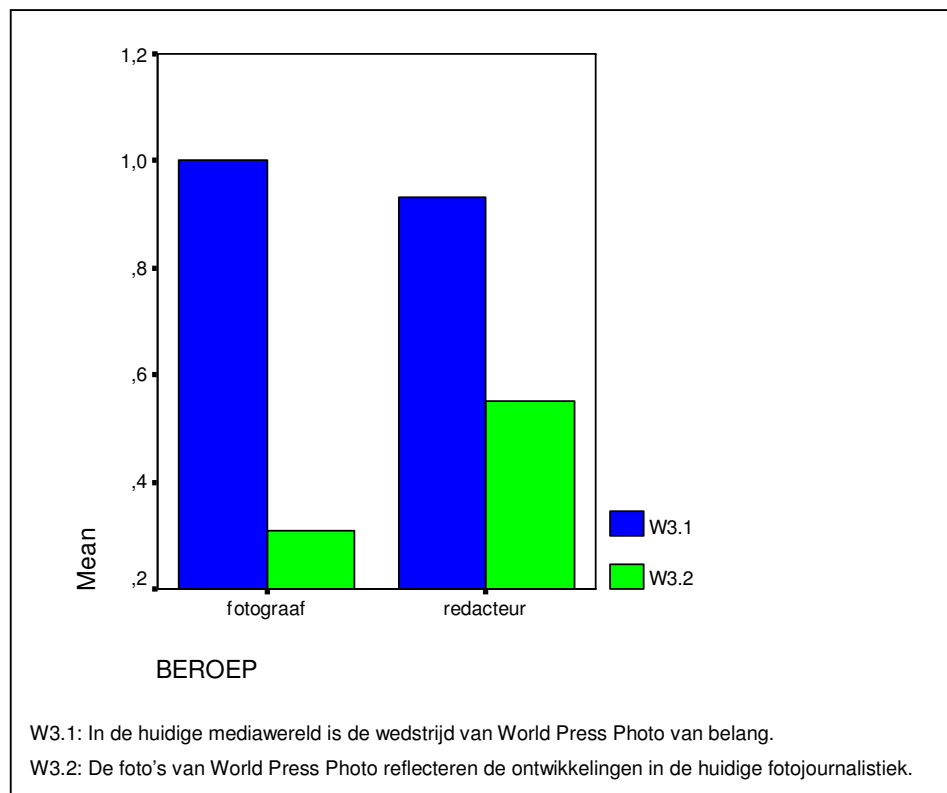
De antwoorden op het eerste item zijn voor de fotografen en redacteuren gelijk verdeeld. Van alle respondenten is 53% het oneens met de stelling. De overige 47% van alle respondenten is het wel eens met de stelling. Deze groep beargumenteert dat fotografie altijd al manipulatie is en dat gezien de digitale ontwikkelingen de competitie manipulatie moet accepteren. Volgens hen is het een ontwikkeling die niet ontkend kan worden en de wedstrijd moet dit toelaten. De 53% is van mening dat *World Press Photo* een journalistieke fotowedstrijd is en dat de foto's naar een werkelijkheid moeten refereren. Over het tweede item zijn de respondenten verdeeld. Meer fotografen vinden dat de regels van de competitie niet veranderd mogen worden. Van alle respondenten vindt 58% dat de regels onveranderd moeten blijven. De overige 42% vindt dat de wedstrijd naar de waarde van de foto moet kijken en niet alleen naar de persoon die de foto heeft gemaakt. Over manipulatie zegt deze 42% dat dit per categorie moet worden vastgesteld.

Aan de redacteuren is over amateurbeelden gevraagd hoe de fotoredactie omgaat met deze beelden (W2.3: Hoe gaat de fotoredactie om met amateurbeelden, zijn hier speciale criteria voor?). Van de redacteuren geeft 10% aan geen amateurbeelden te gebruiken. De overige 90% van de redacteuren gebruiken amateurbeelden onder bepaalde omstandigheden. Hierbij gelden extra maatregelen zoals een controle van het beeld op authenticiteit, exclusiviteit en op de nieuws waarde.

W3: Toekomst van World Press Photo.

Over dit laatste topic zijn vier items voorgelegd aan de respondenten. Als eerste is gevraagd naar het belang van de fotowedstrijd in de mediawereld (W3.1: In de huidige mediawereld is de wedstrijd van World Press Photo van belang). Er is weinig verschil tussen de respondenten over deze stelling. Van alle respondenten is 95% het eens met de stelling omdat de wedstrijd volgens hen een belangrijk platform is voor professionele fotojournalisten. Over het tweede item (W3.2: De foto's van World Press Photo reflecteren de ontwikkelingen in de huidige fotojournalistiek) zijn de meningen meer verdeeld. Van alle respondenten is 52% het niet eens met de stelling omdat de fotowedstrijd geen nieuwe ideeën maar stereotypen over fotografie laat zien door de conservatieve keuzes van de juryleden. De overige 48% vindt dat de wedstrijd wel de fotojournalistiek reflecteert vanwege het belang bij veel fotojournalisten. De redacteuren oordelen positiever over de foto's van de wedstrijd dan de fotografen. In de onderstaande tabel zijn de antwoorden weergegeven. De verticale as illustreert het aantal bevestigende antwoorden.

Tabel 4.5 Resultaten W3.1 en W3.2 uitgedrukt in gemiddelden (scores zijn minimaal 0 en maximaal 1)

Bij het derde item is aan de respondenten gevraagd om de positie van de wedstrijd te beschrijven (W3.3: Hoe zou u de positie van de competitie van World Press Photo beschrijven binnen de huidige media?). Van alle respondenten vindt 70% de fotowedstrijd een belangrijk instituut omdat het werk van veel fotojournalisten wordt gepromoot. De competitie heeft volgens hen een goede reputatie. De overige 30% van de respondenten vindt dat de competitie een kleine gemeenschap bereikt door het beperkte jurypanel van geprinte media en grote persbureaus. De categorieomschrijvingen zijn volgens hen vaag en zij vinden het noodzakelijk dat er meer richtlijnen voor de wedstrijd komen.

Tot slot is aan de respondenten de ruimte geboden om opmerkingen of adviezen te geven over de wedstrijd (W3.4: Heeft u vragen, opmerkingen of adviezen voor de wedstrijd van World Press Photo?). De antwoorden op deze vraag zijn in te verdelen in twee richtingen. De helft van de respondenten vindt dat de wedstrijd goed functioneert door traditionele waarde in tact te houden en geen manipulatie en amateurbeelden toe te laten. De andere groep respondenten heeft veel kritiek op de wedstrijd. Volgens hen moet *World Press Photo* een minder conservatieve esthetiek kiezen, nieuwe manieren van fotografie insluiten, één winnaar per categorie kiezen, relevant blijven bij digitale ontwikkelingen en een breder scala bereiken door juryleden als curators en schrijvers te kiezen.

4.3 VERGELIJKING INTERNATIONAAL - NATIONAAL

Na de presentatie van alle bevonden resultaten in de vorige twee paragrafen zijn in deze bespreking de internationale en nationale resultaten met elkaar vergeleken. Per onderwerp zijn steekwoorden in tabellen weergegeven. Iedere tabel is voorzien van een toelichting om de verschillen en overeenkomsten tussen de internationale en nationale respondenten te benoemen. Over het eerste onderwerp is veel gelijkheid tussen de internationale en nationale resultaten. Een belangrijk verschil is het benoemen van het 'celebrity' portret bij de positie van het portret in de fotojournalistiek door de internationale respondenten. De nationale respondenten benoemen dit genre niet in deze context. Het gebruik van het portret is door beide respondentengroepen omschreven als een gemakzuchtige manier maar ook als een herkenbare vorm voor de lezers dat kan leiden tot identificatie met de afgebeelde. De redenen voor het inzenden van een fotoprijs zijn voor beide groepen gelijk. Het winnen van een prijs kan tot naamsbekendheid en erkenning van het werk leiden. Het fotobeleid van de redacties is onder meer afhankelijk van het medium. Toch zijn er enkele overeenkomsten en verschillen op te merken tussen de redacties. Voor de internationale en nationale redacties geldt dat het beleid is beïnvloed door digitalisering. De internationale respondenten geven aan dat hierdoor de ethische standaarden zijn verscherpt en dat de redactie meer selectief is geworden. De nationale redacties geven aan voor de kwaliteit te kiezen van een kleine groep fotografen en hierdoor een eigen fotografische stempel te willen zetten. In tabel 4.6 zijn de resultaten voor fotojournalistiek in de vorm van steekwoorden gekoppeld aan de items.

Tabel 4.6 *Vergelijking resultaten fotojournalistiek*

Fotojournalistiek	Internationaal	Nationaal
F1: Positie van het portret in de fotojournalistiek	<ul style="list-style-type: none"> • 'Celebrity' portret • Snelle / goedkope manier 	<ul style="list-style-type: none"> • Belang van mensen • Persoonlijk verhaal
F2: Gebruik van het portret in de media	<ul style="list-style-type: none"> • Gemakzuchtig • Herkenbare vorm 	<ul style="list-style-type: none"> • Gemakzuchtig • Identificatie
F3: Inzenden voor een fotoprijs	<ul style="list-style-type: none"> • Naamsbekendheid • Erkenning 	<ul style="list-style-type: none"> • Naamsbekendheid • Erkenning
F4: Fotobeleid van de redactie	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalisering • Ethische standaarden • Meer selectief • Kleiner budget 	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalisering • Kwaliteit • Eigen stempel

Net als bij het onderwerp fotojournalistiek is bij het onderwerp portretfotografie veel gelijkenis op te merken tussen de internationale en nationale respondenten. De fotografen geven zeer diverse redenen waarom zij het portret als vorm gebruiken. Een overeenkomst tussen de fotografen is het kiezen van een andere vorm om een verhaal te vertellen. De nationale fotografen geven aan dat de vorm overeen moet komen met de inhoud. De betekenis van het portret is volgens alle respondenten sterk afhankelijk van het soort foto. Door beide respondentgroepen zijn er drie aspecten genoemd die invloed hebben op de betekenis van het portret. De gebeurtenis of situatie, de intentie of blik van de fotograaf en de persoon of de emotie van de geportretteerde kan betekenis leggen in een portret. Bij de veranderingen in de portretfotografie is door de internationale respondenten de toename van het aantal 'celebrity' portretten opgemerkt. Net als bij de positie van het portret in de fotojournalistiek leggen de internationale respondenten bij dit onderwerp de nadruk op 'celebrity' portretten. De nationale respondenten benoemen deze verandering niet. Een overlap tussen de respondentgroepen is het opmerken van de mix van genres in de fotojournalistiek. De nationale respondenten benoemen het verschil tussen het digitaal fotograferen en het schieten op film. De portretfotografie is volgens de nationale respondenten een genre waarin nog veel op film wordt gefotografeerd omdat er heel veel leven en nuances verloren gaan bij het digitale portret. De portretfotografie lijkt nog in handen te zijn van het 'traditioneel' fotograferen op film. Het definiëren van het portret loopt erg uiteen bij de respondenten. Net als in het theoretisch kader is aangegeven, bestaat er geen sluitende definitie van het portret zoals het geval is bij andere fotografische genres. Een overeenkomst tussen de respondentgroepen is de omschrijving dat het portret een persoonsgebonden verhaal dient te zijn. De nationale respondenten benoemen de interactie tussen de fotograaf en de geportretteerde en het multi-interpretabel karakter van het portret. In tabel 2.7 zijn de steekwoorden gepresenteerd.

Tabel 4.7 *Vergelijking resultaten portretfotografie*

Portretfotografie	Internationaal	Nationaal
P1: Portret als vorm	<ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijke redenen • Andere vorm voor een verhaal 	<ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijke redenen • Inhoud gelijk aan vorm
P2: Betekenis van portretten	<ul style="list-style-type: none"> • Gebeurtenis / Situatie • Intentie fotograaf • Persoon / Emotie 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebeurtenis / Situatie • Intentie fotograaf • Persoon / Emotie
P3: Veranderingen in de portretfotografie	<ul style="list-style-type: none"> • Meer 'celebrity' • Overlap met fotojournalistiek 	<ul style="list-style-type: none"> • Digitaal versus Film • Mix van genres
P4: Definitie van het portret	<ul style="list-style-type: none"> • Persoonsgebonden verhaal 	<ul style="list-style-type: none"> • Foto van een persoon • Interactie tussen fotograaf en afgebeelde • Multi – interpretable genre

De resultaten over het laatste onderwerp *World Press Photo* zijn divers maar vertonen enkele overeenkomsten. Volgens de respondentgroepen moet er een verdeling komen in de portretcategorie van *World Press Photo* die het journalistieke reportageportret onderscheidt van het ('celebrity') studioportret. Volgens de internationale respondenten is de portretcategorie een verlengde van de nieuwscategorieën en is het geen afspiegeling van de portretfotografie in de media. De competitie moet meer richtlijnen formuleren. In de lijn van deze opmerking vinden de nationale respondenten dat de portretcategorie teveel uiteenlopend is en dat *World Press Photo* het portret moet omschrijven. De antwoorden over manipulatie en amateurbeelden bij *World Press Photo* zijn verdeeld tussen de respondentgroepen. Een kleine minderheid van de internationale respondenten is van mening dat de wedstrijd deze regels moet aanpassen omdat ontwikkelingen in de fotojournalistiek niet ontkend kunnen worden. Een grote meerderheid van de internationale respondenten gebruikt amateurbeelden onder speciale omstandigheden en zij vinden dat dit een plek moet krijgen in de wedstrijd. De nationale respondenten zijn van mening dat de wedstrijd geen manipulatie moet toelaten bij journalistieke categorieën. In het geval van andere categorieën waarbij de nieuwswaarde minder van belang is, zoals de portretcategorie, kan een bepaalde manipulatie worden toegelaten. Het is belangrijk volgens de nationale respondenten dat de wedstrijd het begrip manipulatie toelicht en formuleert omdat het een breed begrip is. Het gebruik van amateurbeelden in de wedstrijd kan leiden tot een praktisch probleem en een kwaliteitsverlies maar als professionele media het beeld hebben gebruikt, moet de wedstrijd niet kijken naar de maker van het beeld maar naar de waarde ervan in de media. Over de toekomst van *World Press Photo* is een opvallende overeenkomst zichtbaar tussen de respondentgroepen. De internationale en nationale respondenten vinden dat *World Press Photo* een geweldig imago heeft maar wel met veel kritiekpunten. De wedstrijd maakt volgens beide groepen conservatieve keuzes die besloten liggen in de jury. De jury zou volgens de internationale en nationale

respondenten een breder scala moeten bereiken zoals curators en schrijvers en niet alleen mensen uit de traditionele fotojournalistiek. Volgens de respondenten moet de wedstrijd jongere juryleden kiezen om een meer non-conformistische fotografie te representeren. Een andere overeenkomst tussen de groepen is een opmerking over de categorieomschrijvingen die volgens hen vaag en teveel uiteenlopend zijn. Per categorie zouden richtlijnen en regels voor manipulatie omschreven moeten worden om zo aan te sluiten op het beeldgebruik in de media. Vanuit de nationale respondenten komt de opmerking om meer jongere generaties te bereiken. De mogelijkheid om dit te bereiken komt van de internationale respondenten die suggereren om nieuwe manieren van fotografie op te nemen in wedstrijd.

Tabel 4.8 *Vergelijking resultaten World Press Photo*

World Press Photo	Internationaal	Nationaal
W1: Portretten van World Press Photo	<ul style="list-style-type: none"> • ‘Celebrity’ – journalistiek • Verlengde van nieuwscategorieën • Richtlijnen 	<ul style="list-style-type: none"> • Studio – reportage • Uiteenlopend • Definiëren
W2: Manipulatie en amateurbeelden bij World Press Photo	<ul style="list-style-type: none"> • Regels veranderen • Ontwikkelingen erkennen • Wel amateurbeelden 	<ul style="list-style-type: none"> • Geen manipulatie • Formuleringen • Wel amateurbeelden
W3: Toekomst van World Press Photo	<ul style="list-style-type: none"> • Geweldig imago • Minder conservatieve keuzes • Categorieomschrijvingen • Nieuwe manieren van fotografie insluiten 	<ul style="list-style-type: none"> • Geweldig imago • Minder conservatieve keuzes • Categorieomschrijvingen • Jongere generaties bereiken

De verschillen tussen de nationale en internationale respondenten zijn zeer minimaal. Er zijn twee belangrijke verschillen op te merken. Het eerste verschil is de opmerking over het ‘celebrity’ portret door de internationale respondenten. In vergelijking met de internationale media, en dan vooral de Verenigde Staten, heeft het ‘celebrity’ portret in Nederland een klein aandeel in de media. Dit zal de reden zijn dat de nationale respondenten de invloed en het belang van het ‘celebrity’ portret niet benoemen. Het tweede verschil is de toelaatbaarheid van manipulatie in de fotowedstrijd. De internationale respondenten zijn over dit onderwerp minder conservatief dan de nationale respondenten. Volgens de internationale media zijn de regels met betrekking tot manipulatie van de fotocompetitie aan verandering toe omdat *World Press Photo* de digitale ontwikkelingen moet erkennen. De nationale respondenten zijn over dit onderwerp meer terughoudend en vinden dat *World Press Photo* geen manipulatie moet toelaten. De resultaten zijn in hoofdstuk vijf samengenomen vanwege de vele overeenkomsten tussen de nationale en internationale respondenten.

5.1 CONCLUSIES

Na de rapportage van alle resultaten zal in dit laatste hoofdstuk de vraagstelling beantwoordt worden. In het eerste deel zijn de interne resultaten van *World Press Photo* vergeleken met de theorie en de onderzoeksresultaten van de interviews en vragenlijsten. Op basis van deze gegevens is in het tweede deel een verandering van de portretcategorie gepresenteerd.

5.1.1 Het portret van *World Press Photo* | De portretcategorie van *World Press Photo* heeft een groot kwantitatief belang binnen de wedstrijd. Door het hoge aantal ingezonden portretten tijdens de wedstrijd van 2006 is de portretcategorie de op één na grootste categorie geworden. Vanwege een zichtbare toename van het gecontroleerde portret in de media is in 1997 de portretcategorie toegevoegd. Voorheen is het portret ingedeeld in de categorie 'Mensen in het nieuws' maar het is onmogelijk geworden om het gecontroleerde portret in deze categorie te bekronen. Vanuit de organisatie heeft de portretcategorie naast het kwantitatieve belang ook een pragmatisch aspect. Het portret zorgt voor een evenwicht in de presentatie zodat de wedstrijd niet is gedomineerd door harde nieuwsbeelden. De fotowedstrijd is voor het publiek aantrekkelijker als er een balans is tussen de beelden en de persoonlijke vorm van het portret sluit hierbij aan. Het belang van de portretcategorie voor *World Press Photo* valt niet te ontkennen maar sluit het portret van de competitie aan bij de portretfotografie in de media?

Voordat de vraagstelling wordt beantwoord, is het noodzakelijk om de representativiteit van de respondentgroep te bespreken. De bevonden resultaten zijn verkregen dankzij de medewerking van 46 respondenten. In totaal zijn 9 nationale respondenten geïnterviewd en 37 internationale respondenten hebben de vragenlijst ingevuld. Het aantal respondenten is niet erg hoog. Om deze reden is gekozen voor een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Naast het aantal respondenten is het meer van belang om te kijken in welke context zij werkzaam zijn. Uit de respons is gebleken dat veel respondenten die hebben meegewerkt een actieve relatie hebben met *World Press Photo*. Dit uit zich in een samenwerking, een jaarlijkse deelname aan de wedstrijd of een deelname aan de jury. Respondenten, die minder direct in contact staan met *World Press Photo*, zijn niet in grote aantallen vertegenwoordigd in dit onderzoek. Dit zijn voornamelijk redacteuren van tijdschriften als *Vogue*, *Colors*, *Harper's Bazaar*, *Vanity Fair* en *People*. Fotografen zoals Inez van Lamsweerde, Rineke Dijkstra en Martin Parr, die niet in de fotojournalistiek werkzaam zijn maar in de mode of kunst, zijn niet goed bereikbaar voor een vragenlijst over *World Press Photo*. Het feit dat deze respondenten niet hebben meegewerkt aan het onderzoek kan naast het ontbreken van een relatie met *World Press Photo* ook te maken hebben met deadlines en drukte van de respondenten. De respondentgroep blijft in de buurt van het netwerk van *World Press Photo* en mensen hier buiten zijn moeilijk bereikbaar. Tijdens de bespreking van de conclusies moet in beschouwing worden genomen dat de respondentgroep redelijk betrokken is bij de fotocompetitie van *World Press Photo*.

De positie van het portret is ondanks alle veranderingen in de fotojournalistiek erg belangrijk naast het gros van de nieuwsbeelden. Uit het theoretisch kader alsmede uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat het belang van mensen in het nieuws de plek van het portret zal waarborgen. De drie invloeden, die in het theoretisch kader zijn besproken in het kader van de veranderingen in de fotojournalistiek, hebben niet alledrie de portretfotografie veranderd. De toegankelijkheid van digitale manipulatie heeft de portretfotografie zodanig beïnvloed dat fotografen op meerdere manieren het gezicht benaderen. Retouchering van rimpels en oneffenheden is sneller en makkelijker uit te voeren dankzij digitalisering. Maar veel portretfotografen kiezen voor de analoge manier van werken zodat nuances in het gezicht zichtbaar blijven. Ten tweede heeft de actieve rol van de burger in de journalistiek er niet toe geleid dat een genre van amateur portretfotografie is ontstaan. Deze invloed lijkt zich (voorlopig) te beperken tot de nieuwsfotografie. De tendens die de actieve rol van de burger mogelijk heeft gemaakt, is wel terug te vinden in de portretfotografie. De aandacht voor het individu en persoonlijke verhalen in de media heeft ruimte gemaakt voor civiele journalistiek. De positie van het portret is versterkt door deze individualisering. Het portret vertelt een persoonlijk verhaal waarmee lezers zich kunnen identificeren en is voor redacties een snelle en goedkope manier om de lezer te informeren.

De laatste invloed, de vervaging tussen kunst en journalistiek, lijkt het meest terug te vinden in de portretfotografie. Het portret is in beide disciplines een belangrijk genre. Het strikte onderscheid tussen deze disciplines in de fotojournalistiek is grotendeels verdwenen. Een overlap in fotografie tussen de dagelijkse pers en de geïllustreerde tijdschriften is zichtbaar waardoor het portret in de media voor meerdere doeleinden wordt gebruikt. De ambigue definitie van het portret is gereflecteerd in het beeldgebruik van de media. De portretten (klassiek, reportage, 'celebrity' en kunstzinnig) uit schema 2.1 zijn gemixt in de pers en dit wijst op het multi-interpretabele karakter van het portret. Zowel gecontroleerde studioportretten als 'spontane' portretten op locatie zijn een onderdeel van de dagelijkse en wekelijkse pers. Het gemixte beeldgebruik van de pers is door de resultaten van het onderzoek bevestigd.

De fotocompetitie van *World Press Photo* is niet zoals de fotojournalistiek veranderd. De digitalisering van de fotografie heeft de verwerking van alle inzendingen makkelijker gemaakt. Digitale manipulatie is in de competitie niet toegestaan terwijl deze regel zeer moeilijk is te controleren. De invloed van civiele journalistiek laat de fotocompetitie niet toe door alleen professionals in te laten zenden. Door de journalistieke interpretatie van de jury is de grens tussen kunst en journalistiek bij *World Press Photo* duidelijk aanwezig. De competitie van *World Press Photo* is door de beoordeling van categorieën en het hanteren van regels ver verwijderd van de huidige fotojournalistiek. Door het verschil tussen de fotocompetitie van *World Press Photo* en de fotojournalistiek zullen genres op verschillende wijze geïnterpreteerd en beoordeeld worden.

De positie van het portret is zowel in de fotojournalistiek als in de fotocompetitie van *World Press Photo* sterk. Het genre heeft in beide gevallen een sterk kwantitatief belang. In de pers zorgt het portret, net als bij *World Press Photo*, voor een goed ritme en een afwisseling in de fotografie. De beoordeling en categorisering van de portretfotografie binnen *World Press Photo* sluit echter niet aan bij de ontwikkelingen van het portret in de fotojournalistiek. Het gebruik van het portret in de media

gaat verder waar de portretcategorie van *World Press Photo* stopt. De be kroonde portretten in de wedstrijd van 1997 tot en met 2006 zijn grotendeels reportageportretten die op locatie in zwart-wit van onbekende mensen zijn gemaakt. Deze nieuwsgelateerde portretten vertonen een grote overlap met de categorie 'Mensen in het nieuws' en het studioportret is in de wedstrijd nauwelijks be kroond. Het doel waarmee de portretcategorie in 1997 is opgericht, om het studioportret een plek te geven, lijkt door deze bevinding niet bereikt. Het gecontroleerde studioportret past volgens de jury niet in een journalistieke wedstrijd. Maar reikt *World Press Photo* prijzen uit voor de manier zoals de jury wil dat de fotojournalistiek is of moet het de realiteit reflecteren zoals de pers in de 21^e eeuw is?

Het belangrijkste verschil tussen de portretten van de portretcategorie van *World Press Photo* en van de gedrukte pers is de interpretatie van dit genre. Hierdoor is de aansluiting van de portretcategorie met de portretten in de media beperkt tot het journalistieke reportageportret. Door het gat tussen de portretten van de wedstrijd en de gedrukte media moet de vraagstelling ontkennend beantwoord worden. De be kroonde portretten van *World Press Photo* zijn geen afspiegeling van de portretten die in de gedrukte media zijn gepubliceerd. De positie van het portret is sterk in de competitie maar de beoordeling en categorisering van de portretcategorie sluit teveel portretten uit. De journalistieke benadering van de jury heeft hier een belangrijk aandeel in. De jury be kroont het reportageportret ten koste van het studioportret omdat gecontroleerde foto's volgens het jurypanel niet passen binnen een journalistieke fotowedstrijd. De gedrukte pers deelt deze opvatting niet. Dit blijkt uit het veelvuldige gebruik van het gecontroleerde (studio)portret in kranten en tijdschriften. De portretcategorie is om deze reden geen afspiegeling van de portretten in de fotojournalistiek. Het is mogelijk om de portretcategorie van *World Press Photo* meer aan te laten sluiten bij het portret in de media door enkele veranderingen in de categorie en in de beoordeling van de jury aan te brengen.

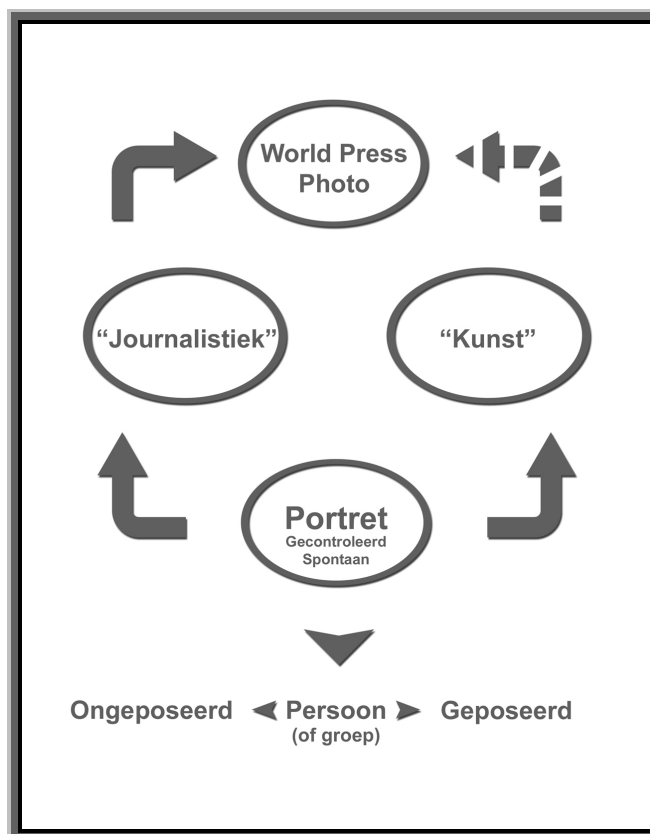
5.1.2 De portretcategorie herzien | Het beeldgebruik van de pers laat zien dat het portret niet alleen journalistiek interpreteerbaar is. Door de naam van *World Press Photo* en de doelstellingen die de organisatie stelt, is het haast onmogelijk om niet te kijken naar veranderingen in de gedrukte pers. De fotocompetitie heeft niet als voornaamste doel om vernieuwende fotografie te tonen. Het promoten van een vrije pers door een platform te bieden voor alle professionele fotojournalisten reikt een bredere nieuwscontext. De uitwisseling van informatie is voor *World Press Photo* belangrijker dan de nieuwste trends in fotografie te tonen. Maar door te ambiëren een platform te zijn voor de huidige fotojournalistiek is de competitie genoodzaakt benaderingen en interpretaties van genres aan te passen op ontwikkelingen in de journalistiek. Door het negeren en ontkennen van ontwikkelingen kan de fotocompetitie als dinosaurus achter blijven in een dynamische mediawereld. Wat moet er gebeuren met de huidige portretcategorie om deze aan te laten sluiten bij de ontwikkelingen in de portretfotografie?

Uit het onderzoek en de jurering van afgelopen jaren is gebleken dat een mengvorm van 'spontane' (reportage)portretten met gecontroleerde (studio)portretten niet de ideale oplossing is. Zelfs als de definitie van de portretcategorie is gericht op het 'celebrity' portret, be kroont de jury toch het spontane portret van onbekende personen. Een scheiding tussen het 'spontane' portret en het gecontroleerde portret in de categorie lijkt meer gepast. Uit het onderzoek is gebleken dat de

respondenten deze tegenstelling benoemen met journalistiek - studio. Door de journalistieke portretten te scheiden van de gecontroleerde portretten ontstaat er veel overlap met de beelden uit de categorie 'Mensen in het nieuws'. Het lijkt er dus op dat de portretcategorie alleen geconcentreerd moet zijn op het studioportret. In 1997 is de portretcategorie met deze intentie opgericht maar door de keuzes van de jury is het onderscheid journalistiek – studio niet bereikt.

In figuur 5.1 is de relatie van het portret van *World Press Photo* met de disciplines kunst en journalistiek geïllustreerd. De verbinding van het portret met kunst is minder sterk. De portretten (klassiek, reportage, 'celebrity' en kunstzinnig) die zijn besproken in het theoretisch kader en geïllustreerd zijn in figuur 2.1 kunnen worden geplaatst in figuur 5.1. De bekroonde portretten van *World Press Photo* blijven in de buurt van het reportageportret dat is geconcentreerd op een gebeurtenis of situatie. Het klassieke portret is wel eens bekroond in de categorie maar dan vaak in context van een journalistieke achtergrond. De overige twee portretten, 'celebrity' en kunstzinnig, zijn sporadisch terug te vinden in de portretcategorie van *World Press Photo*. Het reportageportret blijft voornamelijk in de buurt van de journalistiek terwijl de overige drie portretten in beide disciplines terugkomen. Om in de portretcategorie niet alleen reportageportretten te bekronen maar ook 'celebrity' en kunstzinnige portretten zijn er verschillende mogelijkheden denkbaar. Door een andere benadering van het portret te hanteren, concentreert de fotocompetitie *World Press Photo* zich niet alleen op journalistiek maar krijgt de kunstdiscipline ook ruimte. Hierdoor sluit de fotowedstrijd meer aan bij het huidige beeldgebruik in de media.

Figuur 5.1 *Relaties portret van World Press Photo.*

De fotocompetitie moet een besluit nemen of beide disciplines bereikt moeten worden met de portretcategorie. De wedstrijd kan ervoor kiezen om de concentratie te blijven leggen op de journalistiek. In dit geval dient de portretcategorie van naam te veranderen of zelfs helemaal verwijderd te worden. De naam 'portretcategorie' suggereert dat ieder portret bekroond kan worden maar dit is beperkt tot het reportageportret. Als *World Press Photo* besluit om de focus van de portretcategorie op het journalistieke portret te leggen dan ontstaat er een te grote overlap met de categorie 'Mensen in het nieuws' waardoor de portretcategorie overbodig is. De toevoeging van de portretcategorie in 1997 is ervoor bedoeld om het gecontroleerde (studio)portret te integreren in de competitie van *World Press Photo*. Er vanuit gaande dat beide disciplines van het portret vertegenwoordigd moeten worden in de categorie, dan is er een manier voor de wedstrijd om dit te realiseren.

Om de portretcategorie te verbreden door het gecontroleerde (studio)portret toe te laten, dienen de regels met betrekking tot manipulatie veranderd te worden. Studioportretten zijn gecontroleerd en geretoucheerd zonder dat dit effect heeft op de geloofwaardigheid van het portret. Voor het journalistieke reportageportret geldt de acceptatie van manipulatie niet waardoor binnen de portretcategorie een onderscheid ontstaat. Dit kan tot verwarring leiden zodat het beter is om per categorie de toegestane manipulatie vast te stellen. Het reportageportret moet om deze reden ingebed worden bij de categorie 'Mensen in het nieuws' waarin geen enkele manipulatie is toegestaan. De portretcategorie van *World Press Photo* moet geconcentreerd zijn op het gecontroleerde en gemanipuleerde (studio)portret en in de categorie 'Mensen in het nieuws' zal het spontane en ongemanipuleerde reportageportret worden bekroond.

De regels met betrekking tot manipulatie veranderen is niet voldoende om de portretcategorie aan te laten sluiten bij de portretfotografie. Uit het onderzoek blijkt dat de benadering en beoordeling van de jury veel gecontroleerde portretten tegenhoudt in de competitie. De jury zal het gecontroleerde portret moeten accepteren binnen een fotojournalistieke wedstrijd. Om dit te bereiken is het misschien noodzakelijk om het huidige jurypanel uit te breiden met mensen die een significante stem hebben in de portretfotografie. Door de verandering van toelaatbare manipulatie in de portretcategorie zullen fotoredacteuren van kranten en tijdschriften toegevoegd moeten worden die regelmatig werken met digitale media. Het veranderen van de jury is niet voldoende om de gecontroleerde portretfotografie te bekronen in de wedstrijd van *World Press Photo*. Veel portretfotografen zenden hun werk niet in omdat dat niet bekroond worden. De fotocompetitie moet aan de buitenwereld kenbaar maken dat de portretcategorie geconcentreerd is op het gecontroleerde portretten en dat het reportageportret in de categorie 'Mensen in het nieuws' wordt bekroond. Fotografen en fotoredacteuren moeten op de hoogte worden gesteld van deze inhoudelijke verandering. Met een bredere interpretatie, beoordeling en categorisering van fotojournalistiek en portretfotografie kan de wedstrijd meer aansluiten bij het beeldgebruik in de media.

In het slotdeel van dit hoofdstuk staat de toekomst van de fotocompetitie van *World Press Photo* centraal. Vanuit de portretcategorie wordt in deze paragraaf geabstraheerd naar de totale competitie. In de context van alle veranderingen in de fotojournalistiek en de discussies over de wedstrijd wordt bekeken hoe de wedstrijd hierop kan reageren en relevant kan blijven in de toekomst.

5.2.1 De toekomst van *World Press Photo* | De kern van de wedstrijd is de relatie met de fotojournalistiek en het bieden van een platform voor een vrije uitwisseling van informatie. Het behouden van de vrijheid van meningsuiting is voor de fotocompetitie een belangrijk uitgangspunt en hierin functioneert *World Press Photo* in een bredere nieuwscontext. Tegelijkertijd wil de wedstrijd aansluiten bij de internationale fotojournalistiek. Sinds de oprichting van *World Press Photo* in 1955 is er veel veranderd in de fotografie en de journalistiek. Zoals dit onderzoek naar de portretcategorie illustreert, gebruiken en interpreteren media genres op verschillende wijze. Het gecontroleerde (studio)portret, dat op het eerste gezicht weinig relatie heeft met nieuws, publiceren kranten wel in context van nieuws. De overlap tussen geïllustreerde tijdschriften en kranten in het gebruik van fotografie geeft aan dat fotojournalistiek niet enkel besloten ligt in nieuwsbeelden. De discussies over de wedstrijd van *World Press Photo* in de media, eerder besproken in de inleiding, geven aan dat de doelstellingen en de jurykeuze van de wedstrijd niet aansluiten bij het huidige medialandschap. Wat dient er te veranderen in de fotocompetitie om relevant te blijven in de toekomst? In deze discussie zal gezocht worden naar een antwoord op deze vraag.

De gehele fotocompetitie dient keuzes te maken over welke richting *World Press Photo* op wil. De eerder gestelde vraag “reikt *World Press Photo* prijzen uit voor de manier zoals de jury wil dat de fotojournalistiek is of moet het de realiteit reflecteren zoals de pers in de 21^e eeuw is?” moet niet alleen in context van de portretcategorie beantwoord worden. Vanuit deze vraag kan *World Press Photo* twee richtingen kiezen. Als eerste kan de wedstrijd teruggrijpen naar de ‘puurheid’ van nieuwsfotografie waardoor de categorieën strikt gedefinieerd zijn rondom dit genre. Deze benadering heeft tot gevolg dat bestaande categorieën zoals ‘Arts & Entertainment’ en ‘Nature’ hierin niet passen. De oorspronkelijke regels met betrekking tot digitale manipulatie en amateurbeelden blijven in deze benadering gehandhaafd. Voor de portretcategorie heeft dit besluit tot gevolg dat alleen ‘spontane’ journalistieke portretten worden bekroond. Zoals eerder besproken is de overlap met ‘Mensen in het nieuws’ dan te groot waardoor de portretcategorie verwijderd moet worden.

De tweede richting heeft tot gevolg dat de fotocompetitie wordt uitgebreid met een tijdschriftencultuur waarbij non-nieuws onderwerpen en culturele problemen zijn opgenomen. Hierbij is een herdefiniëring van de inhoud en de verschijning van de wedstrijd noodzakelijk. Dit betekent dat de jury wordt uitgebreid en regels worden aangepast. Om de media van de 21^e eeuw te reflecteren moeten personen in de jury worden toegevoegd die werkzaam zijn in de vernieuwende tijdschriftencultuur vanwege hun stijl en bijdrage aan de veranderingen in de fotojournalistiek. Het is denkbaar om ‘art directors’ en ontwerpers toe te laten tot het juryproces. Het publiek is zich bewust van de fotografische mogelijkheden waardoor zij niet gebaat is bij het verbieden van manipulatie. Het

uitsluiten van amateurbeelden lijkt logisch omdat de wedstrijd voor en door professionals is. Maar net als het geval met manipulatie heeft deze ontwikkeling de fotojournalistiek veranderd. De professionele media zijn niet langer gedomineerd door de professionele fotojournalist. Door een slechte kwaliteit van deze beelden is het aantal gepubliceerde amateurbeelden in de media vooralsnog relatief laag. De nieuwswaarde van amateurbeelden kan zodanig groot zijn dat het een verrijking voor de wedstrijd is om een categorie 'Amateurfoto's in het nieuws' toe te voegen. De wedstrijd hoeft bij deze aanpassing niet opengesteld te worden voor amateurs maar kranten en tijdschriften kunnen hun amateurbeelden inzenden. Hierbij gaat het niet om de fotograaf van de foto maar om de nieuwswaarde van de foto.

Bij het veranderen van de fotocompetitie speelt de jury een aanzienlijke rol. Om de herziende portretcategorie te laten slagen, is het noodzakelijk dat de jury hun benadering en beoordeling van het portret veranderen. De uitslag van de wedstrijd is het resultaat van keuzes die gemaakt zijn door de jury. Een andere jury betekent een andere uitslag van de wedstrijd. Het samenstellen van de jury gebeurt door de organisatie van *World Press Photo*. Dit wil zeggen dat de fotocompetitie zelf in de hand heeft wie er in de jury komt en wat voor beelden er worden gekozen. *World Press Photo* pretendeert dat de jury onafhankelijk de bekroonde foto's kiest. In hoeverre kan de jury onafhankelijke besluiten nemen als *World Press Photo* deze zelf samenstelt? De juryleden zijn bekend om hun ervaring in de fotojournalistiek en de competitie weet in welke discipline zij werkzaam zijn. De keuze van de jury door *World Press Photo* bepaalt grotendeels wat voor beelden winnen. Om relevant te willen blijven in de toekomst is het de taak aan de organisatie van *World Press Photo* de jury zorgvuldig samen te stellen.

Het imago van de wedstrijd is goed maar de aansluiting van de bekroonde foto's op de ontwikkelingen in de fotojournalistiek is minder. De democratische waarde van de competitie is van groot belang. De promotie van een vrije uitwisseling van informatie is één van de belangrijkste doelstellingen. Maar om deze normen en waarden in de toekomst over te blijven brengen naar het publiek is aansluiting met het beeldgebruik van de media noodzakelijk. De conservatieve keuzes van de jury zorgen voor een afstand met het beeldgebruik in de media. De wedstrijd moet niet verstijven door regels te blijven handhaven die in de fotojournalistiek niet meer de norm zijn. Veel categorieomschrijvingen zijn vaag en ambigue waardoor de wedstrijd in het licht van ontwikkelingen in de fotografie categorieën moet formuleren en bijbehorende regels vaststellen. Discussies over fotojournalistiek met verschillende mensen uit het vak zoals curators en schrijvers kunnen helpen bij het vaststellen van nieuwe regels en categorieën. De aandacht voor de wedstrijd is nog niet afgezwakt maar als internationale organisatie moet je vooruitkijken en voorlopen op je concurrenten.

5.2.2 Aanbevelingen | In de voorgaande paragrafen zijn aanbevelingen gedaan voor de portretcategorie en de fotocompetitie van *World Press Photo*. Deze afsluiting dient ervoor om enkele verbeterpunten op te merken voor verder onderzoek naar de competitie van *World Press Photo*. Dit onderzoek heeft een sterk opiniërend karakter waardoor de resultaten afhankelijk zijn van de benaderde respondenten. In de mediawereld heeft iedereen een mening en genoeg kritiek op *World Press Photo*. De waarde van dit onderzoek is de verzameling van deze opmerkingen in context van de portretcategorie binnen de competitie. Een beperking van dit onderzoek is de incomplete verzameling

van de respondenten. Om verschillende redenen zijn respondenten niet bereikbaar of niet bereid om mee te werken. Respondenten met een directe betrokkenheid bij *World Press Photo* reageren wel zodat de opmerkingen beperkt blijven tot een zelfde groep. Fotografen en redacteurs die nog nooit met *World Press Photo* in aanraking zijn geweest, zijn moeilijk benaderbaar. De representativiteit van de respons is beperkt en voor verder onderzoek is het van belang dat de opmerkingen van de ontbrekende respondenten worden bestudeerd. Om een volledige respons te krijgen van respondenten uit uiteenlopende disciplines is meer tijd nodig. Dit eerste onderzoek naar de portretcategorie van *World Press Photo* kan een hulpmiddel zijn om in de toekomst andere categorieën zoals 'Sport' en 'Natuur' te bestuderen. De fotocompetitie van *World Press Photo* zal met regelmaat de categorieën en wedstrijdregels moeten evalueren om zo het publiek en de journalistieke wereld te blijven bereiken en te informeren. Het is van belang dat de doelstellingen van een democratische en internationale fotocompetitie niet alleen op papier blijven staan maar dat de wereld er kennis van neemt.

- Barthes, R. (1980). *La chambre claire*. Parijs: Editions du Seuil.
- Bright, S. (2005). *Art photography now*. Londen: Thames & Hudson Ltd.
- Brennen, B. & Hardt, H. (1999). *Picturing the past*. Chicago: University of Illinois Press.
- Chapnick, H. (1994). *Truth needs no ally*. Columbia: University of Missouri Press.
- Dexter, E. (2003). Fotografie an sich. In E. Dexter & T. Weski (Ed.), *Cruel and tender* (pp. 15-21). Londen: Tate Publishing.
- Driel, H. van (2001). *Digitaal communiceren*. Amsterdam: Boom.
- Driel, H. van (2004). *Beeldcultuur*. Amsterdam: Boom.
- Drok, N. (2002). Civiele journalistiek. In J. Bardoel, C. Vos, F. van Vree & H. Wijfjes. (Red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (p. 384). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Drück, P. (2004). *Das Bild des Menschen in der Fotografie: Die Porträts von Thomas Ruff*. Berlijn: Dietrich Reimer Verlag.
- Ewing, W. & Ferleger Brades, S. (2004). *About face. Photography and the death of the portrait*. Londen: Hayward Gallery.
- Garner, G. (2003). *Disappearing witness. Change in twentieth-century American photography*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Gierstberg, F. (1999). *Human conditions, intimate portraits*. Rotterdam: Nederlands Foto Instituut.
- Gierstberg, F. & Oosterbaan, W. (2002). *De plaatjesmaatschappij. Essays over beeldcultuur*. Rotterdam: Nederlands Foto Instituut / NAI.
- Gierstberg, F. & Vroege, B. (2003). *Experience*. Rotterdam: NAI / Nederlands fotomuseum.
- Goldberg, V. (1991). *The power of photography*. New York: Abbeville Press.
- Hendriks, T. (1995). *Beeldspraak. Fotografie als visuele communicatie*. Amsterdam: Focus Publishing.

- Kester, B. (2002). Onder vuur. In J. Bardoel, C. Vos, F. van Vree & H. Wijffes. (Red.), *Journalistieke cultuur in Nederland* (pp. 236-264). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Lippmann, W. (1999). Public Opinion. In H. Tumber. (Ed.), *News, a reader* (pp. 5-10). Oxford: Oxford University Press.
- Newton, J. (2001). *The burden of visual truth*. Londen: Lawrence Erlbaum Associates.
- Oosterbaan, W. (1995). De amateurs en de regels van de kunst. In B. Stigter (Red.), *Stilstaande beelden*. Amsterdam: Van Genneep.
- Panzer, M. (2005). *Things as they are*. Londen: Chris Boot.
- Renkema, J. (2002). *Schrijfwijzer*. Amsterdam: Sdu Uitgevers.
- Ribbens, A. (1995). De buik van Popov en de Bush van Molle: ontwikkelingen in de journalistieke fotografie. In B. Stigter (Red.), *Stilstaande beelden* (p. 81.) Amsterdam: Van Genneep.
- Ritchin, F. (1990). Photojournalism in the age of computers. In C. Squiers (Ed.), *The critical image* (pp. 28-37). Seattle: Bay Press.
- Roodenburg, L. (1997). *PhotoWork(s) in Progress / Constructing Identity*. Rotterdam: Nederlands Foto Instituut.
- Lunenfeld, P. (1995). Art Post-History: Digital photography & Electronic Semiotics. In H. von Amelunxen (Ed.), *Photography after photography. Memory and representation in the digital age* (pp. 92-99). Dresden: G+B Arts.
- Sontag, S. (1977). *On photography*. Londen: Allan Lane Penguin Books.
- Sontag, S. (2003). *Regarding the pain of others*. New York: Farrar, Straus & Giroux.
- Stigter, B. (1995). *Stilstaande beelden*. Amsterdam: Van Genneep.
- Tagg, J. (1988). *The burden of representation: Essays on photographs and histories*. Basingstoke: Macmillan Education.
- Warren, L. (2006). *Encyclopedia of Twentieth-Century Photography*. New York: Routledge.
- Williams, V. (2000). *Trust*. Londen: Westzone Publishing.

Zijlmans, K. (2002). Het ene beeld is het andere niet. Kunstgeschiedenis en de huidige beeldcultuur. In F. Gierstberg & W. Oosterbaan (Red.), *De plaatjesmaatschappij* (p.74). Rotterdam: Nederlands Foto Instituut / NAI.

Referenties | Artikelen

Aarsman, H. (2004, 31 juli). 'Niemand veilig voor fotografie'. *Vrij Nederland*, pp. 61-65.

Bron, J. (2000, 24 maart). 'Het interview is dood, leve het portret.' *De Journalist*, nr. 6.

Bell, E. (2006, 20 maart). 'We're all reporters in the digital democracy', *The Guardian Unlimited*, p. 4.

Ewing, W. (2005, 13 augustus). 'Movers and fakers'. *The Guardian*.

Gapper, J. (2006, 22 maart). 'The fallacy that bloggers have replaced real news hounds'. *Financial Times*, p. 12.

Goldberg, V. (1994, 13 maart). 'In the portrait game, the photographer wins'. *The New York Times*.

Haijtema, A. (2006, 11 februari). 'Schoonheid, gruwel en wanhoop ineen'. *de Volkskrant*.

Hofstede, A. (2006). 'Fotogenie'. *Erasmus Magazine*, 13, 16-17.

Mayes, S. (2002). 'Press photography in the new millennium'. Interne publicatie *World Press Photo*.

Mayes, S. (2006). 'Staying relevant'. Interne publicatie *World Press Photo*.

Mul, J. de (1995). 'Modale fotografie'. *Fotonet*, 3, 16-19.

NRC.next. (2006, 8 augustus). 'De fotograaf als vervalser'. p. 25.

Oosterbaan, W. (2005, 18 november). 'De dokter is een ster geworden; Vijftig jaar fotojournalistiek verbluffend in beeld gebracht', *NRC Handelsblad*, p. 33.

Zellerer, Y. (2000). 'Conditions humaines, portraits intimes', *De fotograaf*, nr. 1, 50-54.

'Fotojournalistiek naar galerie of museum?'

Geraadpleegd op 9 januari 2006 via <<http://www.villamedia.nl/n/nvj/nvf/2005sep15fotojt.shtm>>.

'De fotojournalist als kop van jut.'

Geraadpleegd op 9 januari 2006 via <<http://www.photoq.nl/Fotojournalistiek.pdf>>.

Geschreven door Joep Lennarts.

'De Gelderlander laat schrijvende journalisten fotograferen.'

Geraadpleegd op 6 maart 2006 via <<http://www.photoq.nl/news.php?newsid=1050>>.

'Aanslag in beeld: met of zonder stoffelijke resten?'

Geraadpleegd op 6 maart 2006 via <<http://www.photoq.nl/news.php?newsid=269>>.

'Sotheby's veilt 189 foto's voor 7 ton.'

Geraadpleegd op 22 maart 2006 via <<http://www.photoq.nl/news.php?newsid=1148>>.

'World Press Photo wekt bizarre verwarring.'

Geraadpleegd op 25 april 2006 via <<http://www.photoq.nl/specials.php?reportid=35>>.

'Award Days 2006.'

Geraadpleegd op 26 april 2006 via

<http://www.worldpressphoto.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=735&Itemid=39&bandwidth=high>.

Geschreven door Gerrit-Jan Wolffensperger.

'Hollandse renaissance.'

Geraadpleegd op 27 april 2006 via

<http://www.nederlandsfotomuseum.nl/nl/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=119>.

Geschreven door Frits Gierstberg.

'Arko Datta breekt lans voor amateurs.'

Geraadpleegd op 4 mei 2006 via <<http://www.photoq.nl/news.php?newsid=758>>.

'NPPA Board adopts new 'modernized' Code of Ethics.'

Geraadpleegd op 14 mei 2006 via

<http://www.nppa.org/news_and_events/news/2004/07/nppa_adopts_new_ethics_code.html>.

'Tentoonstelling over fotomobieltjes: de banaliteit van het alledaagse leven'.
Geraadpleegd op 14 mei via <www.nieuwereporter.nl>.
Geschreven door Jeroen van Bergeijk.

Referenties | Interviews

Dana Lixenberg, 14 april 2006, Amsterdam.

Jan Banning, 26 april 2006, Utrecht.

Adriaan Monshouwer, 28 april 2006, Amsterdam.

Jenny Smets, 1 mei 2006, Amsterdam.

Joost van den Broek, 3 mei 2006, Amsterdam (telefonisch).

Vincent Mentzel, 11 mei 2006, Rotterdam.

Annelies Kuiper, 12 mei 2006, Amsterdam.

Arno Haijtema, 16 mei 2006, Amsterdam.

Maurits Brands, 26 mei, Antwerpen.